

N.133. Turisme, el perill de morir d'èxit. A mesura que creix el nombre de visitants, empitjora la percepció ciutadana. El turisme massiu genera anticossos que obliguen a repensar el model.

Barcelona Metròpolis

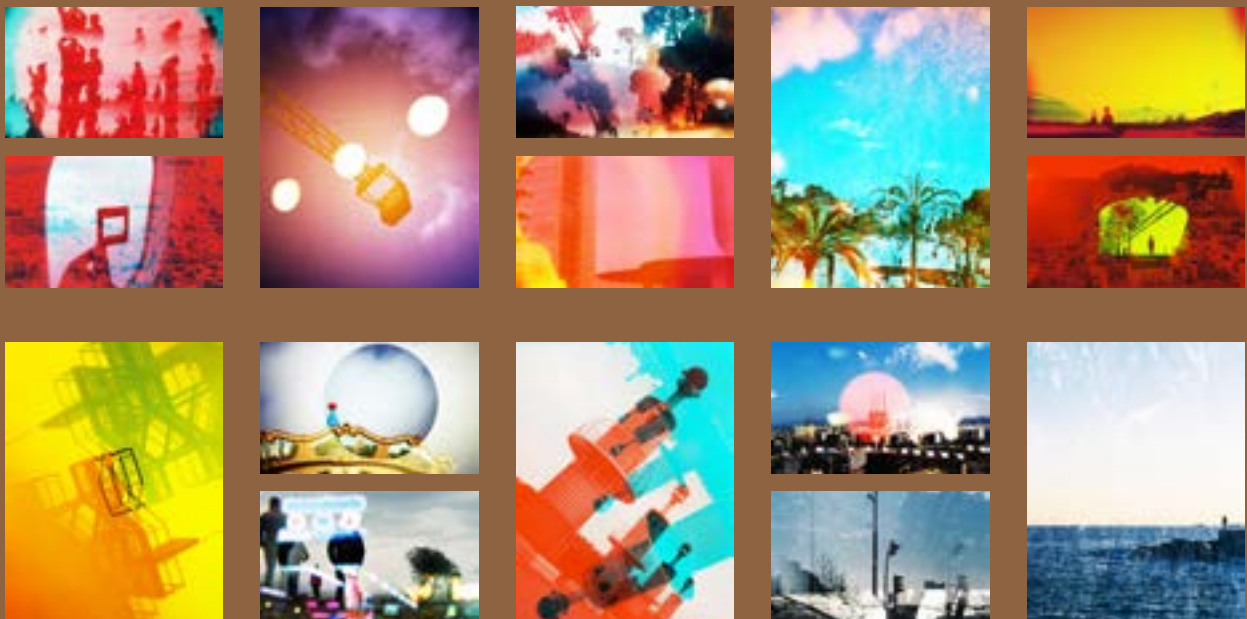
Blanca Viñas

(Barcelona, 1987). Explora espais ambigus, fràgils i irreconeixibles a través de la fotografia analògica. El caràcter lúdic, accidental i atzarós de la captura fotogràfica i la imposició de normes i constriccions formen part del seu procés de creació. La seva obra ha estat mostrada en diverses exposicions individuals i col·lectives, en ciutats com Istanbul o Miami. El 2020 va publicar el seu primer llibre, *Tratado de fotografía desobediente*.

són els recursos utilitzats per transformar l'imaginari urbà més emblemàtic i proposar-ne un de més personal i irreconeixible, una alternativa a una ciutat de postal.

L'obra de Blanca Viñas especula sobre la relació espai-temps, posa sota sospita les lleis de la gravetat i recupera la importància de l'inconscient. En definitiva, cerca estimular mirades diferents —i, per tant, crítiques— sobre el que s'esdevé.

El que es veu a *Dos ulls transiten inquietos* és el recorregut erràtic que dibuixa una fotògrafa barcelonina mentre passeja pels barris de muntanya i els barris perifèrics de la seva ciutat. Un itinerari que no té principi ni final, però que mira d'esquivar el centre i s'endinsa en una Barcelona fronterera. Una visió contemplativa que explora els límits de la ciutat i els del mitjà fotogràfic amb una mirada idealista. Colors vius i saturats, superposició d'imatges o llums i ombres

Repensar el turisme

Com moltes altres ciutats amb projecció global, Barcelona ha vist créixer el nombre de visitants de manera exponencial en molt poc temps: de 4,4 milions el 2004 va passar a 20 milions el 2019. A partir d'un cert volum, apareix la paradoxa: com més atractiva resulta la ciutat per als turistes, més incòmoda es torna per als residents. Això explica que la percepció ciutadana sigui cada cop més negativa, fins al punt que la valoració s'ha invertit: de veure el turisme amb simpatia i com un factor de prosperitat, a percebre'l com un problema. Més de la meitat dels barcelonins pensen que s'ha arribat al límit i, per primera vegada, apareixen senyals de turismofòbia.

Arribats a aquest punt, què es pot fer? Un sector que representa el 14% del PIB de la ciutat i ocupa 150.000 persones mai no es pot negligir, perquè en depenen la vida i els recursos de molta gent. A més d'una activitat econòmica en si mateix, el turisme és també una palanca important per al teixit cultural. Barcelona no tindria els museus que té, ni tampoc molta de la seva activitat creativa, sense l'adob dels visitants.

Però això no ha d'impedir actuar sobre els aspectes negatius del turisme massiu. La pèrdua d'identitat i la sobreocupació de l'espai són els més visibles, però no els únics. També hi ha un fort impacte sobre el mercat de l'habitatge. El turisme no és l'únic responsable del brutal encariment dels lloguers, però sí que hi contribueix de manera determinant. En una ciutat tan densa com Barcelona, acomodar un nombre tan elevat de visitants i de residents temporals implica detreure habitatges de lloguer permanent. El turisme contribueix, així, a la gentrificació, que expulsa residents cap a perifèries metropolitanes cada cop més allunyades, amb efectes negatius indirectes, com un increment de la mobilitat forçada que afecta la qualitat ambiental i el benestar personal.

Totes les projeccions indiquen que el turisme seguirà creixent perquè així ho comporta el tipus de societat al qual ens encaminem. És imperatiu, doncs, actuar. El problema és com. Moltes ciutats —també Barcelona— ja estan prenent mesures per limitar l'oferta i propiciar un canvi de model cap a un turisme més contingut, amb més valor afegit i amb uns beneficis econòmics més ben repartits.

— Milagros Pérez Oliva

Barcelona, m'agrada mirar-me-la de lluny; tinc la sensació que de lluny totes les situacions són possibles. Em distreu identificar carrers, places i edificis des de la distància, capturar instants inventats i imaginar-los com a mi m'agradaria que fossin. Dos ulls transiten inquietos i descobreixen que la ciutat és infinita.

Dossier

Turisme, el perill de morir d'èxit

4-9

Greg Richards

Dinàmiques i reptes
del turisme urbà

10-15

José Antonio Donaire

Estratègies urbanes
per a un altre turisme

16-20

Fabiola Mancinelli

Nòmades digitals: el nou
fenomen que impacta en
les ciutats globals

22-26

Miquel Puig

Turisme a Barcelona:
anem pel bon camí

28-33

Lola Domènech

Rescatar la Rambla
per als barcelonins

34-38

Francesc González Reverté

Turisme i resposta emocional:
qüestió de percepcions

40-44

Maria Abellanet

La formació i el coneixement
com a eixos per a un turisme
regeneratiu

Dinàmiques i reptes del turisme urbà

Greg Richards

La percepció que tenen els residents sobre l'expansió del turisme urbà, que comporta

una dissolució de la frontera entre espais turístics i espais locals, empitjora cada cop més. Com a resultat, ciutats com Amsterdam i Copenhaguen han pres mesures per evitar els seus efectes negatius. Algunes estan tenint més èxit que d'altres, però caldrà esperar per comprovar el seu efecte real.

Les ciutats sempre han tingut un paper important en el turisme, però l'aparició d'un sector específic de "turisme urbà" és relativament recent. Al sud d'Europa, per exemple, els processos d'urbanització turística dels anys seixanta i setanta es van centrar en destinacions turístiques de costa, amb una població resident relativament petita. L'expansió del turisme va rebre l'empenta d'un nou desenvolupament urbanístic, que incloïa la construcció d'hotels i blocs d'apartaments a prop del mar.¹ La majoria dels debats al voltant del progrés turístic en aquella època se centraven en els efectes mediambientals de la urbanització creixent. Al nord d'Europa, les grans ciutats van començar a ser reconegudes com a centres de turisme cultural a la dècada dels vuitanta, quan les pressions econòmiques van animar les urbs en procés de desindustrialització a passar de la indústria manufacturera als serveis. També van guanyar cada vegada més importància com a *hubs* del turisme de negocis, amb l'obertura de molts centres de conferències i exposicions a les dècades dels anys vuitanta i noranta.

Així doncs, amb el canvi de mil·lenni, a moltes zones urbanes d'Europa ja s'havia establert un sector turístic reconeixible. Tot i això, el desenvolupament de les activitats turístiques estava relativament separat de la vida quotidiana de la ciutat i els seus residents. Els enclavaments d'allotjaments turístics se solien agrupar al voltant dels principals *hubs*

Greg Richards

Professor d'Estudis del Lleure a la Universitat de Tilburg i de Placemaking i Esdeveniments a la Breda University of Applied Sciences, als Països Baixos. Ha treballat àmpliament en el camp del turisme cultural i ha desenvolupat el Tourism Attitudes Monitor for Barcelona.

Notes

1. Clavé, S. A. i Wilson, J. "The evolution of coastal tourism destinations: A path plasticity perspective on tourism urbanisation". *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1), 96-112. 2017.
2. Richards, G. "Placemaking in Barcelona: From 'Paris of the South' to 'Capital of the Mediterranean'". *MNNieuws*, 8-9. 2016. via.bcn/eAqx50UnE2C

de transport o a prop dels districtes de lleure del centre de les ciutats. Aquesta situació va ser descrita per Gregory John Ashworth i John E. Tunbridge en el seu model de "ciutat turisticohistòrica".

Amb l'expansió del turisme urbà, però, les divisions entre espais turístics i espais locals van començar a dissoldre's. L'estudi *City Tourism & Culture. The european experience* sobre turisme urbà i cultura, elaborat el 2005 per la Comissió Europea de Viatges / OMT, indicava un creixement significatiu d'aquest tipus de turisme, amb un augment del 38% en les pernoctacions a ciutats europees entre el 1993 i el 2000. Un fenomen que va atreure l'atenció dels responsables de les polítiques urbanes, delerosos d'obtenir el màxim rendiment dels turistes culturals d'alt poder adquisitiu. Algunes ciutats, com Barcelona, també van aprofitar el desenvolupament turístic impulsat per grans celebracions, com els Jocs Olímpics del 1992 i l'Any Gaudí del 2002, per atreure visitants i fer de suport a iniciatives de *placemaking*.² L'èxit d'aquestes accions va animar la capital catalana a organitzar, el 2004, el Fòrum Universal de les Cultures, una trobada sobre el diàleg cultural promoguda per la UNESCO.

Al principi, el turisme era vist amb bons ulls tant pels responsables polítics com pels residents. El 2004, però, es van experimentar els primers indicis dels canvis que venien. El Fòrum va generar un sentiment negatiu entre molts residents, que es van sentir exclosos per les elevades tarifes d'entrada, els preus inflats del menjar i el patrocini empresarial. Va ser una alerta prematura de les fissures del "model Barcelona" postolímpic.

Un canvi de percepció a través dels anys

La preocupació creixent dels responsables polítics va portar Jordi Portabella, aleshores regidor de Turisme, a encarregar, a finals del 2004, un estudi sobre el posicionament dels residents en relació amb el turisme. La recerca, però, va demostrar que els barcelonins continuaven sent-ne molt partidaris, en concret, del turisme cultural: més del 90% eren favorables a un creixement més alt del turisme, i el 91% estaven d'acord a desenvolupar el turisme cultural. Tot i que els resultats inicials no encaixaven amb el que els polítics havien previst, es va decidir continuar supervisant el posicionament dels residents, i la recerca en curs es va incorporar a l'Observatori del Turisme a Barcelona. L'estudi proporciona una imatge longitudinal única de la relació entre el turisme i la ciutat, i mostra com han canviat les opinions a mesura que el turisme urbà ha anat creixent.

Si el 2005 i el 2006, al voltant del 70% dels residents van donar suport a la idea que Barcelona atragués més turistes, aquesta xifra va caure bruscament fins al voltant del 50% el 2007, la qual cosa reflectia un malestar en augment respecte al ritme de creixement del turisme. Entre el 2007 i el 2012 va tornar a augmentar, probablement per la influència de la crisi econòmica d'aquells anys. Des d'aleshores, el suport al turisme no ha deixat de disminuir, acompanyat d'un percentatge creixent d'habitants que creuen que Barcelona ha tocat sostre. El punt d'inflexió es va produir el 2016, quan els posicionaments negatius envers el turisme van passar

Notes

3. Füller, H. i Michel, B. “‘Stop Being a Tourist!’ New Dynamics of Urban Tourism in Berlin-Kreuzberg”. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(4), 1304-1318. 2014.
4. Observatori del Turisme a Barcelona, 2024.

a ser majoritaris. Des de la pandèmia, el sentiment antiturístic s’ha mantingut alt: més del 60% dels residents manifesten que la ciutat ha arribat al límit, un nivell comparable al del 2019.

El canvi de posicionaments també ha afectat els comportaments. El 2011 al voltant del 60% de la població manifestava, en l’enquesta, que havia tingut contacte regular amb turistes a la ciutat. Aquesta xifra va augmentar al 70% el 2014, a mesura que creixia el nombre de turistes. A partir del 2015, però, el contacte amb els turistes va disminuir, la qual cosa suggereix que la població local els evitava activament, i defugia les zones turístiques.

Aquesta anàlisi mostra que la preocupació pel creixement del turisme urbà és anterior a l’arribada d’Airbnb a Europa el 2011. Tot i això, la plataforma ha arribat a representar molts dels reptes associats a aquesta activitat. Ha estat pionera en un nou model, que integra els turistes en el teixit mateix de la ciutat: ja no estan confinats en enclavaments amb hotels i instal·lacions orientades al turisme, sinó que ara poden penetrar als barris residencials. Aquest canvi va transformar l’antic model de “ciutat turisticohistòrica” dels anys noranta en el concepte modern de “viure com els locals”. Els visitants s’han llançat en massa a experimentar la vida local en ciutats com Barcelona, Lisboa i Berlín, gràcies, en part, a Airbnb i a les aerolínies de baix cost, com EasyJet i Vueling. Conseqüentment, el cost d’arribar a ciutats populars i allotjar-s’hi s’ha reduït dràsticament, i ha donat pas al que s’ha anomenat “nou turisme urbà”.³

El nou turisme urbà prospera en barris *cool*, que ofereixen una barreja atractiva de bars, restaurants i cultura local. L’enquesta de *Time Out* sobre els barris més *cool* del món (World’s Coolest Neighbourhoods) segueix aquesta tendència. El 2024, els resultats situen Notre-Dame-du-Mont, a Marsella; Mers Sultan, a Casablanca, i Pererenan, a Bali, com els tres barris més de moda del món. Barcelona ha aparegut sis vegades a la classificació els

últims set anys, amb barris com Gràcia, el Clot i el Poblenou, zones que abans no registraven un flux turístic significatiu.

L’afluència de visitants ha augmentat la pressió sobre l’espai urbà. El 2004, Barcelona, amb una població resident d’1,6 milions, va rebre 4,4 milions

de turistes. El 2019, les arribades havien crescut fins a 20 milions, per a una població d’1,7 milions, i això es va traduir en un augment de la ràtio d’arribada de turistes per resident de 2,75 a 11,8, és a dir, més de quatre vegades superior. Les xifres van caure durant la pandèmia, però després, amb 15,6 milions el 2023,⁴ la ràtio continuava sent de 9,2 turistes per cada resident. Aquest increment no es pot atribuir únicament a Airbnb; també reflecteix el creixement de l’allotjament en hotels i de les places en línies aèries de baix cost. Dit d’una altra manera, és el resultat d’un model turístic basat a augmentar el nombre de visitants, en lloc de maximitzar la despesa de cada turista o centrar-se en grups de visitants concrets.

El 2004, Barcelona va rebre 4,4 milions de turistes. El 2019, les arribades havien crescut fins a 20 milions.

Algunes mesures integrals

En els últims temps, aquest tipus de desenvolupament turístic s'ha convertit en el blanc de les crítiques en altres ciutats. Una sèrie de protestes a Tenerife, Alacant o Eivissa, entre d'altres, han reclamat un canvi en el model turístic, al qual alguns residents culpen de problemes com l'augment dels lloguers, la pujada del cost de la vida, la decadència de les comunitats i la degradació del medi ambient. Com a resposta, algunes ciutats han introduït mesures per fer front a aquests nous reptes. Entre les més integrals hi ha les aplicades a Amsterdam.

Les mesures per controlar el turisme a aquesta ciutat neerlandesa es van introduir a través de la política de “turisme en equilibri”, desenvolupada el 2019 després que 30.000 residents demanessin un nou plantejament de la política turística. Actualment, la ciutat imposa una taxa del 12,5% del preu dels allotjaments turístics, la més alta d'Europa. Les accions reguladores també han inclòs restriccions a Airbnb: els anuncis de pisos es van reduir de 16.648 el març del 2021 a menys de

3.000 l'octubre del mateix any. També es va prohibir que s'obrissin hotels nous. A més, la ciutat ha implantat la prohibició de fumar porros i beure alcohol en espais públics de zones cèntriques, i ha il·legalitzat les *beer bikes* [bicicletes grupals amb un bar incorporat per beure cervesa mentre es pedala] i els *tours* turístics amb grups grans. Amsterdam també ha intentat distribuir el turisme

---

Un informe recent sobre l'aplicació de la taxa turística a Amsterdam conclou que l'impost hauria de ser tres vegades superior perquè tingués un impacte real en el nombre de visitants.

de manera més uniforme per la ciutat animant els visitants a explorar nous barris i atraccions regionals. Els esforços locals també inclouen campanyes de desmàrqueting adreçades a determinats grups —sobretot, als joves britànics—, que utilitzen les xarxes socials per dissuadir de comportaments indesitjables.

Tot i això, encara no és clar el grau d'impacte que les mesures adoptades a Amsterdam o a altres ciutats poden estar tenint, i és que, malgrat la pujada de les taxes turístiques, els visitants continuen arribant. El 2023, la ciutat va registrar més de 22 milions de pernoctacions, malgrat l'acord de l'Ajuntament de restringir aquesta xifra a 20 milions. Un informe recent sobre l'aplicació de la taxa turística conclou que l'impost hauria de ser tres vegades superior perquè tingués un impacte real en el nombre de visitants. Mentrestant, l'oferta d'anuncis d'Airbnb ha tornat a pujar i ha arribat a gairebé 10.000 el 2024. Tot i que la xifra és inferior als nivells registrats abans dels nous controls, gradualment està tornant a les quantitats anteriors. També es continuen obrint nous hotels, ja que algunes llicències de desenvolupament es van concedir abans que s'introduís l'*stop* als hotels, l'abril del 2024.

Segons l'expert en turisme Stephen Hodes, els intents d'estendre l'afluència de visitants a zones fora d'Amsterdam tampoc no

Nota

5. TourMIS. Monitor de recuperació del turisme urbà a Europa. 2024. www.tourmis.info

han tingut gaire efecte. Hodes argumenta que els visitants que es queden als afores de la ciutat no fan sinó alliberar espai al centre per a més turistes. A més, els que s'allotgen fora de la ciutat solen desplaçar-se diàriament, cosa que augmenta la pressió sobre els serveis de transport.

Tenint en compte que sembla que els controls econòmics, normatius i espacials han tingut fins ara poc impacte a Amsterdam, potser caldrà adoptar plantejaments més creatius. En aquest sentit, Copenhaguen ha destacat entre altres ciutats per prendre una sèrie de mesures basades en la persuasió, més que no pas en els controls directes. El 2021, la ciutat va introduir l'estratègia Tourism for Good. Es tracta d'un plantejament més ampli del desenvolupament turístic, amb objectius de sostenibilitat basats en tres pilars: el turisme ha d'accelerar la transició ecològica, crear trobades enriquidores i generar més valor socioeconòmic per a més persones. Com que el control no va començar fins al 2022, encara és aviat per saber si l'estratègia tindrà èxit. Tot i això, Wonderful Copenhagen, l'organització de màrqueting turístic d'aquesta ciutat, està fent esforços perquè el sector del turisme s'hi sumi i ha creat un "laboratori de llegat", l'objectiu del qual és fomentar que els esdeveniments de la ciutat tinguin un impacte més positiu en el territori a llarg termini.

Caldrà esperar per veure si els esforços de Copenhaguen influeixen en el volum o la qualitat del seu turisme urbà. El seguiment de les tendències en aquest terreny ha estat especialment difícil a causa de l'impacte de la pandèmia de la covid-19, que va reduir dràsticament aquests fluxos turístics. Tot i això, les primeres dades turístiques per al 2024 suggereixen que la majoria de les ciutats ja han recuperat o superat els nivells de visitants del 2019. L'augment mitjà del nombre de visitants de les ciutats que nodreixen la base de dades TourMIS⁵ ha estat del 5,5% durant els primers vuit mesos del 2024. De la mateixa manera, el nombre de visitants a les atraccions turístiques de les ciutats europees va augmentar gairebé el 14% de mitjana el 2023. Aquestes xifres semblen indicar que les urbs continuen experimentant els efectes del "turisme de venjança" a conseqüència de la covid, amb consumidors delerosos d'aprofitar les oportunitats per viatjar. Les dades suggereixen que el turisme urbà continuarà creixent i, així mateix, també creixeran les pressions que hi van associades, que probablement es veuran exacerbades per l'augment de la població resident a moltes ciutats. En el futur, els planificadors hauran d'idear solucions encara més creatives per fer front a reptes inevitables.

Small cities with big dreams

Greg Richards i Lian Duif
Routledge, 2018

Eventful cities

Greg Richards i Robert Palmer
Routledge, 2010

Referències bibliogràfiques

Gerritsma, R. "Overcrowded Amsterdam: Striving for a balance between trade, tolerance and tourism". *Overtourism: Excesses, discontents and measures in travel and tourism*, 125-147. CAB International, Wallingford, 2019. [via.bcn/qLnK50Uo51x](https://doi.org/10.1002/9781119505111.ch10)

Richards, G. *Rethinking Cultural Tourism*. Edward Elgar, Cheltenham, 2021. [via.bcn/MzcW50U6Jol](https://doi.org/10.1080/17513758.2021.1911111)

Estratègies urbanes per a un altre turisme

José A. Donaire

La paradoxa és la següent: com més gent hi ha contra el turisme, més turistes hi ha.

I la contradicció s'estirarà en el futur, perquè creixerà el rebuig al turisme i creixerà el nombre de turistes al mateix temps. Admetem-ho. El turisme només ha entrat en l'agenda de les urgències quan les grans ciutats han esdevingut també destinacions turístiques.

Durant 50 anys, el turisme ha ocupat els espais perifèrics de les platges, les ciutats exòtiques o les muntanyes properes, sense que el sobreturisme provoqués una reacció social. És quan el turisme inicia la conquesta dels espais metropolitanos dels països centrals, que ha ocupat els debats acadèmics, les revistes especialitzades, les converses de cafè i els murs grafitats dels carrers.

La nova cartografia de les tensions del turisme s'ha escampat arreu: Amsterdam, Dubrovnik, Porto, Màlaga, Nova York, Kyoto, Sevilla, París, Barcelona o Venècia. La "qüestió turística" ha entrat a l'agenda de les grans ciutats i ara la majoria estan ideant estratègies per reduir-ne l'impacte.

És un debat urgent, perquè totes les projeccions dibuixen un fort repunt, una segona onada que afectarà sobretot les ciutats globals. L'Organització Mundial del Turisme (OMT)¹ preveu que el 2030 es podria arribar a 1.800 milions de turistes internacionals, i que el nombre de viatges interns (sense travessar una frontera) es duplicarà, i passarà dels 8.000 milions actuals als 15.000 milions. El 2030 hi haurà una mitjana de dos viatges turístics per persona i any, que és una distorsió: algunes persones viatjaran diverses vegades, mentre que moltes d'altres no sortiran del seu espai habitual. Però convé tenir present que l'escenari immediat és una forta pressió turística a les ciutats globals.

Hi haurà molts més turistes per la combinació de dos factors que operen de manera simultània. Als països centrals, s'està eixamplant, any rere any, el temps lliure. Les enquestes sobre l'ús del temps demostren que el temps alliberat ja ha superat el temps de treball en la major part de les societats occidentals, i no només perquè treballem menys hores, sinó també perquè ens incorporem més tard al mercat laboral i estirem el temps de jubilació. Hi intervé també la reducció del temps per a les activitats obligades no remunerades, perquè hem reduït o delegat tasques com la neteja, la cura o la cuina. Si el turisme és una forma d'oci, l'increment de temps alliberat implicarà una pressió creixent per ocupar una part d'aquest temps en desplaçaments amb motivacions molt diverses.

El segon motiu és que s'està eixamplant la classe mitjana a molts països no centrals, que han incorporat el viatge en el catàleg de les noves conquestes socials. Un estudi d'Airbus estimava que aquesta classe mitjana passaria de 3.800 milions a prop de 5.000 milions el 2030 i 5.800 el 2040. Restarà una immensa taca de pobresa i misèria a l'Àfrica, Amèrica i l'Àsia, però el que podríem anomenar la classe mitjana, amb límits imprecisos, esdevindrà la classe hegemònica en pocs anys i reclamarà la seva dosi de viatge, la utopia tangible de l'horitzó. Per això, les previsions dels organismes d'aviació auguren un creixement exponencial, malgrat l'amenaça de les emissions. Si el 2024 s'han tornat a assolir els nivells de passatgers d'abans de la pandèmia, les estimacions consideren que el 2042 es duplicarà el nombre d'usuaris, i que el 2052 s'haurà multiplicat per 2,5.

Mentre les ciutats debaten sobre els límits del turisme i, fins i tot, sobre el decreixement turístic, una segona onada postpandèmica posarà a prova la capacitat de resposta de les ciutats turístiques. Quines

José Antonio Donaire

(Salamanca, 1968). Doctor en Geografia i professor titular de la Facultat de Turisme de la Universitat de Girona. És el director de l'Institut de Recerca en Turisme (INSETUR) i ha estat el responsable científic del Compromís Nacional per un Turisme Responsable i de l'estudi sobre el límit de capacitat d'acollida de Barcelona.

Nota

1. Recentment reanomenada com a ONU Turisme.

són les peces del mur de contenció? Quines són les estratègies que estan assajant les destinacions urbanes saturades? Malgrat la seva diversitat, les classificarem entre estratègies de contenció, estratègies de diversificació, estratègies de selecció i estratègies de reducció.

Els dics de contenció

La resposta intuïtiva més immediata davant la pressió turística és la contenció, és a dir, el límit al creixement. Ara bé, com limitem la presència dels visitants en un espai obert i de fronteres permeables i, en el cas de la Unió Europea, basat en el dret a la lliure circulació? La majoria de les ciutats opten per contenir el creixement de l'oferta d'allotjament, com un rellotge aturat després d'un assassinat. Més que el resultat d'una reflexió sobre els límits de la ciutat (quants turistes són massa turistes?), aquesta via possibilista frena l'obertura de nous establiments. Aquest és el cas de la ciutat de Barcelona, on el Pla especial urbanístic d'allotjaments turístics (PEUAT) no permet l'obertura de nous establiments en la major part de la ciutat i dibuixa un escenari de progressiu decreixement de l'oferta. Abans, el 2017, Venècia ja havia aprovat un pla que impedia el creixement de l'oferta al centre de la ciutat.

La major part de les estratègies, però, se centren en la limitació de determinades formes d'allotjament, com ara els albergs, les residències d'estudiants i, molt especialment, els habitatges d'ús turístic. El model de referència ha estat la Local Law 18 de Nova York, que va prohibir aquesta tipologia per a estades inferiors a 30 dies i, per tant, a la pràctica va eliminar els habitatges turístics. També a Amsterdam s'ha imposat el llimitar dels 30 dies, i a París s'han limitat a un màxim de 120 dies les estades turístiques. A Berlín s'exigeix que els residents convisquin als espais d'oferta turística perquè els visitants no desplacin la població local. A

La major part de les estratègies se centren en la limitació de formes d'allotjament: els albergs, les residències d'estudiants i, molt especialment, els habitatges d'ús turístic.

Barcelona, l'alcalde ha proposat eliminar en quatre anys els 10.000 habitatges d'ús turístic que hi ha a la ciutat, mentre que el Decret llei 3/2023 de la Generalitat de Catalunya estableix límits a aquesta tipologia en zones saturades.

El problema principal de l'estratègia de contenció és la creació de nova oferta en espais perimetrals. Si el web turístic de Madrid inclou Sevilla al

catàleg de destinacions properes i el de Londres inclou París, quins són els límits de la ciutat turística? Per això, l'estratègia de Nova York va topat amb la creació d'una nova oferta a la veïna Nova Jersey, especialment a les localitats més ben connectades, com Jersey City, Hoboken o Weehawken. També Venècia pateix les entrades diàries des de l'àrea peninsular del Lido, on s'han situat els establiments que no poden ubicar-se al centre de la ciutat per les mesures de contenció; per això, la ciutat ha previst una taxa d'entrada que grava també les estades temporals i no només les pernoctacions.

En el cas de Barcelona, el turisme també està assolint una dimensió metropolitana. Probablement, no som conscients de la importància de la corona de la ciutat en el sistema turístic català: el Prat de Llobregat recapta més que Palamós o l'Ametlla de Mar; Sant Boi de Llobregat, més que Sant Carles de la Ràpita o Llançà. Per això, totes les mesures de contenció han de tenir en compte una dimensió metropolitana, perquè si no simplement desplaçarem el problema a un nou àmbit geogràfic.

Són més infreqüents les mesures destinades a la contenció de l'accés, probablement perquè té una incidència molt negativa en la vida econòmica de les ciutats globals. La major part de les mesures de

---

Pràcticament totes les grans ciutats contemporànies han incorporat la desconcentració al seu catàleg d'estratègies contra el sobreturisme.

restricció d'accés a les grans ciutats es justifiquen per motius ambientals i de descarbonització, més que per reduir la presència de visitants. De fet, la majoria de les entrades turístiques a les grans ciutats —i això és especialment clar en el cas de Barcelona— són per via aèria, de manera que la fórmula de contenció

més efectiva seria la limitació del trànsit aeri i la reducció dels *slots*. Hem vist, però, que la tendència internacional és la contrària, potser amb les excepcions de Heathrow, a Londres, i Schiphol, a Amsterdam.

L'ona expansiva

La segona estratègia consisteix a distribuir els turistes en el temps i en l'espai de manera més acurada. En realitat, les ciutats turístiques pateixen molt poca estacionalitat i el problema principal és l'extrema concentració de l'activitat als espais que tenen una densitat més alta de recursos turístics i també d'oferta d'allotjament. El problema és que no és fàcil redirigir els fluxos turístics, perquè s'han creat amb la força del temps i el pes de la història. A banda, de vegades els nous espais de descongestió acaben essent congestionats perquè no estan preparats per assumir l'allau de visitants, com saben els veïns del Carmel de Barcelona.

Pràcticament totes les grans ciutats contemporànies han incorporat la desconcentració al seu catàleg d'estratègies contra el sobreturisme, en totes les escales, tant en l'àmbit urbà com en el metropolità. Amsterdam ha creat noves centralitats a les àrees de Noord i Oost, i ha posat en valor nous espais com Haarlem o Zaanse Schans. Berlín busca expulsar els turistes del Mitte i ha creat noves àrees d'atracció a Kreuzberg o Neukölln. Tallinn està apostant per la zona industrial de Telliskivi com a nou pol cultural. Dubrovnik desplaça visitants a Krka o Veli Varos, i Salzburg, a Salzkammergut i Wolfgangsee.

Totes aquestes fórmules de noves centralitats poden estar acompanyades de decisions estratègiques sobre nous equipaments que ajudin a reduir la pressió als espais centrals. Moltes vegades, l'efecte indirecte és la creació de nous espais de gentrificació i un increment global

Nota

2. Sigla de *meetings, incentives, conferences and exhibitions*.

del turisme, més que no pas una distribució eficient dels fluxos. Algunes ciutats limiten l'accés dels turistes a espais com el Park Güell de Barcelona o el centre històric de Kyoto.

Les estratègies de selecció

Agrupades sota l'epítet del turisme de qualitat, les ciutats globals estan establint mesures que intenten apostar per segments de demanda de més poder adquisitiu. Els impostos d'estada s'han generalitzat a la major part dels països centrals, però no tenen un efecte dissuasiu perquè el seu impacte sobre el cost total és molt poc rellevant. En canvi, sí que hi ha una

---

Si les ciutats frenen el creixement i s'incrementa la demanda, l'efecte és una forta pujada del preu i, per tant, una selecció dels perfils de visitants.

conseqüència indirecta en la contenció de l'oferta: si les ciutats en frenen el creixement i s'incrementa la demanda, l'efecte econòmic més elemental és una forta pujada del preu i, per tant, un procés de selecció dels perfils de visitants.

Les agències turístiques locals també estan dirigint-se als perfils de demanda

que acrediten una major capacitat de despesa, com el MICE² i el turisme professional, o els turistes transcontinentals. A banda del debat ètic sobre els límits a la democratització del turisme (qui té dret a admirar Florència?), a la pràctica, la major part de les destinacions mantenen una estructura interclassista, perquè les ofertes populars troben els mecanismes per mantenir-se al mercat.

La selecció també implica la lluita contra determinats segments que alteren de manera evident la convivència a les ciutats i hi incrementen les tensions. L'estratègia "Stay Away" d'Amsterdam és una campanya iniciada el 2023 per les autoritats municipals amb l'objectiu de dissuadir el turisme de mantenir un comportament incívic, dirigida sobretot a homes joves britànics de 18 a 35 anys. La campanya utilitza anuncis en línia que es mostren quan es busquen termes com "comiat de solter a Amsterdam" o "pubs a Amsterdam", que adverteixen sobre les conseqüències de l'abús d'alcohol i drogues, incloent-hi multes, antecedents penals i hospitalitzacions. Altres accions incorporen la prohibició de fumar cànnabis als carrers del Barri Vermell, restriccions en la venda d'alcohol i la proposta de traslladar els prostíbuls a zones específiques fora del centre històric.

Aquestes estratègies coincideixen amb els primers exemples del desmàrqueting turístic; és a dir, estan encaminades a una reducció de la promoció, a una estratègia selectiva o, fins i tot, com hem vist, a campanyes de desincentivació de determinats col·lectius. Si les grans agències urbanes tenien com a objectiu principal l'atracció de nous visitants, la captació de nous segments i, en definitiva, el creixement continuat de la demanda, el nou context planteja estratègies que en alguns casos semblen propiciar una certa invisibilitat. Moltes ciutats han renunciat a les campanyes de promoció habituals i han abandonat

els espais de publicitat clàssics, que han estat substituïts per models més selectius, adreçats a determinats col·lectius, que cerquen la màxima discreció en els mercats generalistes.

La reducció de les sortides

Davant la previsió d'una segona onada de turistes, les ciutats globals, les grans destinacions occidentals, estan dissenyant un catàleg d'estratègies compartides: reduir l'oferta d'allotjament, limitar les entrades, regular els creuers, evitar la concentració espacial o eludir determinats segments de demanda, fins al punt de limitar àrees urbanes o assajar estratègies de desmàrqueting. Però totes aquestes accions desplacen el problema, perquè una demanda creixent buscarà ofertes alternatives si es limita l'accés a una ciutat o una regió. Es podria parlar de NIMBY? *Not in my backyard* és una expressió que denuncia les accions que impedeixen una activitat en un espai proper i només aconsegueixen el seu desplaçament a un altre espai, a un altre pati de darrere. Per exemple, sabem que en el moment de màxima pressió turística a la ciutat de Barcelona, al mes d'agost, hi ha tres vegades més barcelonins i barcelonines fent turisme fora de la ciutat que turistes a la ciutat. Si el turisme és un problema, per què en fem?

Per això, a l'agenda de les urgències no ens podem limitar a reduir les entrades a les ciutats turístiques globals. Hem d'obrir el debat sobre les estratègies de reducció de les sortides, en un context, com hem vist, d'increment del temps disponible. Necessitem primer un debat global, i no local, sobre els límits del turisme i sobre el turisme responsable, que tendeixi a moderar els viatges, i sobretot a desenvolupar noves pràctiques que afectin els mitjans de transport, la selecció de les destinacions, les pràctiques dels turistes i els mecanismes de compensació.

Però, més enllà de les mesures de control i redistribució, les ciutats han de replantejar-se com a espais realment habitables i atractius per als residents. Això implica desenvolupar una xarxa de nuclis de convivència i d'oci que redueixi la necessitat de marxar fora per trobar activitats recreatives o culturals. La Villette de París i la reconversió dels marges del Sena, el projecte de Madrid Río, el Federation Square de Melbourne, la reconversió de Cheonggyecheon i Itaewon a Seül en dits verds que travessen la ciutat, el Refshaleøen de Copenhaguen o el parc Jean-Drapeau de Montreal són iniciatives que reconfiguren les ciutats metropolitanes com a espais habitables dels quals ja no hi ha una pulsio de fugida. Potser aquesta és l'estratègia turística més convincent: reconstruir les ciutats globals i els espais metropolitans en entorns a escala humana, renaturalitzats i dinàmics. La millor estratègia turística del futur és, segurament, el no turisme.

Un nou turisme per a un nou escenari

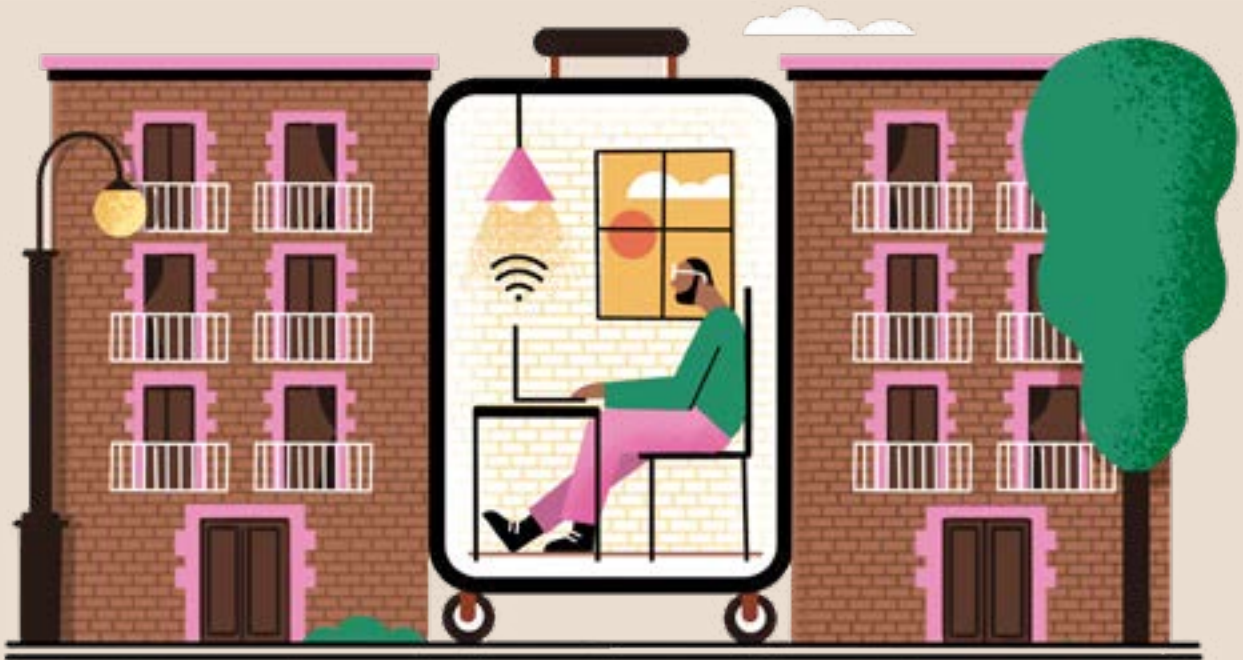
José A. Donaire
i Manuel Poch (ed.)
Generalitat de Catalunya, 2024

Turisme cultural. Entre l'experiència i el ritual

Edicions Vitel·la, 2008

Nòmades digitals, el nou fenomen que impacta en les ciutats globals

Fabiola Mancinelli

La turistificació del món té un dels exemples més clars en el fenomen dels nòmades digitals, que solen ser persones amb més poder adquisitiu que la població local i desafien el model laboral tradicional d'horari fix i presencial per traslladar la feina a les destinacions de vacances. Però quines són les repercussions en les dinàmiques culturals, econòmiques i socials dels llocs on s'instal·len, particularment de les ciutats?

El desenvolupament turístic actual a molts llocs del món ens posa al davant d'almenys dues paradoxes. La primera és la paradoxa de la crisi. Tot i que a moltes persones ens agrada viatjar, avui en dia el turisme representa un problema per a nombroses destinacions: una “plaga” que provoca la massificació dels espais, la pèrdua d'habitatges i de qualitat de vida per als residents, el malestar social, i la sobrecàrrega i el deteriorament dels serveis públics. Aquesta paradoxa sorgeix, per una banda, perquè el turisme és una indústria extractiva que consumeix el seu propi objecte de desig: no produeix les platges, però les explota; no genera el patrimoni cultural, però l'utilitza com a recurs. Per altra banda, tot això és degut al fet que el turisme, com a indústria, va sorgir precisament per controlar els imprevistos que es poden derivar dels desplaçaments. El seu propòsit és estructurar el viatge, sistematitzar-lo i, en conseqüència, estandarditzar-lo, de manera que el visitant pugui sentir-se a qualsevol lloc “com a casa”. Aquesta necessitat comporta una acció globalitzadora que desposseeix gradualment els llocs del seu caràcter distintiu.

La segona paradoxa és que el món on vivim s'ha turistificat. El turisme és omnipresent, omple les portades dels diaris i és un tema d'interès social, polític, econòmic i personal. Ja no és un fenomen aïllat, sinó una experiència integrada a la vida quotidiana. És una força que reordena llocs, espais, ciutats i cultures, i que permet explicar una sèrie d'efectes globalitzadors.

Exemples com els sistemes de traducció en temps real, que permeten comunicar-se en la llengua pròpia amb persones d'altres països; els vídeos d'*influencers* que condicionen les nostres eleccions de desplaçament i de consum, i l'estètica de decorat d'Airbnb, que modela la nostra percepció del que és “agradable”, mostren com el turisme és un referent indispensable per comprendre com funciona la globalització, tal com assenyala l'antropòleg Miguel Antonio Nogués-Pedregal. En un text breu que vam escriure amb l'antropòloga Saida Palou, el vam concebre com un refractor, un mirall de la societat, un laboratori per observar l'emergència de nous significats i pràctiques socials.

Nòmades digitals i nova mobilitat turística

Un exemple són els nòmades digitals, amb un estil de vida mòbil que reflecteix la irrupció del teletreball, que permet desvincular-se de les oficines i viatjar amb la feina a sobre. Aquest fenomen ajuda a entendre com les formes de mobilitat turística simultàniament són un producte i una causa de les transformacions socials, en aquest cas, dels efectes de la digitalització de l'economia. Els nòmades digitals són treballadors del coneixement que, gràcies a les tecnologies, poden treballar des de qualsevol lloc del món. Per a ells, el turisme és un estil de vida. Tenen feines i perfils diversos: poden ser autònoms, treballadors o emprenedors. Treballen en una àmplia gamma d'àrees —des de la traducció fins al desenvolupament d'intel·ligències artificials—, sempre que l'activitat es pugui fer a distància i amb un ordinador.

Fabiola Mancinelli

Professora titular d'Antropologia del Turisme a la Universitat de Barcelona, les seves àrees d'investigació inclouen la cultura del turisme i els viatges, els processos de creació de patrimoni i les interseccions entre mobilitat i economia digital. Actualment coordina, juntament amb la professora Belén Fernández Suárez, de la Universitat de la Corunya, el projecte Remotework, sobre migracions de retorn i nomadisme digital a Espanya. Participa en el projecte INCA Horizon Europe, sobre l'impacte de les grans plataformes digitals en les relacions laborals.

Procedeixen de països capitalistes, la qual cosa implica que solen tenir passaports forts i un poder adquisitiu més alt que el de la població local. Busquen bona connexió a internet, un clima favorable, una bona acollida local, serveis i un cost de vida moderat. Una de les seves pràctiques habituals és l'anomenat *arbitratge geogràfic*: trien llocs on el cost de vida sigui més baix que als seus països d'origen per maximitzar el poder adquisitiu dels seus ingressos, obtinguts en divises més fortes. Aquesta estratègia econòmica és semblant a la deslocalització de la producció que practiquen les empreses multinacionals.

Els nòmades digitals són visitants de mitjana i llarga estada, tot i que no són emigrants, ja que solen quedar-se només el temps que permet un visat turístic (fins a 90 dies a l'espai Schengen). Alguns poden establir-se com a residents permanents, però el més habitual és que practiquin una residència multilocal, i que es moguin entre diversos llocs sense una base fixa. No s'han de confondre amb els anomenats *expatriats (expats)*, un terme popularment associat a migrants acomodats i amb privilegis —que els contraposa a altres tipologies menys privilegiades de migrants, sovint racialitzades—, ni amb teletreballadors, que, encara que treballen a distància, no necessàriament canvien de residència amb freqüència.

En l'àmbit cultural, els nòmades digitals són un fenomen disruptiu, ja que les seves pràctiques híbrides qüestionen implícitament

les concepcions convencionals de turisme, treball i migració. Prenguem, per exemple, el que entenem per “fer turisme”. Tradicionalment (i llevat de comptades excepcions, com el viatger de negocis), la pràctica turística és una activitat que exclou la feina: marxem de vacances quan no treballem.

El turisme va créixer en la postguerra a conseqüència de la conquesta obrera de les vacances pagades. Fins ara, l'organització del treball ha estat l'eix al voltant del qual estructurarem el perquè i el com dels viatges: els ponts, l'estiu, Nadal... No obstant això, els nòmades digitals desafien aquest model tradicional (fordista) de treballar cada dia

---

Els nòmades digitals són un fenomen disruptiu, ja que les seves pràctiques híbrides qüestionen implícitament les concepcions convencionals de turisme, treball i migració.

de 9 a 18 hores en una oficina i fer vacances en moments específics. Ells porten la feina a les destinacions vacacionals.

El llenguatge i la política es van adaptant a aquestes noves realitats. La premsa utilitza neologismes com *trebacances*, traducció de la paraula en anglès *workcation*, que reflecteix la idea de treballar des de

---

La llibertat dels nòmades digitals també té costats foscos. La seva presència pot provocar inflació de preus en alguns serveis i impactar en el mercat de l'habitatge residencial.

destinacions de vacances. Espanya va implementar el gener del 2023, a través de la Llei de foment de l'ecosistema de les empreses emergents —més coneguda com a llei de *start-ups*—, un visat de residència per al teletreball (nòmada digital) que permet als professionals de l'economia digital extracomunitaris residir al país fins a cinc anys. En l'àmbit professional, els nòmades

digitals trenquen amb els models clàssics de les biografies laborals, que tradicionalment es basen en la idea d'una carrera lineal i estable. Les seves pràctiques indiquen una nova manera d'entendre i exercir la feina que prioritza la realització personal sobre la seguretat social.

L'impacte sobre les comunitats locals

Una pregunta legítima és quines podrien ser les repercussions d'aquestes noves pràctiques de mobilitat en les dinàmiques culturals, econòmiques i socials de les destinacions, particularment de les ciutats. Des del punt de vista dels comportaments turístics, els nòmades digitals representen un segment de demanda innovador: les estades s'allarguen durant l'any i es desenvolupa un nínxol de consumidors que fomenten pràctiques més sostenibles, amb un gran potencial per a les destinacions perifèriques. Tanmateix, també introdueixen necessitats noves, que consisteixen a proporcionar-los infraestructures que propiciïn la seva productivitat: connectivitat excel·lent, espais de treball i activitats de socialització adequades.

La llibertat dels nòmades digitals també té, però, costats foscos. La seva presència pot provocar inflació de preus en alguns serveis i impactar en el mercat de l'habitatge residencial, respecte als lloguers i a la inversió en segones residències. Significativament, tot i que els nòmades digitals es

---

L'estil de vida multilocal requereix models de ciutats *plug-and-play*: destinacions on puguin adaptar-se de manera ràpida i fàcil.

conceben com un element de ruptura amb algunes lògiques d'acumulació capitalista, en realitat són potser els subjectes més perfectes d'aquesta ideologia, ja que gràcies a l'arbitratge geogràfic poden eludir algunes crisis —com la de l'habitatge o la de la precarització laboral—, però les acaben reproduint en altres llocs en virtut del seu relatiu potencial econòmic.

A més, el seu estil de vida multilocal requereix models de ciutats *plug-and-play*: destinacions on puguin adaptar-se de manera ràpida i fàcil, trobar confort sense interrompre la productivitat o quedar-se de tres a sis mesos i després canviar. En aquest sentit, els nòmades digitals amplifiquen els efectes globalitzadors del turisme, ja que fomenten la uniformització de les destinacions que els reben. Són viatgers que busquen un xoc cultural suavitzat per les facilitats de la indústria de l'hospitalitat. Encara que declarin tenir la intenció de conèixer la cultura local, sovint s'acaben quedant entre ells, creant bombolles, ja que la seva necessitat principal és tenir comunitat i superar la sensació d'aïllament. En molts casos, aquestes bombolles es formen a causa de barreres lingüístiques o culturals que impedeixen una interacció profunda amb la destinació. Viure a molts indrets també implica no tenir arrels i sentir que no pertany enlloc. És la història del subjecte nòmada altament individualitzat. Finalment, una darrera qüestió és el retorn que la presència d'aquests nous residents exerceix sobre les comunitats que els acullen respecte a aspectes clau del contracte social com són la participació política i la contribució fiscal.

En conclusió, el fenomen dels nòmades digitals reflecteix les interseccions complexes entre les noves formes de mobilitat i les cultures laborals emergents, i posa en evidència l'impacte que tenen en les dinàmiques socials, culturals i econòmiques de les destinacions. Tot i que ofereixen oportunitats per diversificar l'oferta turística, també plantegen desafiaments que poden afectar el teixit social de les comunitats locals. És fonamental que tant els nòmades digitals com les destinacions trobin un equilibri entre adaptar-se a aquestes noves realitats i preservar la qualitat de vida dels residents, per fer front així a les paradoxes d'aquesta era de mobilitat global.

Referències bibliogràfiques

D'Eramo, M. *El selfie del mundo. Una investigació sobre la era del turisme*. Anagrama, Madrid, 2020.

Mancinelli, F. "Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal order". *Information Technology & Tourism*, 22, 417-437. 2020. [via.bcn/Yzt650TZxgq](https://doi.org/10.1007/s11404-020-00000-0)

Nogués Pedregal, A. M. "El turismo como contexto". *Disparidades. Revista de Antropología*, 75(1), e001c. 2020. [via.bcn/ZKMO50TZwck](https://doi.org/10.1007/s11404-020-00000-0)

Palou Rubio, S. i Mancinelli, F. "El turismo como refractor". *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, 32, 5-28. 2016. [via.bcn/EVeC50TZwZv](https://doi.org/10.1007/s11404-020-00000-0)

Pujo al Tibidabo, entro a l'exposició de Nancy Holt al MACBA, barrejo universos i m'adono que tot el que és inaccessible té un magnetisme que m'atrapa.

Turisme a Barcelona: anem pel bon camí Miquel Puig

Que el turisme repercuteixi de manera positiva en la ciutadania de Barcelona passa per reduir la seva capacitat i el seu pes sobre el mercat immobiliari. La proposta d'eliminar les llicències d'habitatges d'ús turístic és una opció òptima. A més, cal que l'impacte econòmic del turisme es distribueixi de manera equitativa, per fer augmentar el valor afegit del sector: els salaris que paga, els impostos que suporta i els beneficis que reparteix.

“El turisme és un motor econòmic clau per a la ciutat, generador d’ocupació i riquesa.”

“Las regiones, provincias y municipios que tienen una excesiva dependencia del turismo presentan niveles bajos de bienestar, posiblemente reflejando que los beneficios de esta actividad no se trasladan a la población residente en ellos.”

Considerem la primera de les frases que encapçalen aquest article. L’hem sentit i llegit en formulacions similars una infinitat de vegades. Sembla que la justifiquen innumerable estudis que han quantificat l’importantíssim efecte positiu que el turisme tindria sobre l’economia de Barcelona. Tanmateix, la segona frase diu el contrari, i aquesta no prové de cap publicació antisistema, sinó d’una monografia sobre la distribució de la renda a Espanya publicada per una prestigiosa institució acadèmica.¹ Com s’explica aquesta paradoxa? Dedicaré la primera part d’aquest article a respondre aquesta pregunta. Després, posaré de manifest que —sorprenentment— anem pel camí de fer que, a Barcelona, el turisme tingui, de debò, un impacte econòmicament positiu.

Els estudis estan, en general, equivocats

La metodologia estàndard per calcular l’impacte econòmic del turisme és la següent: es mesura quant gasten els turistes en transport, manutenció, allotjament, records, etc. a la ciutat. Després es calcula l’impacte “indirecte”, és a dir, la demanda que generen als seus proveïdors les empreses que serveixen als turistes. I, finalment, es calcula l’impacte “induït”, és a dir, l’activitat generada per la despesa dels treballadors que, directament o indirectament, deuen el lloc de treball a l’activitat generada, directament o indirectament, pel turisme. Es parteix de la base que aquesta demanda s’afegeix a la ja existent, de manera que tot l’efecte és incremental: més llocs de treball, més producció, més benestar.

En l’argot dels economistes, aquesta metodologia es coneix com a “multiplicador keynesià”, nom que es deu a l’economista J. M. Keynes, que va elaborar la seva teoria com a resposta a la Gran Depressió dels anys 1930. Keynes raonava que, en una economia amb una multitud de treballadors en atur involuntari, si el Govern encarrega qualsevol obra pública que impliqui la contractació de treballadors, el seu efecte sobre l’economia serà molt superior, perquè aquests treballadors es gastaran els salaris en una multitud d’empreses, els treballadors de les quals, al seu torn, augmentaran les compres en altres empreses...

El resultat serà que, si el Govern s’havia gastat 100 unitats monetàries, l’economia acabarà rebent un impacte positiu de 500 o de 600. D’aquí ve la denominació “multiplicador” i d’aquí ve que Keynes explicités que era poc important en què es gastés els diners el Govern; l’efecte seria positiu —deia— fins i tot si l’encàrrec consistís a obrir forats a terra per tornar-los a tancar.

Miquel Puig

Economista. Ha estat regidor dels ajuntaments de Falset i Barcelona. Fins fa pocs mesos, ocupava el càrrec de secretari d’Afers Econòmics de la Generalitat de Catalunya. Amb anterioritat, havia estat director general del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya i director general d’Abertis Airports. Ha exercit diversos càrrecs a la Generalitat de Catalunya, entre els quals els de comissionat per a la Societat de la Informació i director general d’Indústria. També ha estat professor de Teoria Econòmica a la Universitat de Barcelona (UB) i de Mercats d’Infraestructures a la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Ha publicat diversos llibres i és un col·laborador actiu dels mitjans de comunicació, sobretot al voltant de l’impacte socioeconòmic del turisme i del model de salaris baixos.

Notes

1. *Distribución geográfica de la renta de los hogares en España*. IVIE i Fundación Ramón Areces, 2024.

2. Persones afiliades a la Seguretat Social: 2012, 440.000, de les quals 45.000 estrangeres; 2023, 589.000 i 155.000, respectivament.

Keynes ho escrivia durant la Gran Depressió i, pel que fa a la majoria dels economistes contemporanis, encara tenen al cap el món de l'últim quart del segle xx, un món amb atur persistent, on es considerava justificat pensar que crear llocs de treball era positiu perquè era la manera de combatre l'atur i generar riquesa. Afortunadament, no vivim ni en un moment ni en l'altre, sinó en un context en què no sobren treballadors; més aviat en falten. Per això, el que el turisme fa no és ben bé crear llocs de treball, com suposen implícitament els estudis ortodoxos, sinó una de les dues coses següents: o bé atreure immigrants, o bé desplaçar treballadors d'un altre sector econòmic.

A les economies especialitzades en turisme es dona només el primer efecte. Per això, des de principis d'aquest segle el nombre de treballadors a les Balears ha augmentat en un increïble 46%, però cinc de cada sis són nascuts fora del territori, i majoritàriament són estrangers.² A les ciutats "globals", com Barcelona, es donen tots dos efectes: per una banda, els hotelers creen nous establiments i, per l'altra, els industrials inverteixen en habitatges turístics, però també aquí la majoria dels llocs de treball són ocupats per immigrants estrangers.

I quin mal hi ha a crear llocs de treball ocupats per immigrants? Doncs que, si el salari que cobren no està molt per sobre del mínim i si el contracte no és permanent, la seva aportació al finançament de l'estat del benestar és negativa.

I quin mal hi ha a desplaçar llocs de treball des d'altres sectors? El problema és que el sector turístic té una productivitat molt baixa, ja que la feina és estacional (més en el model de sol i platja que en el de turisme urbà), la formació és baixa i, sobretot, els salaris són baixos; a Catalunya, són un 33% més baixos que a la resta dels sectors econòmics. Per això, entre les poblacions catalanes amb la renda per càpita més baixa hi ha les més dependents del turisme: Lloret de Mar, Roses, Platja d'Aro, Salou...

El turisme, doncs, crea llocs de treball, però no crea riquesa. Les Balears ho posen de manifest de manera diàfana perquè la seva economia és especialitzada en el turisme: el nombre de turistes que van visitar les illes l'any 2023 va ser un 44% superior als que les havien visitat l'any 2000, però la renda per càpita és més baixa ara que aleshores.

El que sí que fa el turisme és redistribuir la riquesa, i concretament en benefici dels propietaris immobiliaris. El mecanisme és clar. El turisme urbà impacta sobre el mercat immobiliari de dues maneres: en primer lloc, els turistes han de dormir en algun lloc, sigui en hotels, apartaments turístics o habitatges d'ús turístic (HUT). En una ciutat plena

d'habitatges i d'habitants, cal fer-los lloc reconvertint edificis i gentrificant una part de la població. En segon lloc, com ja s'ha dit, els turistes creen llocs de treball que, en la immensa majoria, són ocupats per immigrants, els quals, òbviament, també necessiten un habitatge.

Entre les poblacions catalanes amb la renda per càpita més baixa hi ha les més dependents del turisme, que crea llocs de treball, però no crea riquesa.

Notes

3. El càlcul s'ha fet a partir de les dades d'Idealista i de l'AEAT.

4. Observatori del Turisme a Barcelona. *Informe de l'activitat turística 2023*.

5. "Les reclamacions del sector dels pisos turístics s'enfilen fins als 1.000 milions, segons Apartur". *El Punt Avui*, setembre del 2024.

via.bcn/zmpA50U55H1

6. RevPAR, *Revenue per available room*. Idescat, 2024.

En el cas de Barcelona, l'impacte ha estat brutal. Si calculem la relació entre el preu mitjà d'un habitatge de 50 m² i la renda disponible mitjana dels contribuents,³ observem que a Saragossa la relació és de 3,3, mentre que a Barcelona és de 7.

Així doncs, si molts barcelonins tenen la sensació que el turisme els perjudica, no és per estultícia, sinó perquè és veritat. Parafrasejant la frase inicial, aniríem millor si la nostra dependència del turisme fos menor.

I ara, què?

Per reduir l'impacte del turisme sobre el mercat immobiliari, no hi ha més solució que reduir la capacitat del sector. Per reduir l'impacte sobre la renda per càpita, cal augmentar el valor afegit del sector, que és com denominem els economistes allò que aporta un sector a la societat: els salaris que paga, els impostos que suporta i els beneficis que reparteix.

Afortunadament, totes dues malalties demanen teràpies en bona part coincidents. La mesura més important i d'efectes més ràpids és una que ja ha estat anunciada: eliminar, en el termini de quatre anys, les 10.000 llicències d'HUT que hi ha a la ciutat.

Es tracta d'una mesura d'extraordinària importància, perquè els HUT representen una de cada tres pernoctacions turístiques que tenen lloc a Barcelona.⁴ Aquesta mesura posarà al mercat del lloguer ordinari —o a la venda— un estoc d'habitatge importantíssim. Cap dels múltiples

plans de construcció d'habitatge que s'han anunciat en els últims anys té ni la viabilitat ni el volum d'aquest.

La patronal dels propietaris de llicències d'HUT —en legítima defensa dels seus interessos— ha anunciat que exigirà indemnitzacions, que quantifica entre 1.000 i 3.000 milions d'euros.⁵ La primera xifra sembla sòlida, mentre que la segona seria una mera conjectura. Els

tribunals en dirimiran el dret i la quantia. Decideixin el que decideixin, l'operació és fàcilment finançable, perquè la reducció de l'oferta augmentaria la rendibilitat dels establiments restants, els quals podrien suportar una càrrega molt superior a l'actual. No sols podrien, sinó que haurien de fer-ho.

L'any 2012, quan es va introduir la taxa turística, a Barcelona s'havien produït 16 milions de pernoctacions als hotels de la ciutat, i el rendiment del sector per habitació havia estat de 76 euros. Aquesta temporada acabarà amb 20 milions de pernoctacions i un rendiment de 144 euros per habitació.⁶ La causa principal d'aquesta extraordinària millora de la rendibilitat del sector hotelier es deu a les mesures restrictives imposades per l'Ajuntament: la congelació de llicències d'HUT, la moratòria hotelera (PEUAT) i el setge al lloguer il·legal.

Això ha permès que el recàrrec a la taxa turística, que rendeix a l'Ajuntament 100 milions d'euros a l'any, hagi estat fàcilment suportable

---

A Barcelona, la mesura més important i d'efectes més ràpids és una que ja ha estat anunciada: eliminar, en el termini de quatre anys, les 10.000 llicències d'HUT que hi ha a la ciutat.

La ciutat insatisfeta.
Tot el que Barcelona
pot arribar a ser
Ara Llibres, 2023

Transicions: algunes
mutacions de l'economia
catalana en l'horitzó 2050
Generalitat de Catalunya, 2022

Els salaris de la ira
La Campana, 2021

per part dels hotelers. Insisteixo: la introducció d'una taxa de 4,95 euros per pernoctació en un hotel de quatre estrelles ha anat acompanyada d'una millora de l'ingrés per a l'hotelier de 68 euros per habitació.

El 2023 hi va haver 34 milions de pernoctacions a Barcelona. La reducció d'aquesta xifra a 22 permetria que l'Ajuntament recaptés 330 milions d'euros a l'any amb una taxa de 15 euros, una xifra que ja seria assumible avui, i que ho serà encara més quan els hotelers tinguin menys competència.

Reducir el nombre de turistes i l'impacte que tenen sobre el mercat de l'habitatge ja representa una millora per al conjunt dels ciutadans, però també cal que l'impacte econòmic del turisme es distribueixi de manera equitativa, cosa que avui ja hem vist que no passa.

Tornem al valor afegit del sector, és a dir, als salaris, als impostos i als beneficis. Pel que fa a aquests últims, la reducció de l'oferta impactarà directament sobre seu. Pel que fa als impostos, l'augment de la taxa turística no només ha de ser un mecanisme per finançar la reducció de l'oferta; també ha de servir per reduir la càrrega fiscal dels ciutadans. No pot haver-hi millor campanya per sensibilitzar la ciutadania sobre els beneficis de ser una ciutat turística que el fet que els impostos sobre els turistes permetin millorar els serveis públics i reduir la càrrega fiscal que suporten els ciutadans.

Finalment, els salaris. És ridícul pretendre ser una ciutat de primera amb salaris de segona. Tots els salaris de la ciutat de Barcelona han de ser salaris dignes. Una dada: a 160 km de Barcelona, el salari mínim és de 1.500 euros/mes. El sector pot pagar aquests salaris? Per descomptat, sobretot si se'ls ha limitat encara més la competència.

Estem acostumats a un món en creixement perpetu, però fa molts anys que la fertilitat està molt per sota de la taxa de reposició de la població, de manera que ja en aquests moments s'estan jubilant cada any més treballadors que els que accedeixen al mercat laboral. En aquest context, continuar entestats a fer créixer el nombre de turistes que ens visiten no només és anacrònic, sinó estúpid.

Al parc de Joan Reventós, divago i penso. Em relaxa trepitjar indrets tranquils i silenciosos. De cop, el so dels salts dels *skaters* al MACBA... Desconec quin so deu ser.

Rescatar la Rambla per als barcelonins

Lola Domènech

La Rambla, un dels eixos més emblemàtics de Barcelona, viu

un procés de transformació, dirigit per l'equip KM_Zero, per tal de recuperar-la per a la ciutadania i preservar la seva identitat i el seu valor cultural. El projecte vol rescatar el passeig dels efectes del turisme massiu, evitar la pèrdua de residents, i convertir-lo en un espai més accessible, verd i acollidor.

A més d'una millora de la mobilitat i l'accessibilitat, la proposta inclou la creació de zones verdes, la preservació d'elements històrics i l'impuls del comerç de proximitat. L'objectiu és convertir la Rambla en un espai viu i autèntic, amb visió de futur, que defugui el model exclusivament turístic.

L'espai urbà ha estat, des dels seus orígens, un àmbit de relació i socialització. Amb la fundació de les primeres ciutats, la plaça ja tenia la funció de punt de trobada social, econòmic, cultural i religiós. Sens dubte, l'arquitectura i l'espai urbà configuren el caràcter singular de les nostres ciutats, que estan en procés de mutació i transformació constant.

El disseny urbà, i especialment dels nostres centres històrics i patrimonials, s'enfronta avui dia a nous paradigmes d'escala global: per una banda, els grans reptes del canvi climàtic i, per l'altra, l'impacte socioeconòmic provocat pel turisme massiu. Per això, és en els àmbits més emblemàtics i singulars de la ciutat que cal afrontar i abordar el problema amb tota la complexitat.

L'arquitectura i els projectes d'urbanització resoldran gran part dels problemes relacionats amb la modernització de les instal·lacions urbanes, l'ordenació i racionalització de l'espai urbà, la funcionalitat, la mobilitat, l'accessibilitat, i la resiliència i el confort climàtic. Però, en determinats punts neuràlgics de la ciutat, no n'hi ha prou. Calen, paral·lelament, estratègies d'actuació urbana per resoldre temes col·laterals, com l'habitatge, la cultura i l'impacte socioeconòmic provocat pel turisme massiu. Els arquitectes tenim la doble responsabilitat de millorar el nostre context arquitectònic i urbà, amb visió de futur, en coherència amb els reptes actuals i respectant els valors històrics i patrimonials propis del lloc. Però l'arquitectura no ho pot resoldre tot i també necessita accions paral·leles de gestió.

Una intervenció necessària

L'activitat turística té grans impactes econòmics positius que repercuteixen en sectors determinats, però també té, sens dubte, greus impactes negatius en el conjunt dels habitants, que es veuen afectats per l'expulsió dels

Lola Domènech

Fundadora i directora de l'estudi Lola Domènech_arquitectura i paisatge, compagina l'activitat professional amb la docència. És professora de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB) i de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de La Salle (ETSALS), professora adjunta de la IE University de Madrid i professora de projectes del màster-postgrau de Disseny de l'Espai Interior. Perímetres Privats a Elisava. Des del 2017 codirigeix l'equip KM_Zero, guanyador del projecte de reforma de la Rambla. És autora de la transformació d'espais públics com els del passeig de Sant Joan, el Baluard de Migdia i l'entorn de l'estació de França (a Barcelona), la plaça Major de Manresa o l'avinguda Catalunya de Calonge. Els seus projectes han estat premiats i publicats en diverses revistes especialitzades.

L'impacte del turisme ha comportat la pèrdua de valor i identitat d'un dels eixos més emblemàtics de la ciutat i del centre històric.

seus barris, el monocultiu turístic, les aglomeracions dels centres històrics i els conflictes de convivència, especialment en horari nocturn. Aquesta situació no és exclusiva de Barcelona. Ciutats com París, Roma, Venècia, Praga i Lisboa, entre d'altres, pateixen del mateix.

A Barcelona, la Rambla, eix cultural i vertebrador del centre històric, ha estat des de sempre reconeguda internacionalment com un element identitari de la ciutat. Històricament, els diferents usos de la Rambla —amb els quioscs de premsa i les floristes al passeig central, les botigues i els cafès a les plantes baixes, i els palaus i edificis culturals al llarg del traçat— han contribuït a generar una gran diversitat de pràctiques i una complexitat urbana al servei de la ciutadania.

En els darrers anys, el caràcter del cor de la ciutat ha patit grans transformacions que n'han deteriorat greument l'aspecte original. La pèrdua de residents, la massificació i el monocultiu turístic del passeig central i de les plantes baixes són alguns dels problemes principals. L'impacte del turisme ha comportat la pèrdua de valor i identitat d'un dels eixos més emblemàtics de la ciutat i del centre històric.

Amb l'objectiu de regenerar la Rambla, l'any 2016 es va convocar un concurs internacional, que va guanyar l'equip multidisciplinari KM_Zero, liderat per les arquitectes Itziar González, Olga Tarrasó i jo mateixa. El concurs es va plantejar, encertadament,

amb una aposta innovadora: per una banda, un projecte d'urbanització i, per l'altra, unes estratègies d'actuació urbanes. L'equip de KM_Zero vam treballar coordinadament amb veïns, Administració, tècnics i altres agents per consensuar el projecte de renovació i materialitzar una de les apostes clau de la proposta: rescatar la Rambla per als barcelonins.

Recuperar la identitat

Rescatar la Rambla significa, entre altres coses, recuperar la identitat d'aquest eix, actualment malmesa a causa, en gran part, del monocultiu turístic descontrolat i mancat de valor, que deteriora la imatge històrica i cultural de la ciutat i expulsa l'interès de la ciutadania.

El rescat de la Rambla consisteix a convertir-la en un bé comú i no en un espai mercantilitzat. Per això, durant el procés de projecte es va crear la Comunitat Rambles, que garanteix que aquest espai sigui un

---

El rescat de la Rambla consisteix a convertir-la en un bé comú i no en un espai mercantilitzat. Per això, es va crear la Comunitat Rambles.

espai col·lectiu i no quedi empresonat exclusivament per les dinàmiques mercantilistes. Totes les propostes en matèria de cultura, habitatge, qualitat del comerç, medi ambient i gestió del turisme conviden la Comunitat Rambles a supervisar unes polítiques públiques que reequilibrin el turisme.

Toca, doncs, centrar-se en un nou model de ciutat: viva, activa, diversa i plural; una ciutat autèntica i real, que defugui el model globalitzat creat exclusivament per als turistes. La proposta impulsa una regeneració urbana contemporània, funcional, confortable, accessible, inclusiva, resiliència i respectuosa amb el context urbà, el patrimoni arquitectònic i els seus equipaments culturals.

Diversos estudis d'accessibilitat han demostrat que el moviment dels barcelonins a la Rambla és transversal —del Gòtic al Raval, per anar d'un barri a l'altre o a algun dels equipaments culturals (teatre Poliorama, Liceu, La Virreina, Centre d'Arts Santa Mònica...)—, mentre que les persones que ens visiten la recorren majoritàriament en el sentit longitudinal.

Per millorar l'accessibilitat, tant longitudinal com transversal, el projecte racionalitza l'ús de l'espai públic, i converteix la Rambla en un eix pacificat amb prioritat per als vianants ampliant les voreres i el passeig central, acotant els carrils de circulació a un de baixada i un de pujada, i creant àmbits de càrrega i descàrrega en horari restringit. Per a la millora de l'accessibilitat, també es planteja l'execució d'un paviment adaptat, inclusiu i unitari, de façana a façana, per contribuir així a crear un espai urbà coherent i harmònic en conjunt.

El projecte també resol els conflictes d'accessibilitat a peu en els extrems mar i muntanya. Amb la nova proposta, el passeig central arriba a Colom sense interferències, gràcies a l'eliminació del carril transversal que connectava amb les Drassanes i del conjunt de parterres disgregats. Amb

aquesta acció es guanya un ampli espai-plaça davant del Museu Marítim de Barcelona, que s'incorpora al conjunt amb un tractament arbori i arbustiu biodivers, i que integra la major part de l'arbrat existent.

El passeig central connecta així amb el mar, amb un nou espai verd a banda i banda, que posa en valor l'antiga porta d'entrada a la ciutat (al carrer Ample) i el Museu Marítim, un dels equipaments culturals més importants de la nostra ciutat, ubicat en un edifici, les Drassanes Reials, que són Bé Cultural d'Interès Nacional.

Per l'extrem muntanya, a tocar de la plaça de Catalunya, s'amplien els entroncaments laterals de les voreres per acollir el gran flux de vianants que hi arriba. D'altra banda, també cal fer valdre el context urbà. Per això, la intervenció proposa la creació de tres grans places, que anomenem *espais majors*, al voltant de tres punts emblemàtics pel context arquitectònic i patrimonial: Portaferriassa-Virreina, el Pla de l'Os i el Pla del Teatre. Cadascun d'aquests àmbits es configura com una plataforma única amb prioritat per als vianants; es genera així una seqüència longitudinal d'espais-plaça que afavoreix l'encreuament transversal.

Reconèixer els valors històrics de la Rambla vol dir també significar i visibilitzar les cinc antigues portes d'entrada a la ciutat. Per això, el paviment, unitari de façana a façana i al llarg del traçat, té un tractament especial i singular (bicolor, amb pòrfir i granit) que fa visibles els àmbits d'aquestes antigues portes d'entrada: la porta de Santa Anna - Canuda, Portaferriassa, la porta del Pla de l'Os, la del Pla del Teatre (carrer d'Escudellers) i la del carrer Ample.

Una Rambla amb visió de futur

D'altra banda, cal projectar la ciutat d'avui amb visió de futur. El moment de canvi climàtic que estem patint ens porta també a pensar en la creació d'un espai urbà resiliència, que destaquï l'arbrat existent i proposi noves

zones verdes biodiverses (al final de l'eix i al Pla del Teatre). L'ampliació del passeig central permet, entre altres coses, millorar les condicions de l'arbrat històric (plataners procedents, en gran part, de la Devesa de Girona), amb la creació d'escocells amb més superfície drenant, l'oxigenació del subsol i la integració

d'un sistema de reg automàtic, per contribuir així a resoldre els problemes d'asfíxia i sobrecompactació que pateix l'arbrat actual.

L'inici d'aquest projecte va tenir un moment molt dur arran de l'atemptat terrorista d'agost del 2017, en què 16 persones van morir i més d'un centenar van resultar ferides. Després d'aquest fet, es va demanar a l'equip KM_Zero la incorporació del Memorial la Rambla 17A, que es va integrar al paviment del Pla de l'Os, pròxim al mosaic de Joan Miró, on tota la població va fer espontàniament l'acte de dol. Aquest fet va comportar també la integració de mesures de seguretat antiterrorista, que s'han incorporat al

---

Reconèixer els valors històrics de la Rambla vol dir també significar i visibilitzar les cinc antigues portes d'entrada a la ciutat.

Els quioscs de flors i de premsa formen part d'un paisatge urbà històric. Per això, el projecte proposa que es preservin i es reubiquin en alguns casos.

projecte mitjançant pilones especials per garantir la seguretat dels vianants.

La renovació urbana passa també per la integració i la racionalització dels usos de l'espai públic. Els quioscs de flors i de premsa formen part d'un paisatge urbà històric, emblemàtic i singular de la Rambla. Per

això, el projecte proposa que es preservin i es reubiquin en alguns casos. Els de flors, històricament ubicats davant del mercat de la Boqueria, es mantindran al mateix àmbit, en reconeixement de les antigues floristes que van començar en aquest punt. Pel que fa als de premsa, es proposa que es restaurin (disseny de Pep Alemany i Enric Poblet, premi FAD 1972) i que es reubiquin al llarg del traçat, d'acord amb els criteris del Pla especial aprovat.

Amb el projecte d'urbanització, el rescat de la Rambla ja s'ha iniciat. Queda pendent desplegar les estratègies d'actuació plantejades pel projecte, per fer front a la gestió del turisme, la recuperació de l'habitatge, l'aposta cultural i l'activació d'un comerç pròxim i de barri, que posi els barcelonins al centre.

Turisme i resposta emocional: qüestió de percepcions

Francesc González Reverté

L'arribada massiva de visitants està transformant la ciutat, però, quan es pregunta als residents què pensen del turisme, sovint apareixen opinions polaritzades. Uns el veuen com una font de prosperitat i altres com una font de problemes. La resposta és emocional, però, quins factors influeixen en la percepció dels ciutadans? Què sabem sobre la manera com els aspectes individuals modulen la relació que tenim amb el turisme?

El turisme és un fet urbà innegable. Les ciutats com Barcelona es transformen davant d'una activitat basada en fenòmens tan potents com la mobilitat global, el consum de masses, el capitalisme de plataformes o la progressiva indistinció entre les dimensions de treball i lleure. Evidentment, la transformació de les ciutats amb turisme és física, i ha estat tan veloç que els avis i àvies actuals poden explicar històries sobre una ciutat, no la monumental, sinó la real i ancorada als barris, que els seus nets i netes no han conegut mai. Però també hi ha una transformació mental, íntima, basada en percepcions i subjectivitats, que condiciona la manera com ens relacionem amb l'entorn. De fet, la reflexió col·lectiva sobre el turisme a la ciutat ha estat clarament protagonista en relació amb la reflexió individual. Per descomptat, les persones estem influïdes per la nostra classe i grup social i cultura de procedència, però també hi ha factors individuals, com el caràcter, la manera de veure el món o la manera de ser, que influeixen en la percepció que tenim de la realitat.

Si ens centrem en el turisme, aquestes visions prèvies que ens caracteritzen com a individus fan de mediadores davant dels estímuls turístics i engendren actituds i comportaments que varien d'una persona a una altra. Entendre això pot tenir efectes considerables sobre la manera com volem gestionar el turisme a la ciutat, entenent-ho no només com un exercici per a col·lectius, sinó també per a individus. Llavors, què sabem sobre la manera com els aspectes individuals modulen la relació que les persones residents tenim amb el turisme a les nostres ciutats?

De manera genèrica, podem parlar de dues famílies o corrents teòrics que exploren aquest fet. D'una banda, hi ha teories que expliquen que tot és resultat de fer un balanç. La teoria més representativa seria la de l'intercanvi social. Segons aquesta perspectiva, les persones fem una anàlisi racional, sumant allò que el turisme ens aporta de beneficis i restant allò que ens resulta perjudicial. El balanç sempre s'elabora a partir dels nostres interessos i visions particulars.

Aquesta manera de veure-ho va molt bé per entendre per què, quan es pregunta com es percep el turisme, apareixen opinions molt polaritzades entre els residents d'una mateixa ciutat, o fins i tot, d'un mateix barri. Per a determinades persones, en la seva percepció pot pesar més el fet que el turisme els representi una font d'ingressos, o simplement no el consideren un problema perquè no el viuen directament o no el tenen a prop. Contràriament, per a altres persones, el turisme pot ser exclusivament una font de problemes, pel fet que no els aporta ingressos directament o per tenir-hi una freqüència de contacte més elevat.

Una segona família, en la qual destaca la teoria de la solidaritat emocional, explica que determinades característiques individuals fan d'intermediàries en la nostra relació amb els turistes. Aquestes teories no se centren en la relació entre comunitat i turisme, sinó entre individus (residents i turistes). L'empatia, simpatia o naturalesa hospitalària són factors que difereixen entre individus i que poden ajudar a comprendre les actituds, més hostils o més amables, cap al turista. I a la inversa, també hi ha

Francesc González Reverté

Doctor en Geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), actualment és professor dels Estudis d'Economia i Empresa de la UOC, on també dirigeix el grau de Turisme i és membre del grup de recerca NOUTUR.

Nota

1. González-Reverté, F. "The Perception of Overtourism in Urban Destinations. Empirical Evidence based on Residents' Emotional Response". *Tourism Planning & Development*, 19:5, 451-477. 2022.

la visió que els turistes tenen de les persones que resideixen als llocs que els acullen temporalment. Per simplificar, en el que queda d'aquest article faré referència al concepte de *resposta emocional* per examinar aquestes dues perspectives psicosocials sobre l'actitud davant del turisme i els turistes.

Com percebem el turisme des de les emocions

Què coneixem sobre la resposta emocional de la ciutadania de Barcelona amb relació al turisme? Tot seguit ho abordaré. Abans, però, voldria remarcar que la resposta emocional no és un mètode substitutiu per comprendre el turisme urbà, sinó un de complementari, que afegeix nous components i matisos a la mirada social. Per tant, permet enriquir les explicacions i interpretacions globals sobre com les persones percebem el turisme i els seus impactes. Es tracta d'una mirada relativament nova, i fins ara força negligida, però que comença a guanyar interès acadèmic i en la gestió del turisme.

No obstant això, entendre bé la intersecció entre el fet col·lectiu i el que és individual està encara molt poc explorat en l'àmbit del turisme urbà. De manera similar a la inexistència d'una teoria global per explicar

l'univers, que connecti el funcionament del que és realment petit (teories quàntiques) amb el que és realment gran (teories einsteinianes), ens manca saber com la visió social encaixa amb la visió íntima. És a dir, no sabem del cert fins a quin punt la visió col·lectiva sobre el turisme deriva d'un sumatori col·lectiu de raonaments lliures individuals o bé si les mirades individuals emergeixen

influïdes per les tendències col·lectives. Per exemple, a través de les narratives de moviments socials urbans i associacions veïnals, o des de la construcció de les estratègies de legitimació social del discurs als mitjans de comunicació.

Dit això, passem, ara sí, a veure què ocorre a la ciutat de Barcelona. De fet, en sabem poca cosa, ja que s'ha investigat molt poc al respecte. Ens aporta algunes pistes un estudi publicat l'any 2022¹ que aborda la resposta emocional resultant de la percepció de situacions d'excés de turisme entre les persones residents a Barcelona. Els resultats assenyalen que hi ha diferències pel que fa a residents i a barris. L'estudi identifica tres perfils de residents: els que s'oposen al turisme (un 14,5% dels participants en la mostra), els que donen suport al turisme (49,5%) i els neutrals (el 36% restant).

Aquestes són xifres grolleres que expressen molt menys que si es mira la distribució fina de les respostes per barris. Llavors, la repartició dels segments varia força. En barris i districtes amb més pressió turística, com la Barceloneta o Ciutat Vella, les persones oposades al turisme representen un terç del total, mentre que les que s'oposen al turisme en

---

En barris i districtes amb més pressió turística, les persones oposades al turisme representen un terç del total, mentre que les que s'oposen al turisme en barris poc turístics només representen un 7%.

Nota

2. Soliguer Guix, A. *La construcció psicosocial de l'actitud de la comunitat local davant el turisme: turismefòbia, protesta turística i resposta emocional*. Tesis del doctorat interuniversitari en Turisme, Universitat Oberta de Catalunya. Director: Francesc González Reverté. 2023.

barris poc turístics, com Sant Andreu o Horta, només representen un 7%. Això té tota la lògica i no mereix gaire més comentari.

Resulta més interessant interpretar per què les respostes emocionals difereixen entre persones que comparteixen temps i espai a la ciutat. Quan ens enfrontem a una situació d'estrès, especialment si aquesta pressió es manté de manera continuada en el temps, es produeix un efecte que segurament està vinculat amb una visió atàvica relacionada amb les parts reptilianes del nostre cervell, que tendeixen a protegir-nos davant situacions de risc. No és que generem més adrenalina en veure un turista, però sí que es fa una lectura del fenomen en clau comunitària i dicotòmica (ells/nosaltres o forasters / membres de la comunitat) relacionada amb els mecanismes de control territorial.

Quan les persones identificades com a foranes a la comunitat s'associen a impactes negatius i d'estrès, això pot ser llegit com un element que fa perdre el control territorial per part dels seus integrants. Si la sensació d'autocontrol sobre els teus llocs i espais de vida quotidians disminueix, s'incrementa la preocupació i es poden desenvolupar emocions negatives cap al fenomen incursor. Però cap a qui es manifesta la resposta emocional quan és negativa? El mateix estudi permet respondre aquesta qüestió, ja que es pregunta als residents com perceben tant els turistes com el turisme. Els resultats són clars: la resposta emocional cap a la figura del turista o la sensació que provoca trobar-se'l pel carrer és molt menys negativa i, en la majoria dels casos, més positiva que pejorativa, comparat amb com es percep el turisme com a activitat a la ciutat.

Mirades collectives i opinions personals

Per continuar amb la interpretació dels fets, faig ús de dades extretes d'un altre estudi inèdit. A la tesi doctoral d'Anna Soliguer² es compara la resposta emocional de les persones residents a Barcelona amb la de les que viuen a Lloret de Mar. Les mateixes preguntes obtenen respostes emocionals diferents a cada ciutat, sempre més negatives a Barcelona que a Lloret de Mar. Aquests resultats fan emergir hipòtesis interpretatives interessants.

Com ja s'ha exposat abans, és possible que els llocs i les mirades collectives condicionin les opinions personals. Podem pensar que el context històric de desenvolupament del turisme i la seva durada en el temps condicionen les visions? Seria plausible, però caldrà demostrar-ho en noves recerques. Malgrat les postmodernitats que governen els mètodes i categories d'anàlisi actuals, potser cal reprendre plantejaments clàssics, com els procedents de les aportacions de la geografia regional de l'escola de

Vidal de La Blache, amb conceptes com el *genre de vie* i el *milieu de vie*.

Potser encara convé preguntar-nos, més d'un segle després d'haver estat inventat, si la manera de viure a les ciutats, on el turisme forma part de "l'ambient natural",

---

Si la sensació d'autocontrol sobre els espais de vida quotidians disminueix, es poden desenvolupar emocions negatives cap al fenomen incursor.

Seria bo que les noves polítiques urbanes i turístiques comencin a obrir les interpretacions dels impactes del turisme des d'una finestra de coneixement de caràcter psicosocial.

està condicionant com les persones interaccionen amb el seu entorn i hi donen respostes específiques d'acord amb el seu mitjà de vida. Això seria transcendent, ja que té implicacions sobre la manera com la població que viu en llocs turístics incorpora el turisme a la seva identitat col·lectiva.

Anem conclouent. La resposta emocional sobre el turisme és un camp de gran interès per comprendre les relacions que es produeixen en l'ecosistema urbà entre la producció d'estímul (els impactes del turisme), els organismes que els reben (els diversos actors socials que hi habiten) i els resultats que genera (els comportaments i les actituds envers el turisme i envers els turistes). És important entendre que les emocions no generen només reaccions, sinó actituds més profundes que poden repercutir en la presa de decisions o en aspectes de la identitat, quan són mediades per processos de rebuig i nostàlgia davant del canvi en el paisatge urbà.

Sentir-se bé en un lloc també pot tenir un pes important per decidir abandonar-lo o quedar-s'hi. A mesura que avanci la recerca en aquest camp i que es vagin revelant aspectes fins ara desconeguts, és a dir, que augmenti el seu poder predictiu, la resposta emocional haurà de ser incorporada en la planificació i la gestió futura del turisme a la ciutat. No és fàcil de copsar, però els estudis demostren que aquesta resposta existeix i que permet explicar actituds individuals igual de potents que les d'arrel social o col·lectiva. De fet, molts dels temes de fons que encerclen el debat contemporani sobre com la ciutat ha de relacionar-se amb el turisme hi estan vinculats.

Per tant, examinar la resposta emocional pot contribuir a fer aportacions explicatives de molt valor. Per posar-ne alguns exemples, la transició ecològica i l'evolució del pensament ambiental i el consegüent debat sobre els límits al creixement i el decreixement requereixen un concert social i polític, però tenen un rerefons important en l'actitud proambiental, la qual ve marcada per fets personals.

La turismofòbia, que va ser objecte de debat fa uns anys amb un marcat caràcter ideològic, o el debat actual sobre la turistificació s'entenen també, en part, a partir de la resposta emocional dels individus. Quan l'*overtourism* i la pressió del turisme és sostinguda en el temps, també s'entén clarament des d'una perspectiva individual emocional. Aquests elements i d'altres influeixen sobre com gestionem els nostres recursos personals i col·lectius en la recerca d'una ciutat que contribueixi a fer més felices les persones, a disminuir l'estrès que genera el turisme, i a millorar la salut física i mental i el benestar subjectiu. Per tant, seria bo que les noves polítiques urbanes i turístiques comencin a obrir les interpretacions dels impactes del turisme des d'aquesta finestra de coneixement de caràcter psicosocial.

Ciudades efímeras

Francesc González Reverté
i Soledad Morales Pérez
Editorial UOC, 2013

A propósito del turismo

Salvador Anton Clavé
i Francesc González Reverté
Editorial UOC, 2010

Viure a menys de cinc minuts del Park Güell és un petit privilegi que només ho deixa de ser quan em toca experimentar aglomeracions als autobusos que em porten a casa.

La formació i el coneixement com a eixos per a un turisme regeneratiu

Maria Abellanet

La relació entre turisme i ciutat és clau per abordar aspectes com la sostenibilitat, la preservació del patrimoni i la

qualitat de vida de les persones residents. En aquest context, la formació i el coneixement esdevenen essencials per promoure un model de turisme regeneratiu, que vagi més enllà de la sostenibilitat per crear un impacte positiu al territori i a les comunitats locals.

El turisme representa una de les activitats econòmiques més rellevants a escala mundial. Actua com a motor de desenvolupament territorial i de dinamització cultural, i genera un efecte multiplicador. A Barcelona, aquesta realitat turística es tradueix, segons dades de l'Ajuntament, en una aportació del 13,9% al PIB i en 150.000 persones ocupades, i en unes xifres anuals de visitants que superen els 30 milions.

Tant les projeccions d'ONU Turisme com les del World Travel and Tourism Council (WTTC) indiquen que, en l'àmbit global, el turisme continuarà creixent malgrat els reptes econòmics i geopolítics que això suposa. De fet, el WTTC preveu que, dels 185 països que analitza, 142 —és a dir, el 77%— hauran superat els rècords turístics prepanidèmia durant el 2024.

Aquest creixement s'ha vinculat tradicionalment a la millora dels transports i a l'accés a les noves tecnologies, que han ampliat considerablement la capacitat de viatjar. Darrerament, el turisme s'ha consolidat com a tret distintiu d'una classe mitjana creixent, sobretot en mercats emergents com la Xina o l'Índia.

Tot això genera de manera natural una relació entre turistes i residents, així com una interacció entre l'activitat turística i l'entorn urbà que influeix en l'economia, la cultura, el territori i la qualitat de vida de les persones que hi resideixen. Aquestes relacions ens aboquen a plantejar-nos el turisme a partir de paràmetres d'eficiència, de respecte per l'entorn i com una eina de promoció del nostre patrimoni sociocultural. Són aspectes en què la formació té un paper essencial per entendre els reptes i les oportunitats que deriven de cada moment històric, i per aportar coneixement i solucions a les empreses i a l'Administració pública per aconseguir una gestió responsable del turisme.

El concepte de turisme regeneratiu

Els valors del turisme, com l'hospitalitat, la inclusivitat, la sostenibilitat, la responsabilitat social, l'autenticitat o el respecte per la cultura local, esdevenen cada cop més rellevants en aquest nou escenari. Com afirmen alguns investigadors, els turistes actuals busquen experiències autèntiques que els connectin amb la comunitat i el patrimoni locals. Conscients de l'impacte que poden tenir les seves accions, demanen una relació més respectuosa amb les persones i els territoris que visiten. Això implica que les destinacions hagin d'adaptar-se a les noves expectatives i hagin de fer valdre no només els recursos culturals i naturals a través d'experiències turístiques enriquidores, sinó també el benestar de les comunitats residents.

La interrelació entre turisme i territori és, per tant, una dinàmica complexa que exigeix una gestió conscient i responsable, que atengui la necessitat de preservar, regenerar i enfortir el teixit econòmic, social i cultural dels territoris, així com gestionar l'equilibri entre els seus beneficis i externalitats. En aquest sentit, el turisme regeneratiu, com a nou enfocament teòric i pràctic que transcendeix el turisme sostenible, proposa la posada en valor, promoció o comercialització d'experiències turístiques

Maria Abellanet i Meya

És doctora en Humanitats i Ciències Socials, graduada en Turisme i en Direcció d'Empreses, i té un màster en Direcció Financera i Gestió Administrativa. El 2014 va rebre la Medalla del Turisme de la Generalitat de Catalunya. Acumula una dilatada trajectòria professional i empresarial al capdavant del CETT, centre universitari de Turisme, Hoteleria i Gastronomia. Va liderar el projecte "Bases per a la gestió i promoció d'un turisme responsable i sostenible", impulsat per l'Ajuntament de Barcelona (2015). És membre experta del Consell de Turisme i Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona, del Cercle de Turisme de la Diputació de Barcelona i de la Junta Directiva de Membres Afiliats de l'Organització Mundial del Turisme (OMT), entre d'altres.

El sistema regeneratiu comporta una visió holística, en què el turisme es concep com una eina beneficiosa per a la comunitat i l'entorn.

que permetin als visitants ser conscients del seu potencial impacte negatiu en l'entorn, de manera que tractin de millorar l'estat del lloc que es visita.

Aquest model, doncs, ofereix alternatives a la dinamització del turisme, proposant una oferta d'experiències turístiques que parteixi

de la identificació d'activitats que contribueixin a la regeneració d'ecosistemes, a la preservació de la cultura i al benestar de les comunitats, i que permeti mantenir oficis i comerços tradicionals o crear una nova demanda laboral turística, per exemple. En definitiva, aquest sistema regeneratiu comporta una visió holística, en què el turisme es concep com una eina beneficiosa per a la comunitat i l'entorn.

El talent com a condició

Aquest turisme regeneratiu comporta la necessitat de treballar per un canvi de paradigma en la relació de les societats amb el turisme, que neix de la presa de consciència de la complexitat del fenomen turístic. Ens obliga a no entronitzar els beneficis potencials del turisme ni demonitzar-ne les possibles externalitats des d'un punt de vista dogmàtic. Al contrari, defugint posicions enrocades, el marc del turisme regeneratiu ens fa prendre responsabilitat sobre el desenvolupament i l'activitat turística i, per tant, col·loca el talent, la formació i el coneixement al centre del tauler de joc. Això és així perquè la mateixa evolució del fenomen turístic mostra com resulta beneficiós únicament quan es parteix d'una gestió informada i experta, basada en el coneixement i que, per tant, no deixi a l'atzar la relació entre el turisme i el seu entorn.

En aquest context en què turisme i coneixement han d'anar plegats, la formació en turisme esdevé un element clau per garantir el seu caràcter regeneratiu. Però com pot contribuir aquesta formació a la consolidació del model? A continuació, faig quatre reflexions al voltant de l'evolució de la formació turística que, a parer meu, poden ajudar a fomentar les condicions per al desplegament d'un turisme regeneratiu.

En primer lloc, la formació en turisme ha d'estar en transformació i adaptació constants per tal d'integrar les habilitats i competències operatives, i les actituds que necessita el sector perquè els seus professionals siguin capaços d'oferir un servei excel·lent. I, a més, ha de garantir que aquests futurs professionals tinguin una visió global i integral del sector turístic, així com de la seva relació amb la societat i el territori. D'aquesta manera, qualsevol formació en turisme hauria de tenir l'objectiu no només de garantir la qualitat del treball, sinó també de dotar els professionals de competències de gestió i d'una visió sectorial que els permeti contribuir positivament al fenomen turístic global.

En segon lloc, com a conseqüència directa de la primera reflexió, cal que aquesta formació s'embegui de les tendències que

Nota

1. CETT (2024). Càtedra UB de Turisme, Hoteleria i Gastronomia CETT. via.bcn/YuF850U4imj

configuren l'horitzó de futur del fenomen turístic. Això implica que aspectes com la digitalització, la gestió turística vinculada a la planificació o la ludificació apareguin als plans d'estudis de la formació en turisme, però també que nocions de caràcter transversal com la sostenibilitat, la governança o l'ètica aplicada influeixin en totes i cada una de les assignatures. Aquests darrers conceptes són configuradors del futur del turisme, en tant que marquen els marges de possibilitat d'un turisme beneficiós per al territori i satisfactori per als visitants i, per tant, cal que siguin compartits i aplicats per tots els actors del sector turístic.

En tercer lloc, qualsevol formació superior en turisme ha de prendre un caràcter universitari. És a dir, ha de ser capaç d'integrar el coneixement generat des dels grups de recerca que s'ocupen del fenomen turístic. Si considerem que la formació turística ha de ser un conjunt de coneixements en evolució constant, no es pot ignorar l'impuls que s'ha generat en l'àmbit de la recerca en les darreres dècades. El seu desenvolupament, a més, ha tingut un caràcter eminentment aplicat, amb l'objectiu d'impactar positivament en el sector.

D'exemples en aquest sentit en trobem múltiples, com ara el projecte de recerca "Low Harm Hedonism Initiative", de la Universitat de Queensland, a Austràlia, centrat a analitzar i promoure comportaments més sostenibles per part dels consumidors i que va rebre el premi Alimara Through Research l'any 2021; o, més a prop, el model de la Càtedra UB de Turisme, Hoteleria i Gastronomia CETT,¹ que configura la seva activitat

---

Qualsevol formació superior en turisme ha de prendre un caràcter universitari i ha de ser capaç d'integrar el coneixement generat des dels grups de recerca que s'ocupen del fenomen turístic.

de recerca des de la col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona i els reptes del turisme fins a la destinació. La formació no pot restar desvinculada d'aquesta aportació i, per tant, hi ha d'haver una transferència de saber des dels agents de recerca i generació de coneixement fins al conjunt de la formació turística.

Finalment, aquestes reflexions al voltant del model de

formació que necessita el turisme per esdevenir regeneratiu, però, no tindran substrat sense unes empreses i administracions turístiques capaces i alineades. D'una banda, per desenvolupar la seva activitat contribuint als beneficis positius de l'activitat turística i, de l'altra, amb unes condicions laborals que atreguin i fidelitzin el talent de professionals formats i responsables, amb capacitat per respondre als nous reptes i necessitats.

Una nova mirada del turisme

La innegable rellevància que té i prendrà el turisme dins les nostres societats obliga a relligar el desenvolupament turístic del present i del futur amb les necessitats de les societats. No es tracta tant d'adaptar el turisme per reduir les externalitats com de repensar l'activitat turística perquè esdevingui beneficiosa per a la comunitat i el territori.

El coneixement i la formació són fonamentals en aquesta nova etapa per tal de guiar i gestionar l'activitat turística amb vista a aquesta finalitat. Si la formació turística ja va tenir un pes en la professionalització del sector, ara torna a ser l'element indispensable per als nous horitzons que requereix el turisme del futur.

Integrar el coneixement a les destinacions, però, no és una tasca que puguin dur a terme les institucions acadèmiques soles, sinó que cal la complicitat activa per part de tot el sector, tant d'empreses com d'institucions, a través de la promoció de la recerca aplicada i de la retenció del talent. Aquelles persones formades amb una nova mirada esdevindran arquitectes del turisme del futur.

Al CETT, com a centre referent en formació i recerca en turisme, hoteleria i gastronomia adscrit a la Universitat de Barcelona,

---

Cal la complicitat activa de tot el sector, tant d'empreses com d'institucions, a través de la promoció de la recerca aplicada i de la retenció del talent.

constituïm una comunitat d'aprenentatge i exploració on treballem conjuntament amb els diversos actors per contribuir, a través del coneixement i de la formació, a fer realitat aquest futur desitjat: el d'un turisme que construeixi ponts, que generi progrés econòmic i social, i que tingui cura de les persones i de l'entorn.

En definitiva, un turisme més sostenible i regeneratiu que redefineixi el seu èxit en termes de qualitat i benestar, dins d'un sistema molt més gran del qual el turisme forma part.

Referències bibliogràfiques

Ajuntament de Barcelona. *Mesura de govern per a la gestió turística 2024-2027*. [via.bcn/UJ5G50U4ilu](https://www.bcn.cat/via/bcn/UJ5G50U4ilu)

Cohen, E. "Tourism and the Quest for Authenticity: A Critical Perspective". *Journal of Tourism Studies*, 30(1), 45-56. 2022.

Jafari, J. "El turismo como disciplina científica". *Política y sociedad*, 42(1), 39-56. 2005.

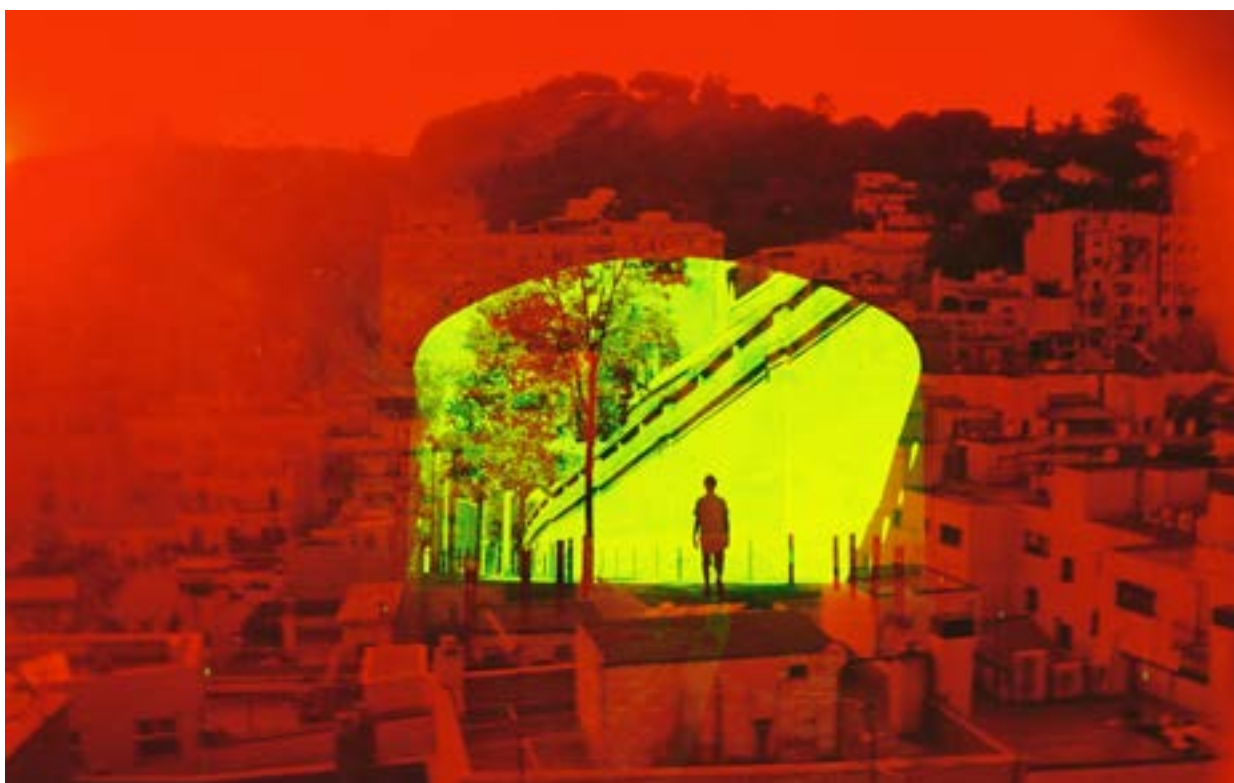
Rojas, G. R. i Guerrero, K. C. "Turismo regenerativo: más allá de la sostenibilidad". *Revista Ambientico*, (277), 74-81. 2021.

Universitat de Queensland. *Low Harm Hedonism Initiative*. 2024. [via.bcn/PCIT50U4io1](https://www.bcn.cat/via/bcn/PCIT50U4io1)

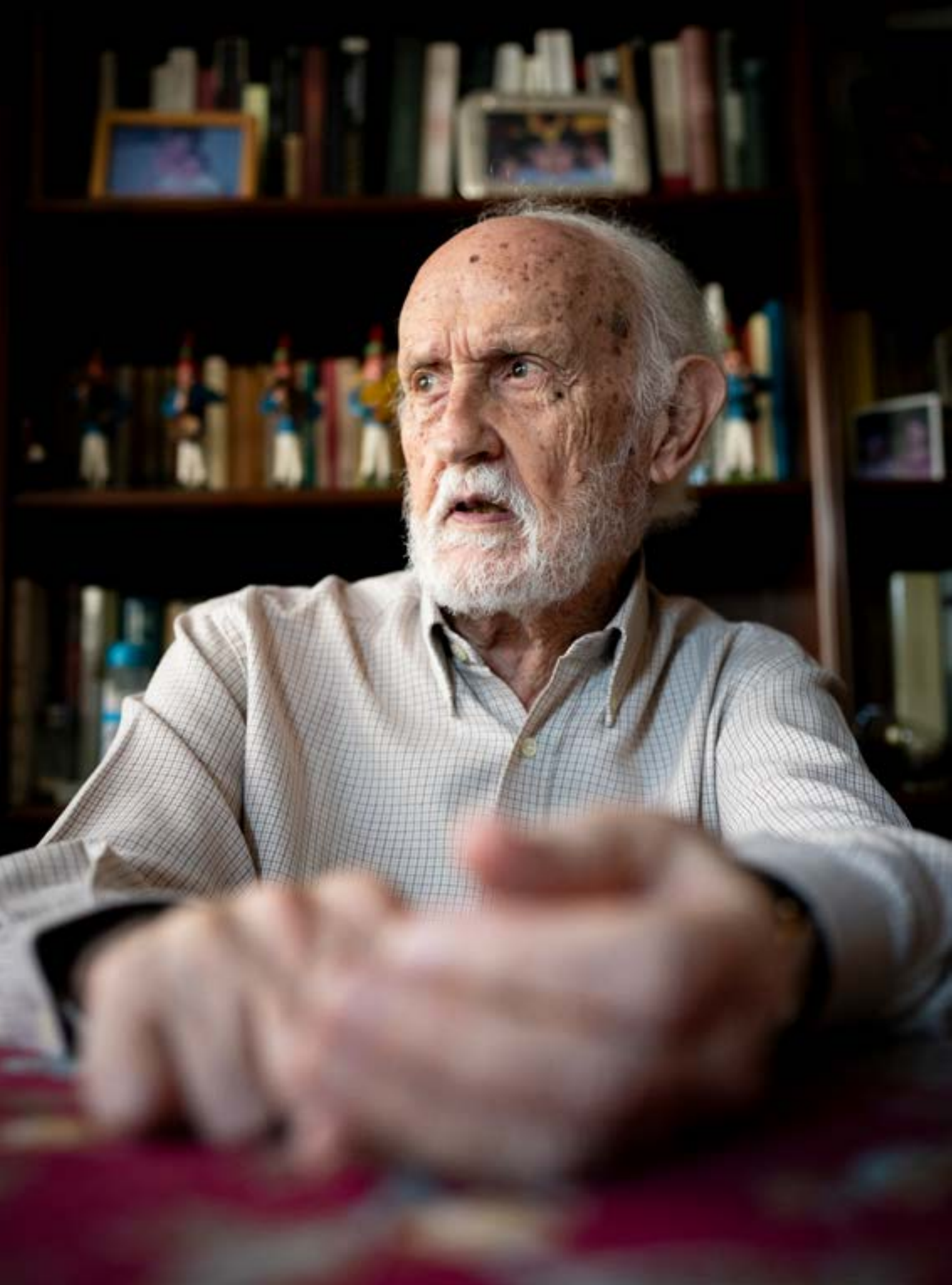
Urry, J. i Larsen, J. *The Tourist Gaze 3.0*. Sage Publications, 2011.

OMT. Baròmetre ONU Turisme 2024. [via.bcn/NTgA50U4ipp](https://www.bcn.cat/via/bcn/NTgA50U4ipp)

WTTC. *Travel & Tourism Economic Impact 2024: Global Trends*. [via.bcn/FcKG50U4iq9](https://www.bcn.cat/via/bcn/FcKG50U4iq9)

Explorar els barris de muntanya sense haver de trepitjar el centre de la ciutat em permet descobrir una altra Barcelona, la que no surt a les postals i que és també la que més m'agrada.

José María Mena
“Les meves conviccions polítiques no han influït mai en les meves decisions professionals”

José María Mena confessa que, si depengués d'ell, no s'hauria jubilat mai. És i ha estat un guerrer a qui li agrada anar al front. Durant anys

va dirigir la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Diu el que pensa, sense embuts, amb lucidesa. I, encara que no ho reconegui, té una memòria excepcional. Va militar al Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) abans que entrés en vigor la Constitució. Ell i Carlos Jiménez Villarejo van ser els impulsors d'un dels processos judicials més transcendents de la història judicial catalana: el cas Banca Catalana. Admet que continua llegint les sentències que li cauen a les mans. No li costa posicionar-se. I quan se li pregunta si ha comès errors, és clar: “L'autocrítica me la guardo per a mi”.

La primera destinació com a fiscal de José María Mena Álvarez (Villarcayo, Burgos, 1936) va ser Santa Cruz de Tenerife, on va patir un primer trasllat forçós que el va portar a Barcelona. Posteriorment, la militància al PSUC li va comportar el desterrament, el 1972, a Lleida. El 1984 va elaborar, juntament amb Carlos Jiménez Villarejo, la querella del cas Banca Catalana, en el qual figurava el llavors president de la Generalitat, Jordi Pujol. En acabar el procés, ambdós fiscals van sol·licitar encausar 18 exconsellers de l'entitat bancària, però, el novembre del 1986, el ple de l'Audiència Territorial de Barcelona va rebutjar processar Pujol. Ha participat en altres casos de renom, com el Grand Tibidabo, amb el financer Javier de la Rosa al capdavant. A més d'exercir com a fiscal, ha estat professor universitari. El 2010, el Govern de la Generalitat li va atorgar la Creu de Sant Jordi. És un dels fundadors de l'associació Unió Progresista de Fiscales (UPF) i va ser fiscal en cap de la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya fins al 2006, quan es va jubilar.

Jesús G. Albalat, entrevista
Joan Mateu Parra, fotografies

Hi ha metges, arquitectes i enginyers que diuen que, de petits, volien ser metges, arquitectes o enginyers. Vostè de petit volia ser fiscal?

De vocació infantil no en vaig tenir. Coses normals de criatures, però cap vocació transmesa des d'instàncies superiors. Era un nen normal que volia jugar al que jugaven els nens. No em vaig plantejar què volia ser fins que estava acabant el batxillerat, quan s'havia de triar carrera. Fins aleshores no m'ho havia plantejat en absolut.

Té tradició familiar?

Sí. Hi ha una tradició familiar intensa a la família paterna de juristes de sempre, de moltes generacions. Magistrats i fiscals. Sempre a la pública, no advocats. A la família materna eren militars.

I això el va influir, potser? Perquè vostè és disciplinat.

És probable que el sentit de disciplina i d'austeritat après de la meva mare m'hagi influït, però en la meva tendència a ser fiscal, més que

judge, no ho crec. Va ser perquè el meu pare era fiscal. El noi fa això perquè el pare és d'aquest ofici i no li ha ni passat pel cap de fer res més.

Va néixer en un poble de Burgos.

Perquè el meu pare era secretari judicial a Villarcayo. Vaig abandonar el poble gairebé immediatament. Em van parir durant la Guerra Civil i érem allà. Però la destinació del meu pare va anar canviant. Els funcionaris canvien molt. Això sí que m'ha permès tenir una perspectiva distant del que és la sensació del localisme, que alguns anomenen *regionalisme*, i d'altres, *nacionalisme*. Perquè jo sempre he estat un nen foraster. N'hi havia alguns que eren del lloc i jo era fill d'un funcionari que venia de fora. Sempre he estat foraster. Després, vam estar a Burgos, Figueres, València, Palma, i una altra vegada a València. Més tard ja vaig volar pel meu compte.

O sigui que es podria dir que és plurinacional.

És clar. Vaig aprendre que, en general, els funcionaris no eren del lloc, llevat dels que estaven a Castella la Vella i a Madrid. Els altres no solien ser del lloc. A les reunions de familiars i de funcionaris, molt gremials i aïllats, criticaven molt els del lloc. Des de petit, com que era partidari dels nens del lloc, sempre veia malament que els adults critiquessin els

que eren els meus companys. Per això sempre he tingut una actitud molt favorable als del lloc, encara que jo mai no n'hagués format part. Això m'ha tornat a passar a Catalunya. Soc molt favorable a Catalunya, però no he estat mai de Catalunya, sempre he estat un foraster. Si a això hi afegeixes la dificultat que tinc pels idiomes, pot fer l'efecte que no vull tenir vincle. Sí que en vull tenir, però no soc del lloc.

Era bon estudiant?

No. No he estat mai bon estudiant. Això meu és greu. Era bon nen. Era aplicat i bondadós. Però no gaire hàbil. Sempre he tingut la fatalitat de tenir una memòria horrorosa. En aquest sentit, se sol dir que un no es recorda del que no vol, però el meu cas era més greu, perquè del que volia tampoc no me'n recordava. A escola m'estudiava la lliçó que no tocava perquè em confonia. La carrera memorística per a mi va ser una creu. Per a l'oposició havia de memoritzar 500 temes d'una hora, i n'era incapaç.

Com suplia aquesta falta de memòria?

La recepta me la va donar el meu pare. Si es necessita una hora per fer alguna cosa, tu n'hi poses tres i et colloques al mateix nivell. Menys facultats, més esforç. No he estat mai hàbil per a l'estudi, ni he excel·lit en res, a la vida. He estat d'una mitjanja discreta. M'agradava molt jugar a futbol amb els amics, amb els companys, però era més maldestre que la mitjana. La meua vida ha estat sempre així i no puc presumir de res. Si he arribat on he arribat ha estat de pur escalafó [ascens en la carrera fiscal] i perquè he tingut sort amb la salut. He arribat on he arribat amb poc mèrit personal.

“Quan era estudiant i tenia 20 anys, el meu pare em preguntava: ‘Què vols que et portin els Reis?’ Jo li deia que el cap de Franco.”

De petit creia en els Reis.

Quan era estudiant i tenia 20 anys, el meu pare em preguntava: “Què vols que et portin els Reis?”. Jo li deia que el cap de Franco. Ell deia: “Això no pot ser, demana una altra cosa”. “Doncs uns mitjons”, li contestava.

Comença a exercir de fiscal a Santa Cruz de Tenerife (1964-1967). Allà va tenir la primera topada amb el sistema.

Sí, un trasllat forçós.

Va demanar penes de presó per a uns empresaris a causa d'una mort i el van traslladar forçosament a Barcelona.

Hi va haver això i després uns delictes econòmics comesos per cacics. Hi va haver de tot. A més, em pensava que el cap de la territorial havia comès alguna irregularitat i em vaig dignar a dir-ho a la inspecció fiscal, aleshores, és clar, el nen s'havia passat. Va ser tot. Era una sensació

“Un dia estava a missa i el capellà va aixecar l'hòstia i va dir: ‘Aquest és el meu cos’. Vaig pensar: ‘Això no és possible’. I me'n vaig anar. I fins avui.”

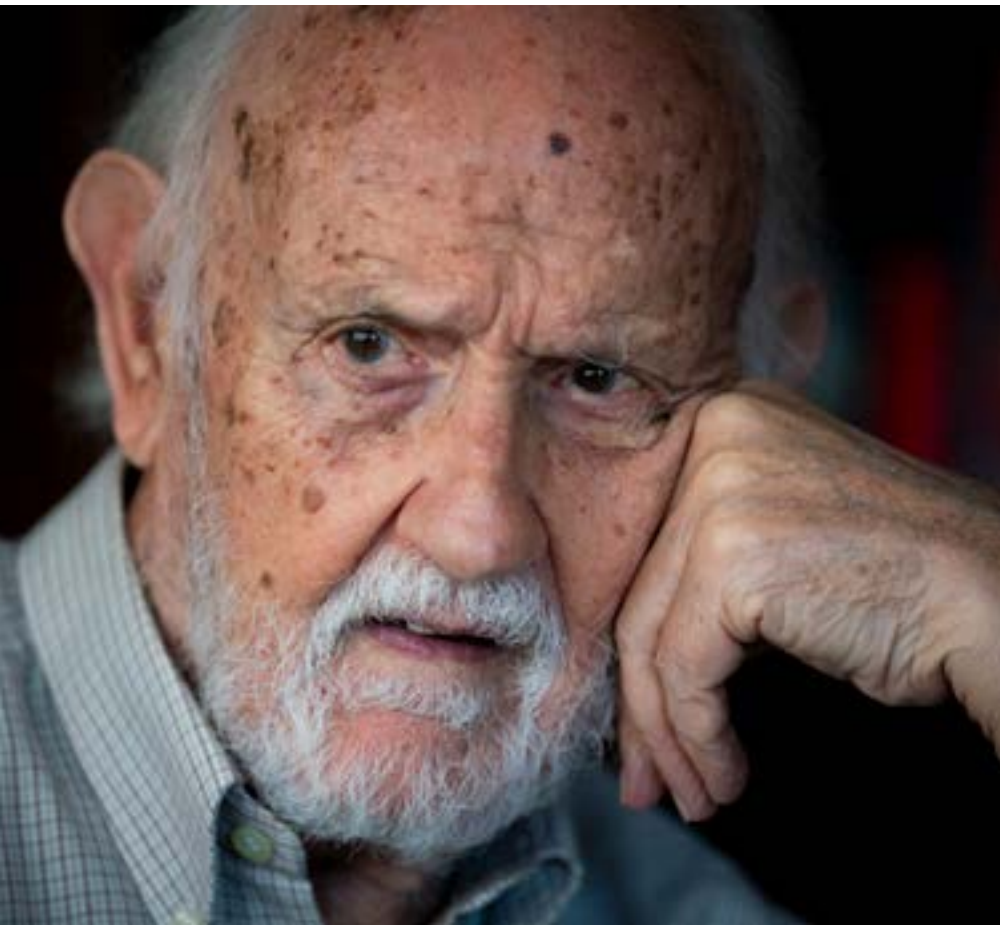
que era sobrer. Em va anar molt bé perquè, com que era un trasllat forçós, em van pagar el transport dels mobles. El més curiós és que es va decidir que el càstig era Barcelona, no? El fet de venir a Barcelona, que per a mi ha estat la meva vida, va ser conseqüència d'una decisió hostil per part del Ministeri.

Va ser quan va venir a Barcelona que va començar a militar políticament? O ja abans?

Ja venia amb conviccions sòlides i radicals. I amb molts llibres estudiats. El que estava de moda al meu entorn era la cultura francesa. Havia llegit Sartre [Jean Paul], Simone de Beauvoir... El cinema era la Nouvelle Vague. Després van venir els llibres que es compraven en rebotigues, a les quals teníem accés els íntims del llibreter. Llibres marxistes, bàsicament. Quan vaig aprovar l'oposició, me'n vaig anar a París i vaig treballar en una fàbrica, perquè tenia una mica aquella cosa utòpica del proletariat. Vaig aprofitar l'estada per estudiar marxisme. Com que era difícil endur-me'n llibres, me'ls vaig endur al cap.

A Barcelona, com arriba a militar al PSUC?

Les conviccions les tenia perquè desitjava d'una manera vehement acabar amb el franquisme. Era una cosa personal. En aquest desig enorme hi influeix el fet que, quan estudiava Dret, a la meua habitació escoltava Radio España Independiente, La Pirenaica. Aleshores, vaig

passar del radicalisme catòlic al radicalisme, sense catòlic. La meua família era catòlica practicant, i jo ho vaig ser bona part de la meua carrera universitària.

Això l'ha marcat?

Doncs no ho sé, però vaig deixar de tenir fe d'una manera plàcida, perquè d'altres l'han perdut amb una gran pertorbació moral. Allò meu va ser senzillíssim. Un dia estava a missa i el capellà va aixecar l'hòstia i va dir: "Aquest és el meu cos". Vaig pensar: "Això no és possible". I me'n vaig anar. I fins avui. Sense hostilitat, comprenent els creients, perquè jo n'he estat. He pensat com gent tan intel·ligent, premis Nobel, hi poden creure; doncs tal com hi creiem jo i els meus pares. És normal, però és absurd des del punt de vista lògic. Aquest plantejament és el que he tingut respecte als catalans nacionalistes radicals, que creuen, han cregut i continuaran creient que hi pot arribar a haver una nació diferent. Com s'ho poden creure, això, si és físicament inviable? Els tracto i sento per ells el mateix afecte i consideració que pels catòlics.

La seva afiliació al PSUC la va pagar cara, perquè el van desterrar a Lleida.

La vaig pagar cara perquè m'ho vaig buscar. Quan una comissió va anar a protestar al fiscal general de l'Estat, Herrero Tejedor, ell els va dir que no es queixessin, que hauria d'estar en un altre lloc. Ja sabíem quin era, aquest altre lloc: a Entença [on hi havia la presó Model]. És a dir, era el menys greu possible dins del que ens podia passar. Em van desterrar a mi i a Carlos Jiménez Villarejo. La frase del motiu era:

“Tener amistad con elementos desafectos al movimiento nacional”. Jo deia de broma que no era veritat, que no era que tingués amistat amb elements desafectes, sinó que jo era un element desafecte. Fins al dia que va entrar en vigor la Constitució, vaig ser militant del partit.

Com era viure en la clandestinitat?

Era facilíssim, el més normal. L'única cosa era que, si a la nit senties l'ascensor, pensaves: “Potser ara venen a buscar-me”. Però a part d'això, la doble cara es portava amb absoluta naturalitat i sense cap sensació d'heroisme. Vivíem en un entorn on tots érem semblants. Amb els que no ho eren, no ens hi relacionàvem.

“A la facultat, jo em reservava el tema de la pena de mort, perquè això no admetia debat. Pensava que la meva obligació ètica era parlar-ne en contra.”

S'ha definit sempre com una persona d'esquerres. Això l'ha influït en les decisions com a fiscal o en la docència?

Mai. Les meves conviccions polítiques no han influït mai ni en una cosa ni en l'altra. Pel que fa a la docència, m'agradava que els alumnes

participessin, repartia protagonisme. Els encomanava que introduïssin ells els temes, pensessin com pensessin. Això sí, jo em reservava el de la pena de mort, perquè això no admetia debat. Pensava que la meva obligació ètica a la facultat era parlar en contra de la pena de mort. Les meves conviccions estrictament de partit marxista en cap cas van torçar, gens ni mica, cap decisió professional.

Al jutjat...

Al jutjat de guàrdia hi havia coses que es podien fer: posar de manifest els maltractaments i, si de cas, tenir alguna participació en els registres de la Brigada Político-Social, on sí que reconec que he fet algun tripijoc. Més d'una vegada, em colava al jutjat de guàrdia aparentant que era el fiscal de guàrdia, aprofitant que els veterans no hi anaven mai. Me'n recordo d'un cop amb Alfonso Carlos Comín, a qui la Brigada estava planejant anar a casa a detenir-lo, i no sé com m'ho vaig muntar perquè un agent judicial li anés a donar una notificació abans que arribessin els de la Social. Ell ho va pescar, i, quan va arribar la Social, no hi era. Recordo l'empenyament del policia quan va tornar. Per telèfon va comunicar: “El pájaro voló”. Ho recordo amb una gran satisfacció. Ho vaig fer tot dins de la legalitat.

Altres vegades, quan venien els detinguts de la Brigada i el que havien fet no mereixia presó incondicional d'acord amb la llei, jo demanava al jutge que els posés en llibertat. Que el fiscal ho demanés tenia força, perquè alguns jutges no gosaven deixar-los anar si no ho demanava també el fiscal. Quan ho dèiem als detinguts, la cara de sorpresa que posaven era apoteòsica. Em reservava una única

retribució: solia aparcar el cotxe sobre la vorera davant del jutjat de guàrdia. Era una tribuna perfecta. M'hi ficava a dins, no em veia ningú perquè eren altes hores de la nit i els veia sortir i abraçar-se amb la família. “Ja està”, pensava. L'emoció encara em dura.

Com es definiria?

Molt amant de la legalitat democràtica. Sí, he estat rebel davant la dictadura franquista i soc reticent respecte a les injustícies. Vaig estar a la primera intifada, a la primera comissió de pau que hi va haver a Palestina. La relació amb les institucions israelianes va ser molt difícil. Van ser hostils. Els palestins, al contrari.

I què en pensa, de la situació actual a Gaza?

Doncs que és un genocidi. L'acte terrorista del 7 d'octubre del 2023 va ser un acte terrorista, sens dubte. Matar la gent és indigne, fins i tot en situacions de guerra, quan no són els morts del combat en si. Les guerres són totes injustes i tots els morts de les guerres són injustos. Però matar de propina els civils que no són de la guerra és assassinat, amb traïdoria i premeditació. Això és indesitjable. Incloent-hi Hiroshima i Nagasaki. No es pot matar mig milió de persones perquè algú altre signi la pau.

Era fàcil lluitar contra el franquisme des de dins del sistema?

Era el que hi havia. Entrar a dins i ser el cavall de Troia em semblava molt digne. En reunions amb els militars de la Unió Militar Democràtica vam tenir aquest debat. Molts posaven a parir els seus companys i l'exèrcit, i frisaven per sortir-ne. Els dèiem: “No, no, si ets antifranquista, amb la toga o amb botes i esperons”.

“Banca Catalana va ser un assumpte normal i corrent amb grans dificultats processals i de transcendència extrajurídica. Va aterrar a la fiscalia perquè va venir d'Hisenda. Era un bon feix de papers.”

Va fer un bon tàndem amb Carlos Jiménez Villarejo, tant en l'àmbit personal com professional. Un exemple va ser el cas Banca Catalana.

Banca Catalana va ser un assumpte normal i corrent amb grans dificultats processals i de transcendència extrajurídica. Va aterrar a la fiscalia perquè va venir d'Hisenda. Era un bon feix de papers. Un assumpte contra el

president de la Generalitat [Jordi Pujol] havia de correspondre del tot al fiscal en cap. Però ell, en canvi, va reunir els seus subordinats per veure qui se n'encarregaria. El més antic era Alejandro del Toro, però portava un cas complicat, i el següent era en Carlos, i ell no deia mai que no. Era molta feina i necessitava ajuda. L'escollit vaig ser jo. M'ho va manar el meu cap.

Va ser una investigació difícil?

Va ser difícil. De tot això de les finances no n'entenia res. Va ser com un nus a l'estómac, l'any que vam estudiar els papers. M'ho vaig passar malament. Ens van ajudar uns senyors del servei d'inspecció del Banc d'Espanya, que ens resolien els dubtes. Amb el temps, estudiant molt, amb esforç i sensació autocrítica profunda per les meves limitacions, ho vaig acabar entenent tot.

Hi va haver algun impediment en la investigació? O pressions?

No, cap ni una. L'única cosa era que no teníem mitjans materials. [...] No tenia sentit que pressionessin. Nosaltres treballem amb un paper, i entre el paper en blanc i un mateix i el bolígraf, no hi ha ningú, al mig. No hi ha cap possibilitat de pressió.

Va tenir vivències desagradables, com ara trucades telefòniques.

Sí, però no van implicar una pressió que incomodés la tranquil·litat per prendre una decisió professional. Recordo que les meves filles, que eren adolescents, quan agafaven el telèfon i era algú que em volia insultar, elles hi discutien i deien: "No, es confonen, amb el meu pare; no és així com vostès diuen".

“A la Constitució, encara no s’ha espremut el tema de les nacionalitats i les regions. Doncs que l’espremin. A la Constitució hi cap tot.”

Hi va haver més incidents?

Bé, això del tret amb perdigons a la finestra, a la segona residència; també ens van trencar els vidres. Però no és atribuïble a Jordi Pujol, sinó a un fanàtic que, a tot estirar, el devia votar. No es va arribar a saber qui havia estat. No em va influir en res.

Hi ha coses que encara no se saben, de Banca Catalana?

No en tinc ni idea. Per a mi és un tema acabat. Quan em vaig jubilar vaig manar que es destruís un arxiu perquè el tenia a conseqüència del procés, i usar-lo fora hauria estat com una prevaricació. L’he destruït, m’ho he tret del cap i ni tan sols tinc res contra ningú. Ni vaig tenir ni tinc res contra ningú; per a mi eren justiciables normals.

La justícia està polititzada o la política està judicialitzada?

Hi ha una divisió de poders, i cada poder intenta prendre el terreny a l’altre. El poder executiu procura ficar-se en el judicial, i el judicial, en l’executiu; i tots dos, en el legislatiu. El legislatiu fa unes lleis perquè els jutges facin alguna cosa i els jutges es resisteixen al que vol el legislador. Ho estem veient ara. Tots es trepitgen el terreny els uns als altres, però això és consubstancial al xoc de poders.

¿Para qué servimos los fiscales?
Catarata, 2020

De oficio, fiscal
Ariel, 2010

Està en perill la Constitució?

El que està en perill és el desgast de la Constitució. No pas que la deroguin. Ningú amb intel·ligència, per reaccionari que sigui, necessita derogar-la. Si ja els va bé... A la Constitució hi cap tot. No cal derogar res. A més, hi ha hagut aspectes, com ara el matrimoni homosexual, que no cabien a la Constitució de cap de les maneres. Perquè quan la Constitució diu “l’home i la dona tenen dret a contreure matrimoni”, a ningú se li va acudir pensar que era l’home amb l’home i la dona amb la dona. Com que diu que l’home i la dona poden contreure matrimoni, es pot interpretar que és entre ells. No ha calgut canviar aquest article de la Constitució, que, evidentment, s’ha superat i desbordat per una realitat social imparabile.

Però encara hi ha un altre precepte, el de la unitat territorial.

És el mateix. Encara no han espremut el tema de les nacionalitats i les regions. Doncs que l’espremin. A la Constitució hi cap tot.

Tornaria a la fiscalia?

Jo, sí, i tant. La gent que em coneix sap que soc guerrer per natura. A mi m’agrada anar a la guerra. Si ets d’un exèrcit, no et quedes al despatx: vas al front. A mi m’agrada anar al front. I hi hauria anat i hi hauria continuat anant.

Façanes del carrer d'en Botella, al barri del Raval.

Ciutat Vella **davant del mirall** **Gerard Pruna**

Federico García Lorca deia que l'essència de la “gran, perenne i insubornable”

Barcelona era a Ciutat Vella. En concret, a la Rambla, que tenia “una ala gòtica on se senten fonts romanes i llaüts del quinze, i una altra ala bigarrada, cruel, increïble, on se senten els acordions de tots els mariners del món i hi ha un vol nocturn de llavis pintats i riallades quan surt el sol”. Avui aquell escenari lorquià ha canviat, però les contradiccions persisteixen.

Ciutat Vella és alhora el districte que concentra la major part de l'oferta hotelera i cultural de la ciutat, i el que té menys renda per càpita i menys esperança de vida. És el centre de la ciutat i, massa vegades, conté també els marges. Ha estat sempre i per a tots els governs municipals un trencaclosques difícil de resoldre. També per a l'actual. L'executiu de Jaume Collboni es va posar com a prioritat del mandat impulsar una transformació a fons del districte. Una missió per a la qual s'ha creat una eina específica: el Pacte per Ciutat Vella. Liderat per Ivan Pera —que és el comissionat del Pacte—, aquest organisme pretén, a grans trets, promoure el diàleg entre els diversos agents que hi ha al districte per traçar un full de ruta que permeti transformar els barris del centre de Barcelona en una dècada.

Es tracta, en el fons, que Ciutat Vella es miri al mirall. Però no només per trobar-se els defectes, sinó també, i sobretot, per reconciliar-se amb les seves oportunitats. “Cal treure el millor que tenim perquè sigui palanca de canvi de totes les problemàtiques”, explica Pera. El Pacte es va presentar en societat el 10 de juliol passat, però ja feia mesos que s'hi treballava. “Durant el primer any ens hem vist amb més de 170 entitats. Aquest segon curs ha d'acabar amb un full de ruta sobre la taula”, exposa el comissionat. L'objectiu és que, durant el 2025, s'hagi definit un pla d'acció estratègic amb l'horitzó del 2035.

El primer pas serà una diagnosi conjunta del districte. Fins a l'estiu del 2025 se celebraran diverses jornades, sessions de treball i trobades per definir quins són els reptes principals i com abordar-los. Es dividiran en quatre grans eixos: persones —que inclou salut, educació, habitatge i cultura—, espai públic —amb debats sobre seguretat, neteja, mobilitat i urbanisme—, economia —amb el comerç, el turisme i l'atur com a debats candents— i vincle, que té l'objectiu de recuperar l'orgull del districte i cohesionar-lo.

Algunes dades a tenir en compte de cara a aquesta diagnosi. Segons l'Observatori de districtes de 2024, a Ciutat Vella hi viuen actualment 106.500 persones, de les quals més de 47.000 al barri del Raval, un dels més densos d'Europa. L'esperança de vida del districte continua sent la més baixa de la ciutat (82,4 anys), igual que la renda disponible de les llars per càpita —15.157 euros, lluny dels 21.264 euros de mitjana a Barcelona. Tot i tenir l'índex d'envelliment més baix de la ciutat, hi ha més de 1.070 persones de més de 85 anys que viuen soles a Ciutat Vella. S'hi suma el fet que el 80,3% dels habitatges del districte són de construcció anterior al 1960, mentre que a tota la ciutat aquesta dada només és del 36,6%.

Caminar pel districte acaba de completar la fotografia, amb la drogodependència i el sensellarisme com a problemes socials més visibles a peu de carrer. Tot plegat suposa un còctel que desemboca en una altra de les dades rellevants de l'Observatori de districtes: durant l'any 2023, 10.590 veïns dels quatre barris van ser atesos en centres de serveis socials. Això significa que un 11,1% de les atencions que es van haver de fer a Barcelona van tenir lloc a Ciutat Vella, una xifra força superior al pes que el districte té sobre la població de la ciutat (el 6,4%).

Gerard Pruna

(Barcelona, 1987). Des del 2023, s'encarrega de la informació sobre Barcelona al diari *Ara*. Abans havia dirigit la secció de política del mateix diari, on va arribar el 2015 després de cinc anys a Europa Press. És coautor del llibre *Tota la veritat* (Ara Llibres, 2019), i ha col·laborat també amb mitjans com RNE, Catalunya Ràdio, TV3 o SER Catalunya.

Entre el turisme i la inseguretat

A diferència d'altres ciutats que han concentrat la part més vulnerable de la població a la perifèria, a Barcelona se situa al centre. Això fa de Ciutat Vella un districte contradictori en molts aspectes. És un dels epicentres del turisme a la ciutat, amb gairebé un de cada tres hotels de la capital catalana, que absorbeixen bona part dels turistes que hi arriben.

Això té un impacte directe sobre els veïns, que no només pateixen la massificació d'alguns dels carrers, sinó que veuen com el teixit

---

Ciutat Vella és un dels epicentres del turisme. Gairebé un de cada tres hotels de la ciutat es troba en aquests barris.

comercial es transforma decisivament.

La proliferació —ara acotada— de botigues de records, supermercats

24 hores, o botigues cannàbiques o de carcasses de mòbils en són un exemple.

L'habitatge acaba sent, un cop més, un dels camps de batalla principals d'aquest

xoc d'interessos. El fet de ser al mateix temps zona turística i vulnerable, fa que Ciutat Vella continuï sent avui un dels districtes de la ciutat amb més desnonaments.

Capítol a banda mereix el terreny de les percepcions. L'any 2023, els veïns de Ciutat Vella puntuaven amb un 6,41 sobre 10 la satisfacció de viure en algun dels seus barris, la nota més baixa entre els deu districtes de la ciutat. Preguntats pels problemes més greus, els ciutadans dels barris del Raval, el Gòtic, la Barceloneta i Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera coincidien a assenyalar la inseguretat com el més destacat.

Les dades apunten aquesta percepció: Ciutat Vella va ser, l'any 2023, el districte on més delictes es van cometre: 451 per cada 1.000 veïns, la immensa majoria, furts. Cal tenir en compte, però, que també és el més concorregut pels turistes, per la qual cosa la ràtio de delictes per habitant no s'ajusta a la quantitat de persones que hi passen cada dia.

Incertesa sobre el procés

Amb tota aquesta llista de reptes, la feina del Pacte per Ciutat Vella és ingent. Tot plegat, a més, en un dels districtes més diversos de la ciutat. Els estrangers superen la meitat de la població (un 52,3%), el percentatge més alt de Barcelona. I en les últimes eleccions municipals del 2023 va ser el districte que menys va votar, amb un 47,2% de participació. Ivan Pera concedeix que hi ha feina per fer, però es rebel·la contra el discurs que Ciutat Vella és una causa perduda. Lamenta que s'hagi "estigmatitzat" el districte. "S'ha estigmatitzat de tal manera que sembla que el centre de la ciutat se n'hagi anat cap a dalt, cap a Gran Via - passeig de Gràcia, i el que hi ha per baix és aquell territori ple de turistes i de problemes", critica.

Davant d'això, considera que el Pacte per Ciutat Vella representa una oportunitat per tornar a fer una transformació decidida del districte en la pròxima dècada. Admet, però, que els veïns no poden esperar tant de temps a trobar algunes solucions, i per això defensa la doble via que suposa, d'una banda, la feina diària de l'Ajuntament —amb un pressupost

de 225 milions d'euros en inversions per a Ciutat Vella durant el mandat i mesures ja en marxa, com el Pla Endreça, la renovació de la Rambla i de la Via Laietana, les inversions a la Barceloneta o l'elaboració d'un nou Pla d'Usos— i, de l'altra, la feina a més llarg termini que pugui fer el Pacte.

La “taula dels improbables”

El repte del Pacte és impulsar una gran transformació del districte que, a diferència de plans anteriors —com el que va portar a la creació del MACBA i el CCCB als anys vuitanta o el que posteriorment va desembocar en la nova rambla del Raval—, no actuï només sobre la pell del barri amb una gran operació urbanística, sinó que vagi més enllà. D'entrada, caldrà posar d'acord els agents del districte que hi participaran. Pera destaca la importància de poder asseure'ls en un mateix espai de treball, i posa com a exemple el fet que veïns i restauradors puguin dialogar sobre aspectes com ara les limitacions de soroll al carrer. Parla, manllevant les paraules del filòsof Francesc Torralba, de crear “una taula dels improbables” on es puguin posar d'acord diversos actors.

Per ara, les entitats es miren amb prudència el projecte. Des d'Amics de la Rambla, el president, Pau Bosch, celebra que hi hagi un fòrum com aquest perquè “Ciutat Vella és un districte que té molta problemàtica”, tot i que voldria que anés més de pressa. Per la seva banda, el president de Tot Raval, Óscar Esteban, també confia que el Pacte pugui donar un impuls al districte. Avisa, però, que cal fugir de les receptes “només securitàries”, i reclama reforçar els serveis socials i invertir en programes i accions ja existents. Hi coincideix Enric Canet, del Casal dels Infants del Raval, que sosté que el més important és “mantenir la gent al barri” i que hi puguin viure “amb dignitat”. Altres associacions,

com la Xarxa Veïnal del Raval, l'Associació de Veïns i Veïnes del Barri Gòtic o el col·lectiu de l'Antiga Massana, han alertat del risc que la participació de les entitats del barri sigui “merament simbòlica, sense capacitat real d'influència”.

Després d'un any de preparatius, ara arriba l'hora de la veritat. El Pacte compta amb un Consell Assessor que incorpora 22 personalitats lligades al districte —des d'exregidors fins a membres d'entitats, institucions i representants del moviment veïnal— i al consistori. Haurà de vetllar pel correcte desplegament de les mesures amb què Ciutat Vella vol encarar la seva transformació.

Acte de presentació del Pacte per Ciutat Vella a l'auditori del Conservatori del Liceu, el juliol passat.

Intervenir en els preus dels lloguers: com ha impactat la llei d'habitatge a Barcelona

Albert Rigol

El preu del lloguer a la ciutat de Barcelona ha canviat de tendència. I ho ha fet trencant un cicle de dos anys seguits a l'alça, en què ha anat augmentant trimestre rere trimestre fins a fregar els 1.200 euros al mes de mitjana, la xifra més alta de la història de la capital catalana i, també, de tot Catalunya. Però les dades del segon trimestre del 2024 mostren una davallada significativa d'un 5,2% respecte dels primers tres mesos de l'any, la qual cosa situa el lloguer mitjà en 1.131,75 euros. Tanmateix, el nombre de contractes firmats també ha anat a la baixa, amb una caiguda del 17,2% respecte de fa un any.

© Barcelona Metròpolis

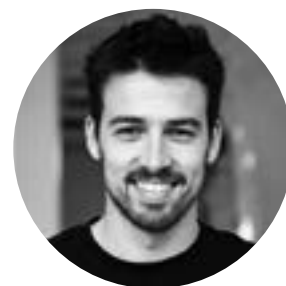
▲
Manifestació del passat 23 de novembre a Barcelona per demanar una rebaixa dels lloguers.

L'actualització de les dades dels preus dels lloguers que es va publicar al mes d'octubre era de les més esperades dels darrers anys: havia de mostrar si la limitació que s'aplicava a Catalunya des del març era o no capaç de frenar l'escalada. I la conclusió, tot i no ser definitiva, és clara: els preus han baixat després de l'aplicació del topall. Així ho mostra la mitjana de tots els contractes firmats el segon trimestre, publicada per l'Institut Català del Sòl (INCASÒL) a partir de les dades de les fiances dels lloguers dipositades.

La limitació s'aplica en virtut de la Llei estatal pel dret a l'habitatge, aprovada a mitjans del 2023, que permet a les comunitats autònomes posar un topall al preu del lloguer en els municipis que es declari com a zones de mercat residencial tensat. Catalunya en va aprovar inicialment 140 i, al juliol, 131 més, de manera que les zones tenses abracen un total de 271 municipis, on viuen més de set milions de persones, és a dir, el 90% de la població catalana. En totes aquestes zones, el preu dels lloguers ha caigut, de mitjana, un 5%.

Però abans d'entrar a remenar aquestes dades, convé posar-les en context: Catalunya ha estat la primera comunitat autònoma on s'ha aplicat el control de preus previst a la llei, cosa que la converteix, *de facto*, en el banc de proves d'aquesta limitació. El que passi amb els preus del lloguer al Principat marcarà, en bona part, el futur d'aquesta mesura. Fora de Catalunya, quan van sortir les dades, només s'havia declarat com a zona tensada un altre lloc: el municipi basc d'Errenteria. Al mes de novembre, s'hi va afegir Navarra.

Albert Rigol Baulenas

(Barcelona, 1995). És periodista i, actualment, treballa a la secció d'Economia del diari *Ara*, on escriu sobre habitatge, indústria i farmacèutiques.

No és la primera vegada que Catalunya aplica un topall al lloguer; l'any 2020 va ser pionera, amb una llei pròpia.

I això és així perquè el desplegament de la llei és opcional. Precisament, aquest element és el que ha enfrontat durant setmanes el Govern espanyol i algunes comunitats governades pel PP, amb la Comunitat

de Madrid al capdavant, per la seva negativa a aplicar la llei d'habitatge. La ministra d'Habitatge, Isabel Rodríguez, va arribar a amenaçar primer de reduir el finançament a les comunitats que no apliquessin la llei, però després va matisar-ho dient que premiaria els territoris que la implementessin. Tanmateix, el Govern d'Isabel Díaz Ayuso no s'ha mogut, com tampoc ho va fer després de la massiva manifestació a mitjans d'octubre a la capital espanyola, on desenes de milers de persones van sortir al carrer per demanar una baixada dels preus dels lloguers.

Quan es parla del control de preus, es fa referència als dos elements de la llei d'habitatge estatal que actuen com a topall en les zones tenses. Per una banda, hi ha una regulació que afecta tots els lloguers i que prohibeix apujar el preu a tots els contractes —siguin renovacions a antics llogaters o nous contractes—, independentment de qui en sigui el propietari. Només poden augmentar de preu en línia amb la inflació, fet que canviarà quan el Govern espanyol creï un altre índex de referència, que marcarà l'increment permès dels lloguers.

Per altra banda, hi ha l'índex de regulació dels preus, que consisteix en un índex de referència que estipula un rang de preus per a tots els pisos de lloguer de grans propietaris —a Catalunya, aquesta figura inclou tots els propietaris amb cinc pisos o més— i també per als habitatges que han entrat al mercat de lloguer per primer cop durant els darrers cinc anys.

No és la primera vegada que Catalunya aplica un topall al lloguer; l'any 2020 va ser pionera amb el desenvolupament d'una llei pròpia que va limitar els preus durant 18 mesos, fins que el Tribunal Constitucional la va deixar sense efecte després d'un recurs del PP. D'aquell cas ja n'hi havia evidència empírica i és l'element que, precisament, quan van sortir les dades dels lloguers de Catalunya a mitjans d'octubre, va requerir el ministre d'Economia, Carlos Cuerdo, per extreure conclusions definitives. Encara era massa d'hora, deia, per tenir una “evidència suficient” sobre l'efecte de limitar els preus.

I què en sabem, d'aquell topall d'ara fa quatre anys? L'únic estudi *peer-reviewed* —que ha passat un procés de revisió i ha estat publicat per una revista acadèmica— el van fer Mariona Segú, Jordi Jofre-Montseny i Rodrigo Martínez-Mazza, i les conclusions van ser d'una reducció dels preus del 6%, sense evidències d'una disminució de contractes d'arrendaments firmats. En altres paraules, aquell topall no havia afectat l'oferta.

La reducció de l'oferta, un efecte col·lateral?

En canvi, de les dades dels preus dels lloguers de Catalunya del segon trimestre se n'extreu una caiguda de l'oferta. Als municipis tenses es

van formalitzar, entre l'abril i el juny, 24.543 lloguers, un 17,2% menys que el mateix trimestre de l'any anterior. A la resta del territori el descens va ser només d'un 1,6%. És a causa del topall? La resposta és la mateixa que abans: sembla que sí, però les conclusions no són definitives. El mateix Sindicat de Llogateres ho atribuïa al traspàs massiu de pisos a la modalitat de lloguer de temporada, justament per eludir els topalls, mentre que la Cambra de la Propietat Urbana considerava que la disminució dels contractes es devia al traspàs de pisos al mercat de compravenda.

El cert és que, en l'últim any, sembla que hi ha hagut un desplaçament de part del lloguer tradicional al de temporada. A Barcelona, el 40% dels anuncis de lloguer de la plataforma Idealista són de temporada, segons dades referides al segon trimestre del 2024. Alhora, la capital catalana pateix una davallada del 45% en el nombre d'anuncis de lloguer tradicional, la més acusada de tot Espanya, segons el mateix portal. De fet, el desequilibri entre la demanda i l'oferta de lloguer —hi ha molta més gent interessada que pisos disponibles— havia fet que els preus anessin a l'alça durant els últims mesos i que hi hagués poca rotació. Aquesta situació beneficia els qui ja tenen un contracte —no es mouen del seu habitatge—, però posa dificultats als que encara no han entrat al mercat —és més difícil trobar un pis de lloguer.

A Barcelona, el 40% dels anuncis de lloguer de la plataforma Idealista són de temporada.

L'altra modalitat a l'alça és el lloguer d'habitacions. També amb les últimes dades d'Idealista, llogar una cambra en un pis compartit a Barcelona costa, de mitjana, 565 euros; és també la xifra més elevada de totes les capitals

de província d'Espanya. En l'últim any, l'oferta disponible de lloguer d'habitacions a la ciutat ha crescut un 26%, només superada per Alacant (76%) i Màlaga (29%).

A Barcelona, una caiguda generalitzada dels preus

La davallada dels preus dels lloguers ha anat més enllà de la ciutat de Barcelona i s'ha estès de manera generalitzada als municipis declarats zona tensada. En tots, el preu se situa, de mitjana, en 865,56 euros, un 0,1% més respecte d'un any enrere, però un 5% menys en comparació amb el primer trimestre del 2023. I agafant les dades de tot Catalunya, que també inclouen les zones no tensades, els preus han baixat des dels 868,85 euros de mitjana del primer trimestre fins als 822,97 del segon.

Els efectes del topall de preus a la capital catalana, en espera de ser contrastats de manera definitiva, també van en la mateixa línia. El valor dels lloguers ha caigut en tots els districtes de Barcelona, amb l'excepció de Sant Andreu, on s'ha mantingut amb un lleuger increment del 0,19%. Tota la resta presenta descensos superiors al 3%. Les Corts i Nou Barris són els únics districtes amb caigudes per sota del 4%, i Ciutat Vella i l'Eixample, els districtes que han registrat una baixada més significativa, amb un 9,36% i un 6,79%, respectivament.

▲
Vista aèria d'uns edificis
d'habitatges del barri del Besòs,
amb el litoral i el barri de Diagonal
Mar al fons.

Sant Andreu —que presentava un estancament dels preus— i Nou Barris —que tenia una de les caigudes més discretes— són els districtes de la capital catalana amb un preu del lloguer més baix. Mentre a Sant Andreu entrar a viure de lloguer durant el segon trimestre del 2024 costava, de mitjana, 941,6 euros al mes, a Nou Barris eren 798,1 euros. A l'altre costat de la balança hi trobem les Corts i Sarrià - Sant Gervasi, amb uns preus mitjans de 1.339,9 i 1.572 euros, respectivament.

L'efecte per barris

Si posem la lupa en els barris i elaborem un rànquing amb l'evolució dels preus al segon trimestre del 2024 en comparació amb el primer, les diferències encara són més destacables. La llista l'encapçala el barri de Canyelles, ubicat a Nou Barris, que ha registrat una caiguda dels preus del 21,3%, seguit de la Marina de Port (- 19,4%), al districte de Sants-Montjuïc, i de la Vila Olímpica del Poblenou (- 17,4%), a Sant Martí. Un comportament totalment diferent han experimentat els barris de la Marina del Prat Vermell (amb un increment del 27,6%), a Sants-Montjuïc, i el Bon Pastor (18,33%), a Sant Andreu. Tanmateix, quan es mira l'impacte per barris, cal tenir en compte que la mostra de nous contractes és més petita que la total i, per tant, es pot veure alterada per casos particulars.

El barri més car de Barcelona continua sent Pedralbes, que, tot i registrar una caiguda del 2,87% del preu mitjà del lloguer, es manté a dalt de tot, amb 2.057,8 euros al mes. A la cua hi ha Torre Baró, que ha experimentat un augment dels preus del 8,54%, fins als 453,1 euros. Aquestes dues ciutats en una de sola —entre el lloguer mitjà d'aquests dos barris hi ha una diferència de 1.500 euros— també mostren una evolució diferent dels preus. Si bé als cinc barris més cars de Barcelona el preu mitjà baixa, als cinc barris més barats es produeix un efecte contrari: en tres, els preus pugen.

Aquest reportatge es basa en el darrer índex de preus publicat en el moment de tancar l'edició, corresponent a l'octubre del 2024.

Pujar, baixar, canviar els punts de vista, mirar-m'ho tot des d'on no toca per si, amb una mica de sort, ho veig diferent. És segurament això el que defineix la meva incontinència exploradora.

Mandy Barker
La fotògrafa
dels residus
plàstics marins

Mandy Barker fa quinze anys que es dedica en cos i ànima a fotografiar la contaminació plàstica als mars i als oceans. Ha exposat als museus més importants del món —com el MoMA de Nova York o el Victoria and Albert Museum de Londres— i ha publicat en mitjans com *National Geographic* o *Time*. La seva obra és una demolidora paradoxa entre la bellesa de les imatges i la denúncia social que les acompanya.

Mandy Barker no és una fotògrafa *rockstar* ni figura a la llista dels artistes gràfics més famosos del planeta. En les distàncies curtes, de fet, sembla tímida i li costa d'arrencar. Però, quan ho fa, desborda d'entusiasme, i en el seu discurs es percep una dona altament compromesa amb la seva feina: conscienciar, a través de la fotografia, com són de perniciosos els plàstics quan arriben al mar. La seva incansable tasca fotogràfica, premiada a tot el món, és un reflex del seu compromís amb els oceans i de l'efecte demolidor que el plàstic té en la fauna marina.

Aquesta dona, que estima el mar des que té ús de raó, va aterrar a Barcelona com a punt final de l'exposició *Oceans. De Renoir als microplàstics*, que ha arrasat en nombre de visitants al Museu Diocesà de Barcelona. Tant és així, que es va haver de prorrogar fins a mitjans de setembre. Més de dues-centes mil persones han gaudit d'aquesta contundent reflexió de com n'és de pernicios l'excés de residus plàstics abocats al mar. "Vaig venir a Barcelona fa vuit anys i en aquell moment em vaig deixar moltes coses per visitar, però aquesta vegada n'he pogut gaudir amb més intensitat", confessa a tall de presentació. La pregunta següent resulta inevitable: I ha visitat la platja? "Per descomptat; vaig estar amb un grup de nens buscant plàstics, i amb ells vam crear obres similars a les meves. Va ser un treball immersiu interessant per a aquests joves."

Un treball altament gratificant, perquè Barcelona no és aliena a una realitat: la seva ubicació al Mediterrani, un mar "tancat", i per això més sensible a la presència de residus plàstics. "El 2005, l'ecologista Boyan Slat va nedar fins al fons del Mediterrani i va trobar-hi centenars d'ampolles. Aquest descobriment va permetre dur a terme molta investigació sobre el plàstic, i va crear consciència sobre com de contaminat estava el Mediterrani", explica Barker per contextualitzar la seva tasca immensa, a mig camí entre la bellesa artística i un exercici de conscienciació col·lectiva.

Entre la bellesa i la denúncia

Però anem a pams per entendre la figura de Mandy Barker. Nascuda el 1964, es va graduar a la De Montfort University, a Anglaterra, amb un màster en Fotografia. Poc després va començar a investigar sobre els residus plàstics al mar, la qual cosa la va portar a col·laborar amb el món científic. "Vaig començar fa quinze anys a la platja que hi ha a prop de la meva ciutat, al Regne Unit, recollectant fusta flotant i petxines, coses naturals, i després, quan hi vaig tornar, uns anys més tard, hi vaig trobar ordinadors, pantalles de televisió, objectes de plàstic grossos que havien arribat a la meva platja", recorda. "Volia que la gent que no viu a prop del mar sabés el que passava", afegeix. Amb un rerefons alarmant: el 90% dels residus marins que es troben a les costes de tot el món estan relacionats amb els plàstics. "Se sap que onze espècies diferents d'ocells marins ingereixen plàstics", subratlla.

El seu treball manté un equilibri curiós entre la bellesa i la denúncia. Ningú millor que ella ho pot definir amb precisió. "És un

David Ruiz

Periodista especialitzat en estil de vida. És fundador de l'agència de continguts Pulse Continuar, consultor extern en comunicació corporativa i expert en gastronomia.

Dani Codina, fotografia

enfocament contemporani per representar un problema actual del canvi climàtic. Agafo objectes que trobo a la costa, els trec de context, els porto a l'estudi, els fotografio sobre un fons negre, perquè destaquin, perquè la gent s'hi senti atreta. Quan s'hi senten atrets, llegeixen el peu de foto i s'adonen del que hi represento. I després senten l'impacte del que realment és", explica. Es tracta d'un mecanisme emocional encertat per atreure l'espectador i després informar-lo sobre el que està passant al mar. "Faig servir Photoshop com a element d'unió de les imatges, però no hi ha manipulació ni alteració del color ni dels moviments. Simplement és una unió d'objectes, perquè m'agrada pensar que, en deixar-los caure a l'atzar, és com si estigués replicant l'oceà", sintetitza.

És una contradicció pertorbadora entre la bellesa de les imatges i el dolor del que projecten. Per exemple, els 52 milions de tones de vaixelles de polièster que cada dia (sí, cada dia) acaben als abocadors de Hong Kong. O la meravellosa composició feta amb 24 pilotes de futbol recollides a diverses platges del globus. Qualsevol objecte extret del mar és susceptible de ser fotografiat si inclou plàstic. Un cartutx d'impressió de tinta Epson T0782, una capsa Happy Meal de McDonald's, una cullera de llet en pols infantil de Nestlé, un raspall de dents, globus de colors d'una festa infantil. "Sí, és una contradicció. És la bellesa estètica barrejada amb l'horror de la realitat per atreure la gent. Els mostro la bellesa, i després els clavo una punyalada per l'esquena, un xoc total respecte al que representa", explica. "La gent ha plorat a les meves exposicions, perquè se sorprenden per la quantitat d'objectes diferents amb què es troba. Tots sabem que les ampolles o les bosses de plàstic són perniciosos, però quan el públic entén

L'exposició *Oceans*.
De Renoir als microplàstics
 s'ha pogut veure al Museu Diocesà
 de Barcelona, en el marc de la
 Regata Cultural que ha acompanyat
 la celebració de la Copa Amèrica
 de vela a Barcelona.

que el que mostro procedeix dels estómacs de criatures marines és quan se sent devastat”, insisteix.

És complicat preguntar a Mandy Barker quina és la seva fotografia preferida, perquè és gairebé com preguntar a una mare quin és el seu fill predilecte. Però ella, davant del repte, creix. “En tinc unes quantes de preferides, però una sèrie que crec que ressona especialment és *Still (FFS)*, perquè va ser el primer projecte que vaig fer sobre la natura

---

“Quan el públic entén que el que mostro procedeix dels estómacs de criatures marines és quan se sent devastat.”

i va tenir un impacte important”, diu. “Prèviament, havia exposat el plàstic en si mateix, però això no mostrava la criatura marina que havia quedat afectada, tot i que tampoc volia representar l’ocell obert en canal, amb tots els objectes a dins”, justifica. I d’aquí

ve que l’èxit d’aquesta sèrie, per la qual sent devoció, es degui precisament al fet que a la gent li costi de creure que aquests ocells tinguin tant de plàstic a l’interior. I ho mostra en una correlació d’informació gràfica i científica aclaparadora. “És una manera excel·lent d’ensenyar com el plàstic afecta els animals”, es congratula.

Art i activisme

Quin paper creu que tenen els artistes en l’activisme mediambiental? “És summament important per intentar canviar les coses. Crec que l’art pot ser molt poderós, perquè la majoria de la gent no se submergeix en la lectura d’investigacions científiques i nosaltres podem completar part d’aquest espai per conscienciar-los”, diu, alegrant-se’n. “Si els artistes podem crear art que informi i eduqui, aleshores estem fent un treball positiu que conduirà a un canvi i, després, a l’acció”, destaca.

La següent pregunta és, doncs, inevitable: Quin impacte espera que tingui la seva feina? “Simplement, desitjo que la gent ho vegi i pensi que els objectes de plàstic que fan servir a casa, des d’un raspall de dents fins a un cartutx d’impresora, podrien acabar a l’estómac d’un ocell o d’una foca. Però, sobretot, m’interessa que la gent entengui que tots aquests plàstics comencen sent objectes més grossos i després es descomponen en petits microplàstics, que ara ja són a la nostra sang, als nostres òrgans. Crec que, com a espècie humana, tindrem problemes seriosos en el futur, amb els plàstics dins del cos”, conclou la fotògrafa.

De moment, Mandy Barker no té cap intenció d’abaixar la guàrdia. Les seves exposicions, incòmodes i d’una bellesa incontestable, recorren el món per posar el focus en els perills dels residus plàstics al mar. Mentre, però, ja dona forma al següent repte. “El meu darrer projecte està basat en la moda ràpida: tota aquesta roba que es produeix molt barata, que està feta de plàstic, i que la gent fa servir una o dues vegades i després rebutja”, explica. “Ara no hi trobem algues o coses naturals, a l’aigua; hi estem trobant roba.”

Altered ocean
Overlapse, 2019

Barcelona en dades

El soroll a la ciutat i el seu impacte en la salut

Quan s'hi està exposat de manera reiterada, el soroll és considerat un problema de salut pública important pels efectes que té sobre la salut i el benestar de les

persones. És per això que genera una preocupació creixent. Com a contaminant físic, és el segon factor ambiental que impacta més en la salut de la població als països europeus, per darrere de la contaminació de l'aire. Barcelona ha analitzat l'abast del problema, que afecta més de la meitat de la població, i està desenvolupant plans per afrontar-lo com a part de l'estratègia de millora de la qualitat ambiental.

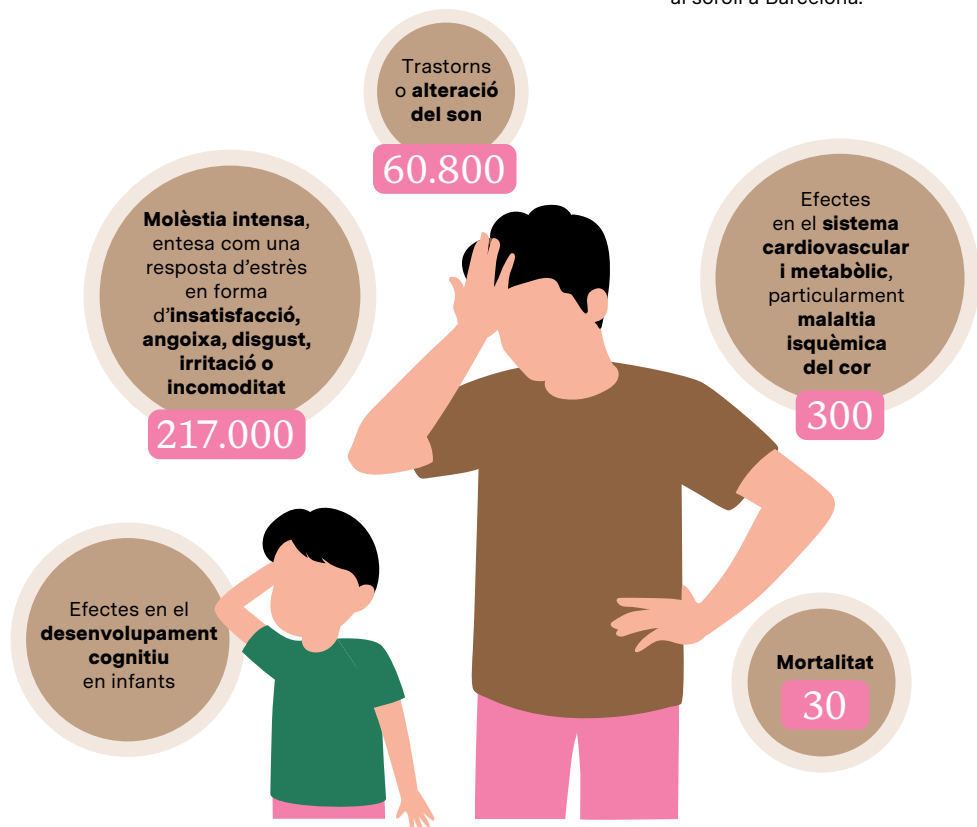
Oriol Pàmies Jaume, textos Carles Javierre Kohan, infografies

L'impacte en la salut

L'Agència de Salut Pública de Barcelona ha calculat que al voltant del 16% de la població adulta del municipi pateix molèstia intensa, i el 4%, un trastorn greu del son atribuïbles al soroll ambiental del trànsit. S'estima també que el soroll a la ciutat és responsable del 5% dels nous casos de malaltia isquèmica del cor i del 3% de les morts per aquesta causa. A més, hi ha estudis, pendents d'aprofundiment, que també apunten a efectes en el desenvolupament cognitiu dels infants.

CONSEQUÈNCIES DE L'EXPOSICIÓ CRÒNICA AL SOROLL

■ Nombre estimat de persones adultes afectades pels diversos efectes en salut atribuïts a l'exposició ambiental al soroll a Barcelona.

Font: Soroll ambiental i salut a la ciutat de Barcelona. Agència de Salut Pública de Barcelona, 2022.

Llindars de referència

Per objectivar el problema i avaluar les mesures per corregir-lo, se solen prendre com a referència les orientacions de l'Oficina Regional de l'Organització Mundial de la Salut per a Europa i els seus llindars, a partir dels quals es considera que el soroll pot tenir repercussions en la salut.

VALORS MÀXIMS DE SOROLL RECOMANATS PER L'OMS SEGONS LA FONT

Font de soroll	Nivell guia
Trànsit de vehicles	53 dB Lden 45 dB Ln
Trànsit ferroviari	54 dB Lden 44 dB Ln
Trànsit aeri	45 dB Lden 40 dB Ln
Activitats d'oci	70 dB LAeq 24 h
Altres fonts de soroll exterior (soroll industrial, àrees comercials, etc.)	55 LAeq 16 h (per molèstia greu) 50 LAeq 16 h (per molèstia moderada)
Soroll a l'interior dels dormitoris	30 LAeq 8 h (per trastorn del son)

Lden: nivell global dia-tarda-nit, resum d'un any.

LAeq: nivell continu de pressió sonora en un cert període.

Ln: nivell de nit (a Barcelona, de 23 a 7 h), resum d'un any.

Font: Soroll ambiental i salut a la ciutat de Barcelona. Agència de Salut Pública de Barcelona, 2022.

La situació a Barcelona

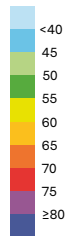
La contaminació acústica a la ciutat és alta, tot i que no més que en altres ciutats mediterrànies de dimensions semblants. El trànsit rodat és, amb diferència, el principal focus emissor de soroll. A molta distància i molt més localitzat figura el soroll originat per les activitats d'oci nocturn.

MAPA DE SOROLL DE BARCELONA

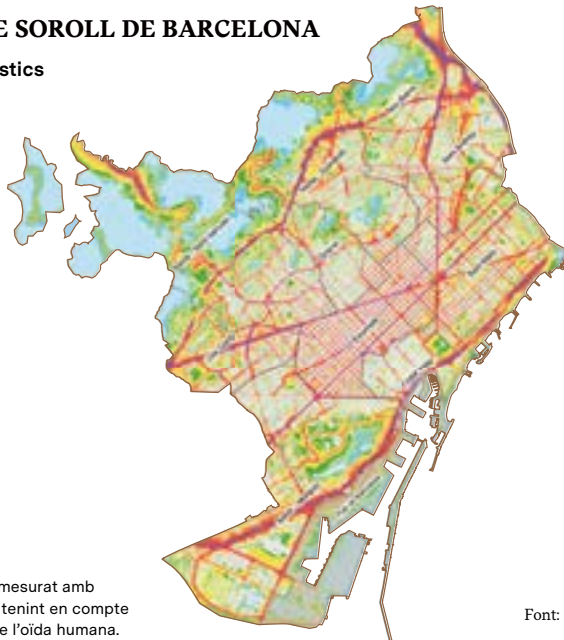
Nivells acústics per corbes isòfones

Soroll total diürn. 2017

Interval·ls en decibels dB(A)*

*dB(A): soroll mesurat amb ponderació A, tenint en compte la percepció de l'oïda humana.

Considerant els nivells guia de l'OMS, la població exposada a valors de soroll de trànsit iguals o superiors al que es considera perjudicial per a la salut és del

57%

segons l'indicador Lden (exposició resum de les 24 hores del dia).

56%

segons l'indicador Ln (exposició durant la nit).

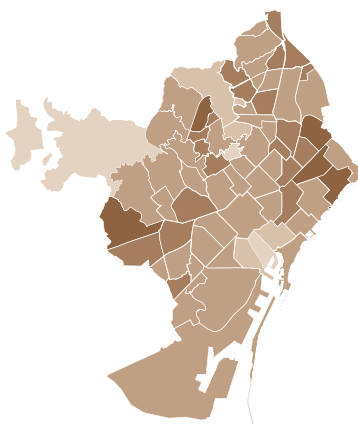
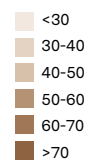
Font: Mapa estratègic de soroll de Barcelona, 2017.

POBLACIÓ DE CADA BARRI EXPOSADA A SOROLL ALT DEL TRÀNSIT DURANT TOT EL DIA

% població exposada

Per sobre del nivell màxim recomanat per l'OMS.

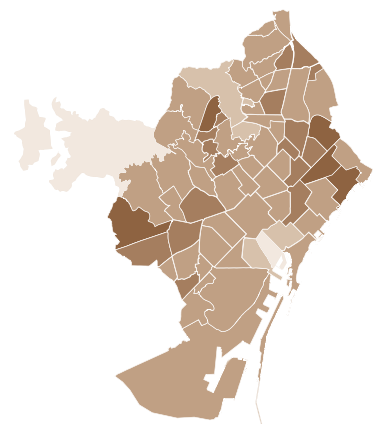
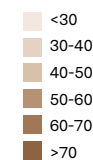

POBLACIÓ DE CADA BARRI EXPOSADA A SOROLL ALT DEL TRÀNSIT DE NIT

% població exposada

Per sobre del nivell màxim recomanat per l'OMS.

Font: Mapa estratègic de soroll de Barcelona, 2017.

POBLACIÓ DE CADA BARRI EXPOSADA A SOROLL D'OCI NOCTURN

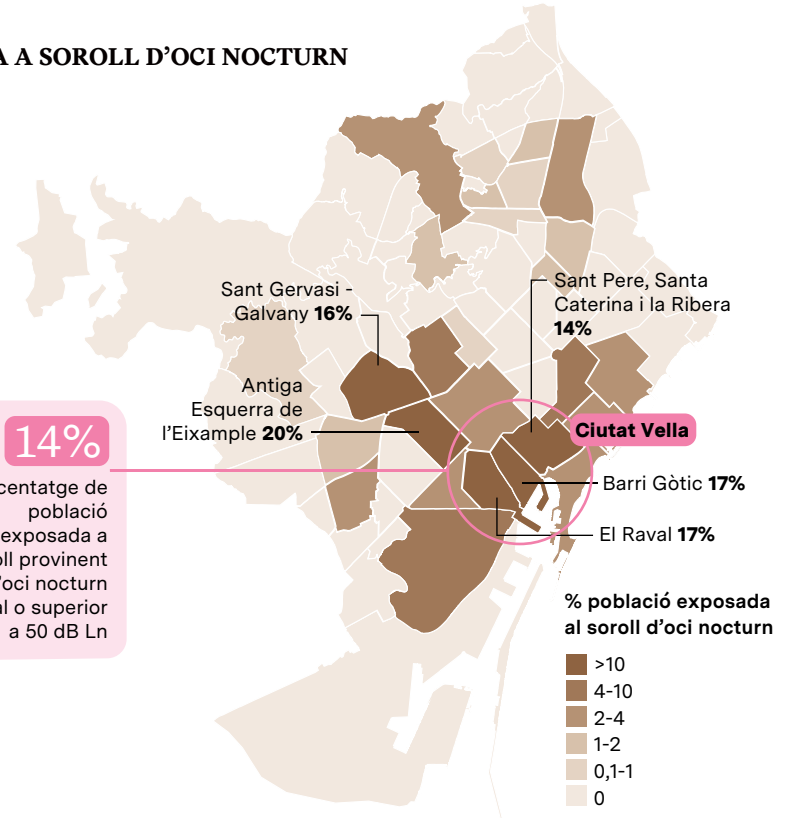
L'oci nocturn és **la segona font de contaminació acústica** a la ciutat de Barcelona, amb un

3% de la població total exposada a nivells iguals o superiors a 50 dB per Ln.

(Llindar de la Directiva 2002/49/CE).

14%
Percentatge de població exposada a soroll provinent de l'oci nocturn igual o superior a 50 dB Ln

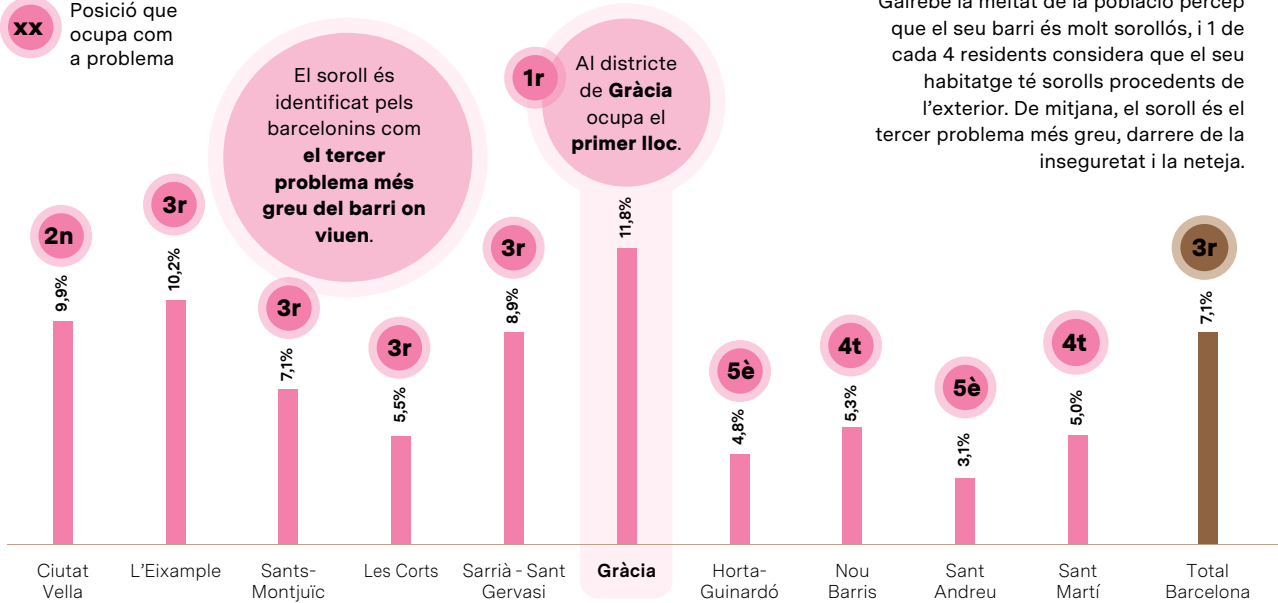

Sant Gervasi - Galvany **16%**
 Antiga Esquerra de l'Eixample **20%**
 Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera **14%**
Ciutat Vella
 Barri Gòtic **17%**
 El Raval **17%**

L'emissió de soroll és desigual segons el carrer, el dia de la setmana i l'horari. En determinats emplaçaments de Ciutat Vella s'han mesurat mitjanes anuals de fins a **70 dB(A)** en nits de divendres i dissabtes.

Font: Soroll ambiental i salut a la ciutat de Barcelona. Agència de Salut Pública de Barcelona, 2022.

EL SOROLL PERCEBUT COM A PROBLEMA ALS BARRIS

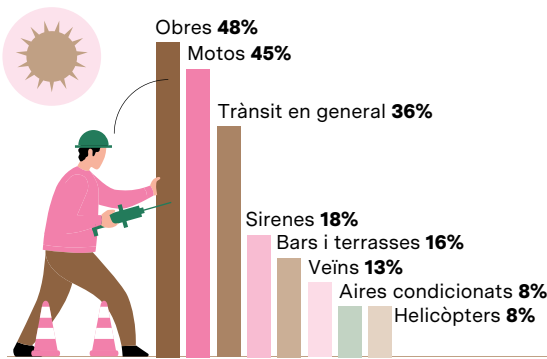

La percepció del soroll
 Gairebé la meitat de la població percep que el seu barri és molt sorollós, i 1 de cada 4 residents considera que el seu habitatge té sorolls procedents de l'exterior. De mitjana, el soroll és el tercer problema més greu, darrere de la inseguretat i la neteja.

Font: Enquesta de Serveis Municipals 2024. Ajuntament de Barcelona.

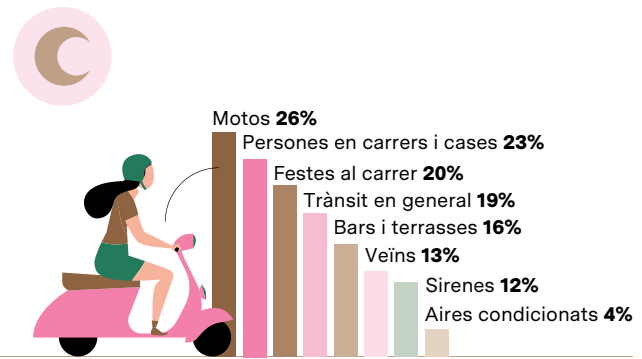
ORIGEN DE LES MOLÈSTIES DEL SOROLL DIÛRN

(Percentatge de persones que expressen molèsties)

Font: Enquesta d'ecologia urbana 2022. Ajuntament de Barcelona.

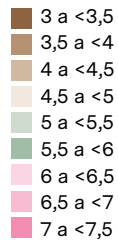
ORIGEN DE LES MOLÈSTIES DEL SOROLL NOCTURN

VALORACIÓ DEL NIVELL DE SOROLL

Anàlisi per territori

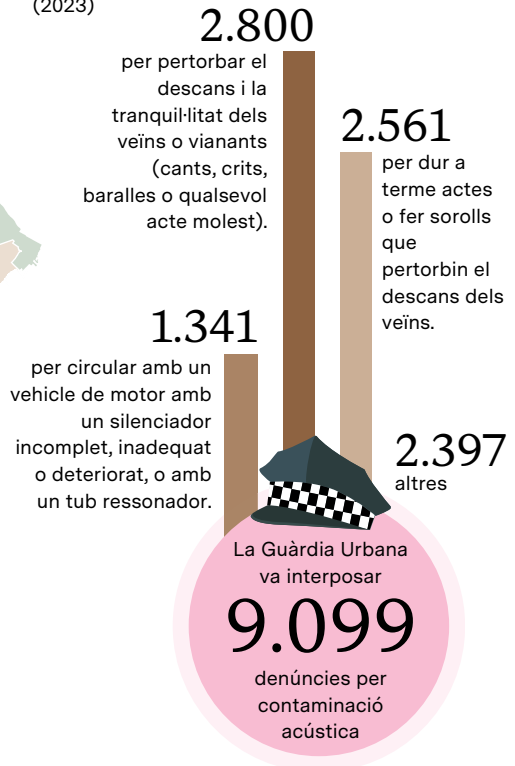
Nivell de soroll

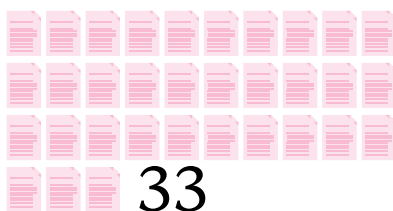
A l'**Eixample**, **Ciutat Vella** i **Gràcia** és on hi ha opinions més negatives respecte del nivell de soroll, mentre que a **Nou Barris** i **Horta-Guinardó** són més favorables.

Font: Enquesta d'ecologia urbana 2022. Ajuntament de Barcelona.

ACTUACIONS SANCIONADORES (2023)

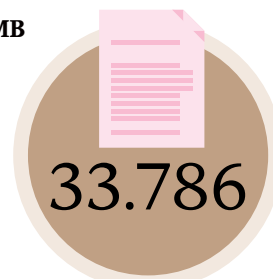

RESOLUCIONS DEL SÍNDIC DE GREUGES RESPECTE AL DRET AL DESCANS (2023)

Font: Sindicatura de Greuges de Barcelona.

INCIDÈNCIES RELACIONADES AMB SOROLLS A LA VIA PÚBLICA REBUDES PER LA GUÀRDIA URBANA (2023)

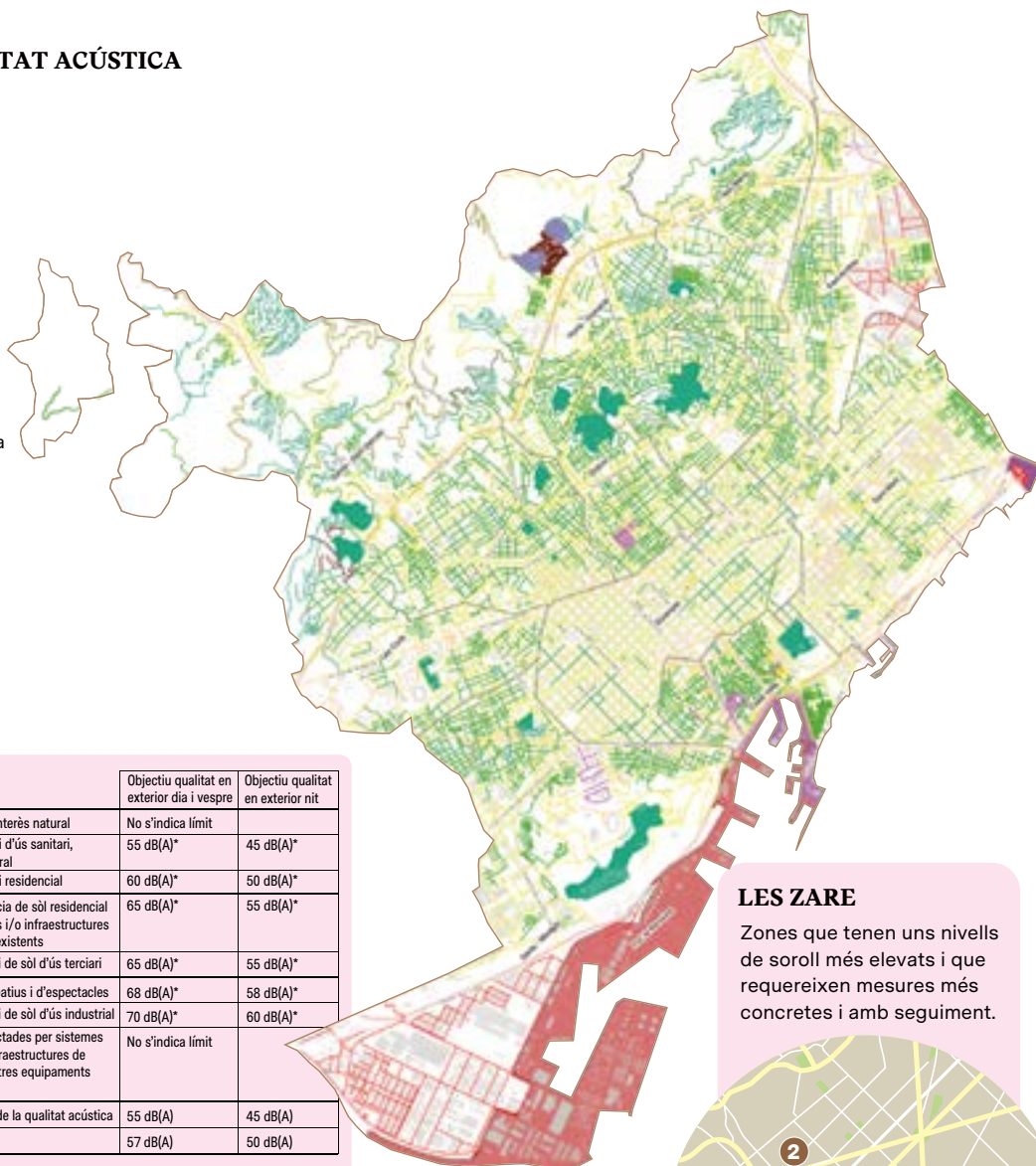
Font: Ajuntament de Barcelona. Àrea de Prevenció, Seguretat, Convivència i Règim Interior.

MAPA DE CAPACITAT ACÚSTICA

(2022)

La lluita contra el soroll

El mapa de capacitat acústica serveix per gestionar el soroll i garantir un entorn més tranquil i saludable. L'objectiu és evitar, prevenir o reduir la contaminació per soroll que afecta la població i millorar així la qualitat acústica del territori. Per a cada zona, es defineixen els límits permesos, i s'agrupa el territori en diversos nivells de sensibilitat acústica (alta, moderada i baixa). Això es fa tenint en compte tres moments del dia: les hores de llum, el vespre i la nit.

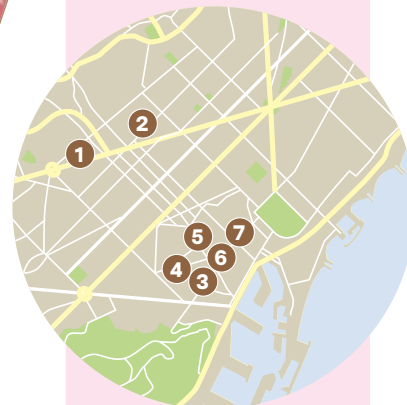
Zona de sensibilitat acústica	Tipus de zona	Objectiu qualitat en exterior dia i vespre	Objectiu qualitat en exterior nit
Zona de sensibilitat acústica alta (A)	A1: espais d'interès natural	No s'indica límit	
	A2: predomini d'ús sanitari, docent i cultural	55 dB(A)*	45 dB(A)*
	A4: predomini residencial	60 dB(A)*	50 dB(A)*
Zona de sensibilitat acústica moderada (B)	B1: coexistència de sòl residencial amb activitats i/o infraestructures de transport existents	65 dB(A)*	55 dB(A)*
	B2: predomini de sòl d'ús terciari	65 dB(A)*	55 dB(A)*
Zona de sensibilitat acústica baixa (C)	C1: usos recreatius i d'espectacles	68 dB(A)*	58 dB(A)*
	C2: predomini de sòl d'ús industrial	70 dB(A)*	60 dB(A)*
	C3: àrees afectades per sistemes generals d'infraestructures de transport o altres equipaments públics	No s'indica límit	
ZEPQA: zona d'especial protecció de la qualitat acústica		55 dB(A)	45 dB(A)
ZUT: zona urbana tranquil·la**		57 dB(A)	50 dB(A)

* Increment de 5 dB(A) en zones urbanitzades existents.

** Qualificació creada el 2022 per assegurar el manteniment de bons nivells acústics en àrees properes al ciutadà.

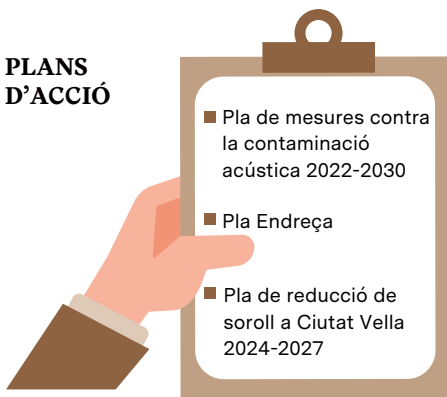
LES ZARE

Zones que tenen uns nivells de soroll més elevats i que requereixen mesures més concretes i amb seguiment.

- 1 Carrer de Tuset i rodalí
- 2 Places del Sol, de la Revolució i de la Vila de Gràcia i rodalí
- 3 Rambla - Arc del Teatre
- 4 Rambla del Raval
- 5 Plaça Reial
- 6 Carrer d'Escudellers i rodalí
- 7 Passeig del Born i rodalí

PLANS D'ACCIÓ

RESULTATS

El nou Mapa Estratègic de Soroll de Barcelona 2022-2027 indica una reducció global del soroll del

5-6%

respecte de l'anterior mapa, del 2017

Font: Ajuntament de Barcelona. Àrea d'Urbanisme, Transició Ecològica, Serveis Urbans i Habitatge.

A ser idealista encara no sé on n'he après, però em fan il·lusió a parts iguals les coses que giren i les que fan pampallugues, potser perquè és una manera d'escapar-me cap a un univers on sempre és festa.

Habitar una ciutat, passejar-la i investigar-la és una altra manera de poder saber alguna cosa més d'un mateix. Jo he descobert que els contrastos i les contradiccions em fascinen.

Plec de cultura

Debat

Xarxes socials. Aliades de la ciutadania o destructores de la democràcia?

per Susana Pérez Soler

Entrevista

Marta Orriols

“Mai a la vida havia pensat: ‘Vull ser escriptora i publicaré’”

per Gemma Ventura

Tendències

La intel·ligència artificial irromp en el món creatiu i cultural

per Marta Aguilar

Llibres

● **Els papers de Tierno Galván.**

La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments democràtics

Àlex Masllorens

per Jaume Fabre

● **Nexus. Una breu història de les xarxes d'informació des de l'edat de pedra fins a la IA**

Yuval Noah Harari

per Josep M. Ganyet

Exposicions

Amazònies. El futur ancestral

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

per Sergi García

“Quin paper tenen avui les xarxes socials?”, pregunta la periodista Susana Pérez Soler als nou experts convocats al debat. La majoria coincideixen en la necessitat de regular-les per minimitzar la desinformació i en la urgència d'educar els usuaris, sobretot els joves, perquè desenvolupin una consciència crítica sobre el que consumeixen.

En paral·lel, Josep M. Ganyet comenta el darrer llibre de Yuval Noah Harari, *Nexus*, en què l'intel·lectual israelià explora el poder de les estructures de govern i les xarxes d'informació que les sostenen. També en l'apartat de llibres, Jaume Fabre aprofundeix en la figura d'Enrique Tierno Galván, exalcalde de Madrid, a través de l'obra que signa Àlex Masllorens.

L'escriptora Marta Orriols reflexiona sobre la incertesa i l'autodescobriment a propòsit de la seva darrera novel·la, en l'entrevista que li fa Gemma Ventura.

“A vegades hi ha coses absolutament inesperades que fan canviar el rumb del que tenies pensat”, diu.

A la secció *Tendències*, Marta Aguilar s'endinsa en el món de les indústries creatives i de les tecnologies capdavanteres a Barcelona. I tanca el plec una ressenya de Sergi García sobre l'exposició *Amazònies. El futur ancestral*, que es pot veure al CCCB i que posa el focus en la destrucció d'aquest ecosistema vital, amenaçat per la cobdícia humana.

Xarxes socials

Aliades de la ciutadania o destructores de la democràcia?

La percepció que tenim sobre les xarxes socials ha fet un gir de 180 graus. Van captar l'atenció mediàtica pel seu paper essencial en l'organització de moviments socials com les primaveres àrabs, el 15-M i Occupy Wall Street, però avui també serveixen per manipular eleccions, difondre notícies falses i afavorir l'ascens de l'autoritarisme. Són aliades de la ciutadania o destructores dels sistemes democràtics? Censores o promotores de la llibertat d'expressió? Quin paper tenen actualment en la configuració de l'esfera pública?

Les empreses de xarxes socials van néixer sense la pretensió d'articular l'esfera pública, i encara menys de configurar els sistemes democràtics. De fet, es van presentar al món com a simples autopistes de la informació. Ben aviat, però, es van omplir de persones àvides de compartir experiències i notícies, i les empreses van voler treure'n el màxim profit. Des d'aleshores, el degoteig d'escàndols és impossible de seguir, però paga la pena fixar-se en dos moments clau.

Abril del 2018. Mark Zuckerberg compareix davant el Congrés dels Estats Units després de l'escàndol de Cambridge Analytica, que havia accedit de manera indeguda a les dades de 87 milions d'usuaris per influir en eleccions, incloent-hi la campanya presidencial del 2016 als Estats Units. Facebook va assumir per primera vegada la seva responsabilitat editorial i va prendre algunes mesures, com ara etiquetar els missatges dubtosos com a desinformació, eliminar comptes d'extrema dreta o limitar la publicitat política en períodes electorals.

Gener del 2021. Una multitud de partidaris del llavors president Donald Trump va assaltar l'edifici del Capitoli amb la intenció d'interrompre la certificació dels resultats de les eleccions presidencials del 2020, que van donar la victòria a Joe Biden. L'assalt es va desencadenar després d'un discurs de Trump en què reiterava el seu missatge infundat sobre frau electoral, promogut de manera incansable a través dels seus comptes a les xarxes socials. Després de l'atac al Capitoli, que va causar cinc morts i centenars de ferits, les empreses de xarxes socials van eliminar el perfil del president sortint, i van actuar així com a censores.

Per acabar-ho d'adobar, el 2022 Elon Musk va comprar Twitter, reanomenada com a X; va modificar l'algoritme per premiar la viralitat en lloc de la confiança, i va dissoldre el departament d'enginyers que moderava continguts. Donald Trump va ser readmès a la plataforma, i els missatges d'extrema dreta es van escampar i van tenir un paper destacat en les eleccions del passat 5 de novembre, la qual cosa exemplifica els perills que aquestes plataformes quedin en mans d'empreses privades.

Susana Pérez Soler, periodista

Patricia Ventura

Doctora en Mitjans, Comunicació i Cultura

La redefinició de les xarxes socials està impulsada principalment per dos factors. En primer lloc, la persecució de les empreses tecnològiques d'obtenir més beneficis a qualsevol preu. Això implica trobar noves maneres per mantenir l'atenció de la gent, fet que es tradueix a modificar els algorismes i prioritzar el contingut audiovisual i d'entreteniment. En definitiva, adoptar el model TikTok.

El segon factor és cultural. Fa dues dècades que aquests canals formen part de la nostra realitat. Al principi ens van fascinar pel seu paper en la consecució de mobilitzacions socials, però ara hem vist que també comporten infoxicació, bombolles de filtres, desinformació, extractivisme de dades i altres efectes perjudicials per al sistema democràtic.

Tot plegat ho hem après a cop d'escàndols i ho hem transmès a les noves generacions, que sembla que comencen a actuar en conseqüència, segons alguns indicis. Això implica que desconfien més de la informació que reben, alhora que s'exposen menys i tenen més consciència de les seves dades, o del mateix biaix de confirmació.

Tan necessària és la regulació de les plataformes com la sobirania digital. És a dir, la creació d'infraestructures independents, sense ànim de lucre i governades de manera democràtica. Això és fonamental perquè la comunicació entre persones és una necessitat bàsica i, en conseqüència, els canals que la faciliten haurien de ser béns comuns.

Karma Peiró

Periodista especialitzada en tecnologies de la informació

Els humans necessitem comunicar-nos i tendim a crear comunitats, i les xarxes socials ens ho han facilitat enormement. Gràcies a aquestes plataformes, especialment Facebook i Twitter (ara X), s'han impulsat moviments socials com les primaveres àrabs, el 15-M o l'Occupy Wall Street, així com grans mobilitzacions en defensa dels drets humans i contra la persecució de minories.

Una menció a part mereixen els casos menys mediàtics, però igualment transcendentals, de milers de famílies que, gràcies a la col·laboració altruista de persones anònimes, han aconseguit signatures per canviar una llei, finançament per a tractaments mèdics, o han trobat una persona desapareguda.

Per totes aquestes vivències i experiències socials, dubto que estiguem presenciant la fi de les xarxes socials. No obstant això, serà necessari veure com es poden controlar els missatges que propaguen odi, violència i desinformació, especialment si posen en risc la democràcia.

Això no s'aconseguirà a través de prohibicions o de lleis úniques, ja que, com s'ha vist en el passat, és molt complex trobar l'equilibri entre regular i preservar el dret fonamental a la llibertat d'expressió. Tampoc sembla que els propietaris de les empreses tecnològiques vulguin eliminar aquest odi i aquesta desinformació, ja que això els genera beneficis. Confio, doncs, que cada cop serem més crítics amb el contingut que consumim en aquests espais digitals.

Miquel Pellicer

Director d'Estratègia Digital de la UOC

Les xarxes socials, un cop considerades espais de llibertat i intercanvi, es troben en crisi i, fins i tot, hi ha qui afirma que han mort. Ningú ho diria per l'enorme quantitat de persones que les utilitzem. Han patit una metamorfosi, això sí. La seva funció de desenvolupament democràtic —com el paper que van tenir durant les anomenades *primaveres àrabs*— ha evolucionat cap a la manipulació política, la desinformació i els discursos d'odi.

A més, l'economia de l'atenció, mitjançant la manipulació algorítmica, ens alerta dels perillosos efectes que les xarxes socials poden tenir sobre la salut mental. Necessitem establir noves normes davant d'aquestes plataformes. És un gran desafiament que implica equilibrar la llibertat d'expressió amb la seguretat i la credibilitat. D'altra banda, les polítiques de moderació han de tornar a ser un punt central en un moment en què l'impacte d'Elon Musk empeny X en la direcció oposada.

Cal prevenir els usuaris potenciant polítiques públiques per contrarestar els efectes nocius. Per què les institucions no fan un índex de desenvolupament digital (IDD) per avaluar l'impacte ètic i democràtic de les plataformes socials? En aquest marc, el paper dels joves és fonamental; no com a simples consumidors de les xarxes socials, sinó com a protagonistes del pensament crític sobre els missatges. No obstant això, no serà fàcil si no creem el clima adequat per fomentar aquest pensament crític en espais digitals menys agressius. Cal combatre les dependències emocionals que les xarxes socials generen en els usuaris, ja que dificulten la seva capacitat per discernir i qüestionar el contingut que els arriba.

“És molt complex trobar l'equilibri entre regular i preservar el dret fonamental a la llibertat d'expressió.”

Karma Peiró. Periodista

Ferran Lalueza

Professor de Comunicació i Social Media a la UOC

Més que morir, el que han fet les xarxes socials és matar. Sobretot, matar les engrescadores expectatives generades arran de la seva eclosió i ràpida popularització. Així, han aniquilat la promesa de crear una societat més oberta i dialogant. Els ponts que suposadament haurien de bastir han estat reemplaçats per trinxeres en què parapetem les nostres conviccions per repudiar qui gosi qüestionar-les. També han fulminat el seu potencial com a autopistes de la informació i generadores de coneixement. La seva il·limitada capacitat per transmetre falsedats les ha convertit en temibles armes de desinformació massiva amb vocació manipuladora.

A més, han liquidat la seva primigènia concepció democratitzadora: la de donar veu a tots els usuaris per igual. Els algorismes, de forma capritxosa o al dictat d'interessos espuris, han entronitzat unes quantes veus i han aplicat una frustrant sordina a totes les altres. Per acabar-ho d'adobar, les xarxes socials ens roben el temps i ens segresten l'atenció amb estratègies addictives, sense aportar cap valor que ens compensi. I el que és pitjor: també fereixen de mort la salut mental dels nostres menors. Particularment, la de les nenes i les adolescents. Tot i això, continuo creient en la capacitat de les xarxes socials per aportar coses positives a la societat. Perquè el miracle es produeixi, però, només hi ha una via: la que combina conscienciació, educació i una estricta regulació.

“Els joves són cada vegada més conscients de la desinformació i del valor de la privacitat.”

Janira Planes Frías. Especialista en cultura d'internet

Janira Planes Frías

Especialista en cultura d'internet a Hamlet Strategic Makers

Les xarxes socials continuen sent espais d'intercanvi, experiències i recomanacions. Tanmateix, ja no són espais públics, ja que ara és més evident que mai qui governa aquestes “places”: les empreses tecnològiques amb ànim de lucre. Moltes d'aquestes empreses, en principi, no tenen la intenció de manipular les masses; més aviat es refugien en la suposada imparcialitat d'un algoritme que, segons diuen, només respon als gustos de les persones.

Aquest algoritme, però, no deixa de ser una fórmula matemàtica que interpreta que, com més interactuem amb un tipus de contingut, més ens interessa aquest tipus de publicacions. És per això que l'odi i la desinformació semblen propagar-se més ràpid que mai. En realitat, aquests continguts ens afecten, els prestem més atenció i, per tant, les grans tecnològiques entenen que ens “agraden”.

Hi ha qui proposa que els usuaris puguin triar entre diversos tipus d'algorismes; d'altres, com el mateix Mark Zuckerberg, demanen que sigui l'Estat qui en fixi els límits. Els bots s'haurien de prohibir, ja que només contribueixen a la degradació (o *enshittification*) de l'experiència en línia, i la identificació dels usuaris, tot i que complexa i problemàtica, hauria de ser una opció a explorar.

Pel que fa als joves, són cada vegada més conscients de la desinformació i del valor de la privacitat. Això es reflecteix en una menor publicació de fotos estàtiques i en una clara preferència per formes de comunicació més efímeres.

Simona Levi

Directora de teatre, dramaturga, activista i docent

És important no confondre les xarxes socials amb internet. Sovint, atribuïm a internet problemes que només existeixen en productes digitals de grans multinacionals propietàries de plataformes. Internet és una xarxa distribuïdora i neutral, mentre que les plataformes socials són espais centralitzats que depenen de senyors blancs, heterosexuais i multimilionaris que busquen el benefici propi a través d'algorismes que manipulen l'accés a la informació i segresten la nostra atenció. Mai han estat dissenyades com a espais lliures d'intercanvi d'idees, ni com a àgors públiques. Una altra cosa és que, moltes vegades, la ciutadania les ha capgirat per dur a terme accions, com les rebel·lions entre els anys 2010 i 2013. Va ocórrer el mateix amb el naixement de la impremta, que es va crear per difondre la Bíblia i va acabar utilitzant-se per generar nou pensament, anomenat “heretgia”.

En l'àmbit de la informació, les empreses tecnològiques haurien de ser regulades per tal de no crear algorismes addictius, així com per no prioritzar un tipus de continguts amb l'objectiu d'augmentar els guanys.

Ara bé, a l'hora de legislar en aquest àmbit, és important distingir entre qui fa negoci amb la (des)informació i la polarització i qui només fa ús de la llibertat d'expressió. Només així s'evitarà perjudicar drets fonamentals. La llei del discurs d'odi, per exemple, és errònia perquè no persegueix l'“odi”, sinó el “discurs”. És un matís important, i ja fa temps que en veiem les nefastes conseqüències.

A les societats democràtiques, cal regular l'asimetria de poder. Si algú pot fer prevaldre el seu missatge per sobre d'altres perquè té diners i poder, això s'ha de legislar, imposant una obligació de verificació.

María Victoria-Mas

Directora d'estudis de Periodisme a la Universitat Abat Oliba CEU

Notícies falses, discursos d'odi... Les xarxes socials amplifiquen aquests fenòmens, però les causes veritables es troben en les mancances del sistema democràtic. Prenguem, per exemple, el cas de la desinformació política creada per grups d'extrema dreta.

Les xarxes socials són un canal per difondre més àmpliament els continguts falsos. No obstant això, l'impacte d'aquests continguts depèn, en bona part, del fet que la gent se'ls cregui. Les persones que donen més credibilitat a aquesta mena de desinformació no ho fan pel sol fet d'estar-hi exposades, sinó perquè hi estan predisposades: són persones que desconfien de les institucions i dels mitjans. Per això, prefereixen accedir a fonts alternatives. Quan els ciutadans perden la fe en les estructures democràtiques, es tornen més vulnerables a la manipulació.

Per solucionar problemes com la desconfiança, calen mesures que afectin tots els actors que formem l'esfera pública: un compromís polític amb la comunicació veraç i allunyada de missatges polaritzadors, mesures concretes per a la protecció i promoció de la independència i qualitat dels mitjans de comunicació, i una promoció molt més àmplia de l'alfabetització mediàtica de la ciutadania... En definitiva, centrar el debat en la regulació de les xarxes és buscar un boc expiatori per eludir la responsabilitat que tots tenim en la construcció d'un sistema democràtic més fort. La tecnologia és el que en fem.

Lorenzo Marini

Cofundador i director d'Estratègia de Verificat i *fellow* d'Ashoka

Hem passat de pocs milions d'usuaris als anys noranta a una majoria global connectada, i hem transferit gran part de la nostra consciència col·lectiva a l'espai digital. Institucions, mitjans i educadors no estaven preparats per a aquesta revolució tecnològica.

Darrere la tecnologia hi ha persones: algunes lluiten perquè internet sigui un espai de respecte i qualitat; d'altres, en canvi, l'aprofiten per manipular, vendre o estafar. Aquests actors inclouen individus, empreses, estats que utilitzen la desinformació com a arma geopolítica i partits polítics. A més, la desinformació circula perquè no estem educats per verificar críticament la informació en un sistema que afavoreix la quantitat sobre la qualitat.

Les solucions no són senzilles, però la regulació i l'educació són claus. La regulació és fonamental, però comporta riscos: si no és participativa i consensuada, pot convertir-se en una arma política i produir l'efecte contrari. Cal protegir l'usuari, però també la llibertat d'expressió i la informació plural. La UE lidera iniciatives per regular les xarxes, però encara queda camí per recórrer, especialment en països sense democràcia.

En l'àmbit educatiu, la tasca és encara més complexa, però imprescindible. Cal crear una consciència col·lectiva sobre l'impacte de la desinformació, que pot comportar crisis democràtiques, polarització extrema i, fins i tot, morts i pobresa.

Sergi Santiago

Periodista especialitzat en xarxes socials i comunicació institucional

El progressisme històric és la idea que la història segueix un curs inevitable cap a societats més pròsperes i democràtiques. De la mateixa manera, algú podria haver somiat que, amb el pas dels anys, seríem capaços d'habitar xarxes socials més amables i avançades, però la llista d'immoralitats de les empreses tecnològiques és interminable.

L'escàndol de Facebook amb Cambridge Analytica, que va recopilar sense el consentiment dels usuaris les seves dades per afavorir l'elecció de Donald Trump, va obligar Mark Zuckerberg a testificar al Congrés dels Estats Units. Dues eleccions després, Elon Musk, propietari d'X, ha utilitzat el seu rol per afavorir la tornada de Trump i escampar desinformació contra Kamala Harris.

Meta, matriu de Facebook i Instagram, va prometre invertir una pluja de milions en moderació de continguts, però no ha protegit els drets dels seus treballadors, ni tampoc la informació que hi circula. Fins a un 20% de moderadors de la companyia han hagut d'agafar la baixa després de veure violacions, assassinats o suïcidis en directe sense l'acompanyament necessari. Per la seva banda, X ha reduït dràsticament l'equip de moderació. I la situació a TikTok és horripilant: són conscients que hi ha menors d'edat despullant-se en els directes a canvi de diners virtuals i no ho han aturat.

L'afany de lucre i la manca d'escrúpols de les empreses de xarxes socials no deixa de sorprendre'ns. La solució només passa per una presa de consciència col·lectiva que es tradueixi en regulacions més estrictes i ambicioses. Ens mereixem que les xarxes siguin espais a l'altura de la quantitat d'hores que els regalem.

“La regulació és fonamental, però comporta riscos: si no és consensuada, pot produir l'efecte contrari.”

Lorenzo Marini. Cofundador de la plataforma Verificat

Som a la Casa Fuster, l'edifici modernista que l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner va alçar al passeig de Gràcia. Convertit en un hotel de luxe, seiem en un sofà de vellut granat. A la tauleta hi tenim els cafès i el darrer llibre de Marta Orriols (Sabadell, 1975), *La possibilitat de dir-ne casa* (Proa, 2023). És autora, també, d'*Anatomia de les distàncies curtes*, d'*Aprendre a parlar amb les plantes* i de *Dolça introducció al caos* (editats per Periscopi). Parlem de què hi ha a dintre i a fora del que escriu. I ho fem en una sala on van entrant i sortint turistes, i on podria ressonar una de les idees de la seva darrera novel·la: què vol dir sentir-te estranger de tu mateix.

Marta Orriols:

**“Mai a la vida havia pensat:
‘Vull ser escriptora i publicaré’”**

Gemma Ventura, entrevista
Joan Roca de Viñals, retrats

Escrius: “Sovint, a les nostres vides anem endavant i endarrere sense rumb”. Que la vida sempre va endavant és mentida? A vegades t’instal·les en un no lloc, oi?

I pot durar molt. Ens eduquen per anar superant etapes: primer has d’estudiar, després has de fer una feina, després formar una família. Però la vida no és això; més aviat és deixar-te dur i si t’has de quedar un temps estancat en un no lloc, tampoc està malament. Sembla que sempre hàgim d’anar assolint coses, i hi ha temporades que és impossible buscar objectius perquè estàs perdut i t’has de tornar a trobar. Una mica és el que li passa a la protagonista del llibre, que fuig de Beirut amb una crisi personal i professional, i es queda en un no lloc: no sé on pertanyo i no sé on anar.

La protagonista torna a casa dels pares als quaranta i tants anys i és com si més aviat tirés enrere.

Ella pensa que trobarà refugi a casa dels pares, però no és el lloc, perquè la persona que va marxar no és la que torna. Crec que tot és circumstancial: a vegades hi ha coses absolutament inesperades que fan canviar el rumb del que tenies pensat.

I tu, quina relació hi tens, amb la incertesa?

Bé, tot i que he comprès que els canvis grossos m’espanten molt. T’afertes a una seguretat, i de sobte tot canvia. Però al final m’he adonat que són reptes.

El llibre parla de quantes persones portem a dintre.

Uf, aquesta és una altra: la quantitat de Martes que hi ha dins meu. I el llibre parla molt de qui som quan estem sols amb nosaltres mateixos.

Quina és la Marta que t’agrada més i quina és la que més detestes?

A vegades és com si a dins tinguéssim una persona que, quan t’estan tirant floretes perquè ho estàs fent bé, surt i et diu que no, que ets un desastre. Em fa molta ràbia. Aquesta és la Marta que voldria treure’m de sobre.

I la que t’agrada més?

Tinc pocs amics, però els conec de fa molts anys, i em parlen d’aquesta Marta que sap escoltar. La gent, en general, m’ho explica tot. Aquesta Marta potser és la que m’agrada més.

Dius que ens podem arribar a assemblar als llocs que habitem. Som en funció de qui tenim al costat, oi?

Sí, al llibre hi ha la sensació de deixar de ser nosaltres per ser algú diferent. Passa molt quan estàs a l’estranger; és com si dins teu hi hagués una persona que encara no coneixes i que vas descobrint quan ets lluny del teu lloc, de la teva rutina. I la vas descobrint quan t’atreueixes a provar coses que aquí no provaries, quan parles amb desconeguts o fas el que al teu país mai faries. La llunyania, aquesta deslocalització del que és més conegut, serveix per descobrir que pots ser una altra persona diferent de la que ets amb la família, on ja es donen moltes coses per descomptat.

A vegades hi ha coses absolutament inesperades que fan canviar el rumb del que tenies pensat.

El problema ve quan ets una persona nova i tornes a un lloc antic.

Sí. Tornes d’un lloc on eres una persona sense filtres i quan arribes aquí te’ls has de tornar a posar, perquè t’has d’acostar a la família d’una manera determinada. La vida és una adaptació constant a les circumstàncies.

Quina relació hi tens, amb l’etiqueta d’escriptora?

Em costa molt. Ara ja ho he deixat de dir, però sempre que m’entrevistaven deia que no em sento escriptora, i el meu pare em renyava: “Això no ho has de dir, perquè no és seriós”. Em costa, perquè penso —i no ho dic des de la humilitat— que encara n’he d’aprendre molt. I que m’hi ha portat molt l’atzar. Estic superagraïda per com està anant tot, però sempre penso que, quan s’acabi, s’haurà acabat. No estaré estirant la corda i vinga, un llibre i un altre. Només vull escriure quan realment tingui una cosa per explicar.

És una alliberació, viure-ho així?

Totalment. He escrit des de molt petita, i mai de la vida havia pensat: “Vull ser escriptora i publicaré”. M’encanta el món del llibre, fins i tot fa mil anys vaig treballar en una agència literària. Per circumstàncies, me’n vaig allunyar, i tornar-hi en forma d’escriptora fa que sempre tingui la síndrome de la impostora. Sembla que sigui mentida, però és que aquesta síndrome soc jo, de veritat. D’altra banda, quan escric hi ha moments en què dic: “Ara sí, ara soc jo, i hi estic tan bé, aquí dins”. Però quan entrego la novel·la a l’editor, tot el que ve després em va com un vestit molt gran, em sento disfressadíssima.

Què és el que et fa sentir estranya?

El món de la literatura et dona un altaveu, i sembla que hakis de tenir raó només pel fet que escrius. Soc una persona que dubta molt, i faig servir l’escriptura per ordenar-me. Quan acabo d’escriure penso: “Ja ho he dit tot”. Llegia una entrevista a la Sally Rooney en què deia: “És que sento que tot el que havia de dir ja ho he dit al llibre”. A vegades et forcen a treure un discurs del que has escrit, però als meus llibres l’argument és el que té menys importància; el que m’interessa són les contradiccions, els dubtes, tot el que et pot fer plantejar preguntes mentre llegeixes. Però que et posin l’etiqueta de “La Marta ha escrit un llibre d’això i, per tant, hi entén” no és veritat.

I venen les llistes dels més venuts, les gires de presentacions...

No m’interessa. Sé que és lleig dir-ho, perquè al final és el que dona vida als llibres, però tampoc passa res per reconèixer-ho. M’agrada molt escriure, però tot això no ho considero escriure, sinó dedicar-te al llibre com a producte, i de còmoda, còmoda, no m’hi sento.

T'ha passat mai pensar que ja no sabràs escriure?

Moltes vegades. Però sempre he escrit perquè he volgut escriure. Mai de la vida he dit: "Ara has d'escriure una novel·la perquè et toca".

És perillós aquest funcionament?

Sí, però depèn de com entenguis la literatura. Si dius: "M'hi dedicaré professionalment, per tant, ara toca fer-ne una i després una altra"... Però, més que bloqueig, el perill és allò de "Ja tinc una fórmula feta i em sortirà bé". Tampoc és que vulgui escriure una cosa totalment diferent, perquè hi ha autors que m'agraden molt i, de cop i volta, fan un llibre que no té res a veure amb el que feien i és com si em traguessin d'una zona de confort. Ara he entregat una novel·la i, si m'hi posés, se m'acudiria una altra idea, però sento que he de parar i assaborir el que m'ha passat. Tot plegat va començar d'una manera molt atzarosa, m'han anat sortint llibres i llibres, però, un moment: jo tenia una feina, i de cop i volta el meu món s'ha reduït a escriure, que és un luxe, però és més dur del que la gent es pensa.

Ara no treballes en altres feines?

No, estic fent alguna col·laboració per a alguna editorial fent algun *editing*, però no.

Per tant, tens molt de temps per escriure.

I no en tens tant. Soc mare sola i tinc dos fills, i cada dia haig d'anar a comprar, fer dinars i sopars, haig d'anar a buscar els fills als entrenaments. A més, escrius bé quan escrius bé, no sempre passa. Però sí que és un luxe dir que ara tinc la casa per a mi i que puc posar-me a escriure en comptes d'anar a l'oficina, que és el que feia amb el primer i el segon llibre: escrivia a les nits, i crec que m'agradava més.

De cop i volta el meu món s'ha reduït a escriure, que és un luxe, però és més dur del que la gent es pensa.

Sí?

Era la meua via d'escapament: a les nits els nens dormien, desconnectava de la feina i era aquell moment de la foscor, del recolliment, d'escriure. Ara s'ha convertit en una tasca diària que m'agrada, evidentment, però em costa trobar aquesta sensació d'aïllament i de recolliment que tenia abans. És curiós, ja et dic, no estem mai contentes.

Parla'm d'aquest abans: d'on venies?

Havia fet mil feinetes, però feia gairebé deu anys que estava en un departament de postgraus d'una escola universitària, on feia de secretària acadèmica, de traductora, muntàvem congressos..., i l'equip que érem m'encantava. L'estoneta del cafè a la màquina era un niu d'històries. És que per escriure has de viure, i quan et tanquen a fer d'escriptor el món s'atura una mica.

I com va ser que t'acabessin publicant?

Mai havia pensat que seria escriptora, però he escrit des de sempre per gust i per necessitat, per a mi mateixa. Volia ser editora, però quan va començar a sortir la primera formació d'edició tenia els nens petits i treballava, i no sabia d'on treure el temps per posar-me a estudiar. Vaig anar a parar a l'escola d'escriptura de l'Ateneu Barcelonès, perquè oferien un curs de narrativa en línia. No era edició, però almenys podia fer alguna cosa relacionada amb la literatura encara que fos a les nits des de casa. Després del curs de narrativa em vaig animar a continuar la formació amb l'especialitat de conte. El projecte final era tenir un recull de contes. No vaig acabar la formació per circumstàncies personals, i, un dia, amb tot de contes en un calaix, vaig preguntar a Periscopi si en volien llegir algun, i aquí va començar.

El que fa la protagonista és tornar. T'agradaria tornar a algun moment del passat?

Mira, pensava que molts lectors s'allunyarien d'aquest llibre perquè dirien: "Jo no he viscut mai fora o no he sigut corresponsal", però és un tornar simbòlic: pots tornar d'èpoques passades. Jo tornaria a una època de la meua vida, que és abans que es morís el pare dels meus fills. I no és que tot fossin flors i violes, anàvem així així de diners i era una vida difícil, però encantadora. A vegades hi penso i no tornaria enlloc més que allà. Però com que sé que no hi puc tornar, penso que la vida que tinc ara és bona.

Tens clar què vols ser a la vida?

No he sabut mai què soc. Vivim en una època en què ens sembla que tots hem de poder ser capaços de muntar projectes, empreses, i encara ara, que ja en tinc quaranta-nou, penso: "I si envio un currículum a algun lloc?".

On l'enviaries?

No ho sé, vull estudiar, vull anar a la universitat, però em miro els programes i penso que no podria perquè estaria tot el dia fora de casa. De jove vaig estudiar Història de l'Art perquè em va agradar, però va ser un error garrafal, perquè era una bona estudiant i podia haver estudiat coses amb més projecció professional. Però tenia l'edat que tenia, era superromàntica, i la història de l'art no em va portar enlloc. Després vaig començar a fer màsters i coses de gestió cultural, que tampoc no s'han materialitzat en res. I, per exemple, una feina que a mi m'encantaria seria la d'editora.

No tenir una vocació clara té avantatges.

Sí, pots fer mil coses, encara. Vaig anar a l'exposició que el CCCB va dedicar a l'Agnès Varda, i et fa la sensació que aquesta senyora va ser superfeliç, perquè feia el que li agradava, perquè era supercuriosa. I jo potser sí que soc curiosa, però soc poc atrevida, i això és un defecte gros.

Al llibre, la protagonista sent una cosa especial cap a la Valeria. M'ha agradat la timidesa d'aquest amor, aquesta etapa de l'enamorament que és molt ingènua i, fins i tot, sapastre.

És que ho trobo bàsic, i amb el Tinder i les noves formes de relacionar-nos ens ho hem carregat. Tot és tan predeterminat que ja no hi ha res fortuït. I aquesta fase d'innocència, per molt adults que siguem, és preciosa, perquè és l'art de la conquesta. A més, ens desperta una cara de nosaltres que normalment tenim adormida.

Ja no hi ha marge per perdre el cap per algú i sentir-se ridícul?

A Tinder tries una persona que ha passat molts filtres. Però aquest descobriment, aquest no saber si l'altre deu voler el mateix que tu, és preciós i bàsic per a la meua idea de l'amor.

Escrius: "Però, com es mesura la compenetració?, sota quins estàndards deriva cap a un amor, cap a una amistat o cap a una obsessió?"

I no sempre és amor romàntic, però coneixes una persona i dius: "Hi estic molt bé. Però, què som? Amics? Hi ha alguna cosa més? Què diferencia una cosa de l'altra?". I el llibre parla de les etiquetes, que entenc que són necessàries, però que a vegades tenen aquest doble joc que no deixen de ser compartiments estancs: o ets amic o ets un amor.

És com si hi hagués una frontera?

Sí, a vegades l'única cosa que diferencia una amistat d'un amor és que no hi ha sexe. Hi ha una frontera, i pot ser que hi hagi certa atracció, però no passarà mai res perquè hi ha una lleialtat: no la trenquem perquè, si no, ho convertirem en una altra cosa.

La protagonista té temptacions de tornar amb la seva exparella, d'anar a buscar una cosa que ja no existeix.

És que costa molt reconèixer que les coses han canviat. A vegades hem de girar full, però ens aferrem al record del que

va ser molt bonic. Hem de ser molt realistes i molt objectius, però quan parlem de sentiments costa molt ser-ho.

Necessitem enganyar-nos?

És que la vida és dura per a tothom. I és avorrida si no ens enganyem. T'has de provocar una mica les expectatives, l'emoció, i és el que li passa a ella.

A qui truques quan tens una bona notícia?

A la meua mare. I mira que ens avenim força, però no és la persona amb qui tinc més confiança. Ella no és distant, però li costa més acostar-se a mi. Quan veu que entro en temes més profunds, se m'atabala una mica, perquè és d'aquestes generacions que els costa parlar molt dels sentiments. Però, en canvi, sempre que em passa alguna cosa bona li truco, sempre.

Un altre tema important a la novel·la és el pas del temps. D'entrada, comença amb l'àvia que es mor.

Sí, la protagonista ha estat lluny de la família i, com a excusa, diu que torna perquè els pares ja són grans. Però quan arriba s'adona que no és una excusa, sinó la veritat. I això és dur de reconèixer. Encara que els meus pares siguin joves, és inevitable pensar que es fan grans. Des que vaig fer quaranta-cinc anys que no ho porto bé, això de fer anys. Abans m'encantava; ara noto que la vida em passa molt de pressa. Però tan ràpid que em fa por. L'últim cop que vaig anar a renovar el carnet de conduir, fa deu anys, vaig riure pensant que la vegada que hi tornés a anar en tindria cinquanta. I, de sobte, hi vaig anar l'altre dia i vaig pensar: a veure si me'l renoven, la pròxima vegada. O el meu fill mateix: l'altre dia va fer vint anys, i em va impressionar. L'única conclusió a què arribo és que m'estimo molt la vida i que no vull marxar. Passem per aquí una sola vegada, encara no he entès res i ho vull entendre tot.

La intel·ligència artificial irromp en el món creatiu i cultural

Venen temps nous que ho capgiraran tot. La intel·ligència artificial (IA) està provocant un canvi substancial en l'àmbit econòmic i empresarial. Com ho estan aprofitant les indústries creatives i culturals? Eines com ChatGPT, Midjourney, Claude o Jasper són aliades o enemigues? Possiblement són un suport rellevant si se'n sap treure profit. Les marques creatives a Barcelona fan xup-xup en el tast de les tecnologies més capdavanteres i, tot i que algunes s'hi resisteixen, moltes hi acaben sucumbint.

Marta Aguilar — “La IA no és bona fent guions de teatre”, afirma Marc Villanueva, coordinador del postgrau en Escena i Tecnologia Digital de l'Institut del Teatre. Villanueva reconeix que aquesta nova era plantejarà moltes preguntes a les arts escèniques, tot i que subratlla que l'autenticitat humana davant de les màquines és innegociable, almenys fins avui en dia. Sigui com sigui, els efectes de les noves tecnologies en el món cultural i creatiu tindran, i tenen, un gran impacte. Així ho indica Lali Soler, directora de l'àrea

digital d'Eurecat, que explica que, si bé els darrers dos anys la intel·ligència artificial s'ha accelerat, en els mesos i anys vinents experimentarà un salt a major escala: “Avancem cap a una IA general, una mena d'humanoide que encara ens aproximarà a resultats més bons i exactes”. Mentrestant, la directora es mostra confiada en l'avenç i els usos de la IA generativa en les indústries creatives i culturals: “Ja se'n comencen a notar els beneficis, que, en segons quines branques, aportaran models de més qualitat sense grans inversions ni pressupostos”.

És clar que les indústries creatives i culturals estan segmentades en diverses àrees, i els efectes de la IA són molt diversos en cada una. Segons l'anàlisi del *Mapa de les indústries creatives a Barcelona*, el 58% de les empreses correspon a activitats creatives, de les quals la publicitat representa pràcticament un 40%; el disseny, un 36%, i l'arquitectura, un 24%. Pel que fa a la indústria cultural, suposa una quarta part. Per subsegments, llibres i premsa, cinema i vídeo representen el 80% del total. Les empreses d'edició de música engloben un 8%, mentre que la divisió de televisió i ràdio i els videojocs estan representats amb un 6% cadascun. En el cas dels videojocs, predominen les empreses individuals i emergents.

Fent zoom en àmbits específics, el cinema ja està explorant el ventall d'opcions que ofereix la IA. L'*start-up* d'animació Runway, per exemple, és capaç de fer una primera aproximació de la banda sonora, els diàlegs o la fotografia dels films abans, fins i tot, d'haver començat el rodatge d'una pel·lícula. En festivals musicals com el Sónar+D, fa algunes edicions que s'integra la IA amb la música i l'art en experiències immersives. En canvi, sectors com el del llibre i les publicacions estudien com encarar aquests desafiaments. El debat ja no gira al voltant de si el futur del llibre serà en paper o digital; venen canvis més profunds, que inclouen debats ètics. Josep Lafarga, president del Gremi d'Editors, fa referència explícita a temes com la propietat intel·lectual o els drets d'autor. De fet, la creació de continguts s'ha disparat amb la IA, i hi ha autors que arriben a publicar fins a mil llibres l'any, especialment a plataformes d'autopublicació. Això ha portat Amazon a limitar les autoedicions a tres llibres al dia, una xifra que, segons l'empresa, és raonablement humana.

El nou laboratori de Palo Alto, al 22@

El 2025, l'epicentre de les indústries creatives i culturals a Barcelona estarà ubicat a Palo Alto, al cor del 22@, amb un laboratori d'experimentació únic que comptarà amb tecnologies de realitat ampliada (XR). Aquestes aplicacions, capaces de combinar la realitat i la virtualitat, permetran la interacció amb espais immersius des de diversos dispositius. Palo Alto marcarà un abans i un després pel que fa a la disponibilitat de tecnologies de captació d'imatge en moviment, fins ara inaccessibles a Catalunya o Espanya, i de sistemes de metavers pioners. Artur Duarte, president de MagmaCultura i de Layers of Reality, creu que el repte que introdueix la IA al sector es traduirà en una millora per a la societat: “La revolució que ve ara serà molt més significativa que la industrial, més

Oficina Ciutadana de Memòries Sintètiques, de Domestic Data Streamers, al Disseny Hub Barcelona.

global, i no hem de perdre el tren d'aquest nou paradigma, que ens portarà creixement professional i personal”.

A la ciutat, el districte 22@ s'ha consolidat com el centre neuràlgic de les indústries creatives i culturals; ha pres així el relleu de les antigues empreses tèxtils i industrials, i continua comportant una profunda transformació econòmica. Acull empreses de disseny, tecnologia, publicitat i *start-ups* creatives. Entre les institucions destacades hi trobem el Disseny Hub Barcelona (DHub), amb el Museu del Disseny, a més d'altres centres que donen força a les indústries creatives i culturals.

El DHub ha acollit iniciatives que demostren com la IA pot ser útil per a la societat, amb aplicacions com, per exemple, en l'àmbit de la gent gran. Com a mostra, es pot citar el projecte *Memòries Sintètiques*, de Domestic Data Streamers amb el suport de BIT Habitat. Aquesta mostra ha fusionat els relats de persones grans amb les noves tecnologies d'IA per recuperar records visuals perduts o no documentats mitjançant la generació d'imatges.

Pel que fa a grans macropantalles, Barcelona es prepara per acollir, un any més, un dels esdeveniments internacionals i creatius amb més renom: l'Integrated Systems Europe (ISE). Enguany es preveu que la IA i les tecnologies avançades hi tinguin una especial rellevància. Des de l'organització de l'ISE anuncien la presència de Brian Solís, expert en IA, analista digital, escriptor de tendències disruptives i visionari, que el 4 de febrer del 2025 desgranarà les claus del futur de la indústria audiovisual i de la innovació en aquest àmbit en els pròxims anys. Mentrestant, les noves experiències immersives i les tecnologies audiovisuals d'última generació ja es viuen en concerts i esdeveniments mundials. Un cas del qual s'ha parlat força és la gira

de Taylor Swift, que ha captivat el públic gràcies a l'ús estratègic de pantalles led, efectes d'il·luminació i altres elements innovadors que amplien l'experiència més enllà de l'àmbit sonor.

Per donar impuls a les indústries creatives i culturals, el consistori barceloní organitza unes taules creatives dues vegades l'any, amb la participació de tot l'ecosistema d'aquests àmbits, per enfortir-lo i treballar conjuntament amb visió de futur. Entre els agents que hi participen destaca el Clúster Audiovisual de Catalunya, que acompanya el sector en els reptes tecnològics a través de sessions didàctiques i reunions estratègiques per imaginar com les noves tecnologies canviaran el panorama audiovisual. Miquel Rutllant, president del Clúster, raona que “és important que tinguem noves infraestructures i equipaments, com el *hub* audiovisual de les Tres Xemeneies o Palo Alto, perquè les empreses puguin provar les innovacions tecnològiques que requereixen major inversió i processos de maduració més lents”.

Les activitats creatives generen prop de 190.000 llocs de treball a Barcelona, fet que representa el 15,6% de l'ocupació de la ciutat i més de la meitat de la força laboral creativa a Catalunya. A Barcelona, aquest sector ha experimentat una evolució de més del 3%, en comparació amb l'any 2023. Així ho recullen les últimes dades del Departament d'Estudis de la Gerència d'Economia i Promoció Econòmica de l'Ajuntament. Aquestes xifres es corresponen amb la visió internacional que es té de la ciutat. Segons l'informe *The Cultural and Creative Cities Monitor 2023*, de la Comissió Europea, Barcelona és la 13a gran ciutat amb més intensitat creativa, i destaca en capital humà, en educació, en connexions locals i en matèria internacional, entre altres aspectes.

A l'esquerra, oficines de Palo Alto a Barcelona; a la dreta, inauguració de la botiga DShop del Disseny Hub.

Els municipis de l'àrea metropolitana també concentren iniciatives rellevants en l'àmbit creatiu i cultural, amb un gran dinamisme i atracció de talent. L'Hospitalet de Llobregat s'ha convertit en un referent emergent cultural gràcies a l'aposta per l'art urbà i pel fet de ser la seu de fires internacionals com el Saló del Manga. Terrassa destaca per la seva tradició en l'àmbit musical i audiovisual. Badalona combina tradició i innovació amb iniciatives com el festival Filmets i espais únics de patrimoni històric, com el Museu de Badalona. Finalment, Sant Adrià de Besòs comptarà amb el Catalunya Media City, també conegut com el *hub* de les Tres Xemeneies, en un emplaçament que connecta amb Barcelona, i aprofita la proximitat del litoral i el Parc del Fòrum.

Barcelona afronta desafiaments importants, ara accentuats amb la revolució de la IA, per la proximitat amb altres pols tractors, com Madrid i València.

Models creatius mundials

A l'exterior, Barcelona es percep com una gran potència en múltiples vessants. La seva singularitat, especialment pel modernisme, la fa única al món. La ciutat compta també amb grans oportunitats d'internacionalització, derivades precisament de la tecnologia. La demanda de continguts i experiències immersives (en arts escèniques, videojocs, cinema, vídeo, *food design*...) augmenta de manera considerable any rere any. Tot i això, Barcelona també afronta desafiaments importants, ara accentuats amb la revolució de la IA. La proximitat amb altres pols tractors, com Madrid i València, o la necessitat d'enaltir els professionals de les indústries creatives i culturals per superar la precarietat i l'estacionalitat d'activitats com els museus, el cinema o el teatre són qüestions que es posen sobre la taula.

Altres models de ciutat també abracen la IA. Londres, per exemple, acull esdeveniments a gran escala com la London Fashion Week i compta amb institucions com el British Film Institute o la Tate Modern. La IA s'ha implantat amb força i ha ajudat a crear un *target* molt específic. Un altre exemple és Berlín, que s'ha consolidat com a centre d'art contemporani, amb festivals com la Berlinale International Film Festival. La capital alemanya ha invertit en el sector *music-tech* per desenvolupar eines i nous instruments musicals basats en la IA. Les galeries de Nova York també experimenten amb exposicions creades per intel·ligència artificial, i Tòquio fa servir la realitat augmentada en l'animació, i crea simuladors ultrarealistes i personalitzats. Així és com la IA s'ha expandit per tot el món.

Si avui tornés a la vida algú que hagués viscut a principis del segle *xx*, probablement experimentaria un xoc cultural important o, simplement, li costaria d'entendre el món actual. Però els vius també poden trobar dificultats a l'hora de comprendre la gran transformació que està a punt de succeir. Les diferències entre un nadiu digital i les persones de generacions anteriors als mil·lennistes entomen la nova etapa de manera molt diferent. Als primers no els és estrany posar-se unes ulleres immersives, explicar la seva vida a ChatGPT o fer servir TikTok com a recurs principal de cerca a internet.

Consum, ètica i regulacions

En aquest moment històric, la IA ja impregna tot el procés creatiu d'un producte, fins i tot quan l'usuari el consumeix. Sovint, l'algoritme sap els gustos d'una persona millor del que la mateixa persona seria capaç de definir. Per tant, no hauria de sorprendre que, en mirar el mòbil o una aplicació, l'aparell mostri únicament el que agrada. La IA s'ha aliat amb la psicologia humana, i està molt a prop d'on vol arribar. Però, qui crea el que es consumeix? En el passat no hi havia dubte que Txaikovski va compondre *El trencanous* o *El llac dels cignes*. A partir d'ara, sorgiran dubtes sobre si el que sentim, llegim o veiem ha estat creat per una persona humana o no. En el món del periodisme s'ha d'anar amb peus de plom

davant les *fake news* i els *deep fakes*, amb vídeos que poden arribar a suplantar identitats. Cal no abaixar la guàrdia.

“Es redefineix el concepte de creativitat. Caldrà saber si utilitzem la IA per enriquir l’art o per uniformitzar-lo”, planteja Andreu Veà, pioner d’internet a Catalunya. “Som davant d’una revolució que pot democratitzar el geni creatiu, com ho farà sens dubte amb la sanitat”, rebla Veà. En el camp jurídic, l’advocat Xavier Ribas, fundador de Ribas Legal, descarta que la IA arribi als estàndards d’empatia que té l’ésser humà. “L’eina té el raonament, i tindrà la capacitat de crear des de zero, però el repte legal és l’autoria. Només una persona en pot ser responsable, no una màquina. Si parlem en termes d’assumpció de responsabilitat, un bot de conversa és només un mitjà molt precís, però sense les propietats humanes de confiança, tranquil·litat o comprensió. Per tant, no se li pot atribuir un error davant d’un tribunal”, afegeix Ribas.

Espanya ha impulsat, durant la seva presidència de la Unió Europea, la regulació sobre la IA. La Llei de la intel·ligència artificial de la UE va entrar en vigor el mes d’agost del 2024, i protegeix els drets humans, la propietat intel·lectual, l’ètica, el llegat cultural, la privacitat, la prevenció dels biaixos i la sobreabundància de continguts, ara que aposta per la innovació i el progrés tecnològic. Ara bé, els límits continuen sent borrosos, i els missatges a la xarxa X del director executiu d’OpenAI encara deixen més incògnites: “No hi ha cap mur”, diu Sam Altman.

Un pòdcast amb un clic

A l’obra *Jo, robot*, Isaac Asimov, considerat el geni de la ciència-ficció que va predir el futur, va explorar l’ètica i les implicacions dels avenços tecnològics: a mitjan segle xx

En el món del periodisme s’ha d’anar amb peus de plom davant les *fake news* i els *deep fakes*, amb vídeos que poden arribar a suplantar identitats.

ja dibuixava un entorn on els humans es relacionaven amb les màquines. “La ciència guanya més de pressa en coneixement que la societat en saviesa”, deia. Avui dia, però, ni Asimov ni cap altra persona influent i visionària es playneria. O, almenys, així ho creu ChatGPT: “Estaria sorprès i fascinat per tot el potencial de la IA”. Altres personalitats, com Stephen Hawking, que també alertava sobre els riscos d’aquesta eina, veurien que “se’n fa un ús savi i afavoridor per a l’ésser humà”, segons la plataforma d’OpenAI quan se li fa la consulta de com veurien el món si fossin vius avui.

És un debat recurrent. Fa poc, HBO Max ha posat a la seva plataforma *Rematch*, una sèrie de sis episodis sobre el campió del món d’escacs i la supercomputadora d’IBM Deep Blue. Ja als anys noranta, es representava la batalla entre la ment humana i la màquina. Escac i mat: Deep Blue aconseguia despistar l’adversari amb jugades més humanes que pròpies d’una màquina perfecta.

Si s’enviés una còpia d’aquest reportatge de *Barcelona Metròpolis* en format PDF a l’aplicació de Google NotebookLM o altres de semblants, la IA podria crear un pòdcast sencer, amb veus diferents, que expliqués els reptes de la cultura, les arts i l’audiovisual. Presentadors i tertulians ficticis podrien generar, a partir d’aquest mateix document, un programa de ràdio que, si no sabéssim que és creat per la intel·ligència artificial, rebríem com a cert.

© Imatges Barcelona / Martí Petit

Projeccions en unes pantalles exposades a l’edició del 2024 de la fira Integrated Systems Europe (ISE).

Cara i creu de la personalitat de Tierno Galván

L'any 2012, el fill d'Enrique Tierno Galván va fer donació de l'arxiu personal del seu pare a Barcelona, en concret, a la Gran Logia Simbólica Española i a la Biblioteca Pública Arús, especialitzada en francmaçoneria i moviment obrer. L'Ajuntament de Barcelona va signar un conveni amb la Fundació Catalunya Europa per a l'estudi i la divulgació del fons, que s'ha concretat en un llibre d'Àlex Masllorens que ara es publica.

Jaume Fabre — La nit de Nadal de l'any 1985, Enrique Tierno Galván, alcalde de Madrid, ja estava molt malalt, en fase terminal, per un càncer de ronyó. Però això no va ser obstacle perquè, desoïnt el consell

de metges i amics, fes el que havia fet les últimes sis nits de Nadal: visitar els treballadors municipals del torn de nit. Seguint les seves ordres, l'hi van haver de portar, però, en arribar a la Cibeles, passada

la mitjanit, no va poder continuar perquè es va desmaiar. Va morir tres setmanes després.

És un dels episodis recollits per Àlex Masllorens al llibre que acaba de publicar sobre el *genio y figura* de qui va saber cultivar una imatge d'avi dialogant i comprensiu. Conegut popularment com “el viejo profesor”, no sempre, però, tenia el tracte fàcil i amable que la gent n'imaginava. Es comportava com allò que se'n diu un senyor, sobretot amb les senyores, però li agradava deixar clar als altres senyors que ell estava per damunt seu. En una ocasió en què Tierno havia convidat formalment a visitar-lo Rafael Escuredo, que era el president de la Junta d'Andalusia, li va deixar anar, en saludar-lo: “Y usted, ¿de qué ciudad es alcalde?”. Escuredo es va enfadar i va fer el gest de marxar. Narcís Serra, que hi era present, va haver d'arreglar el desperfecte com va poder i va convèncer el president d'Andalusia que es quedés.

A l'altre extrem, Ana Tutor, la cap de gabinet de Tierno, havia explicat que, en funció del seu càrrec, entrava cada dia diverses vegades al despatx de l'alcalde, i que mai no va deixar de sorprendre-la que sempre s'aixequés de la cadira per acompanyar-la fins a la porta i acomiadar-la.

Àlex Masllorens ha anat més enllà dels materials del fons de Tierno Galván, al seu llibre, i ha aportat informacions tretes d'altres publicacions, d'articles de premsa i de les seves pròpies converses amb representants municipals; això ha convertit el volum en una biografia amena, i ben documentada, de qui fou alcalde de Madrid.

L'autor va conèixer de prop Tierno i no ho amaga. El llibre inclou una fotografia de tots dos a la taula del míting central del Partit Socialista Popular (PSP) Català a les primeres eleccions generals, al Palau d'Esports de Barcelona. Això no és obstacle perquè abordi al llibre els claroscurs de la carrera política i la personalitat real de Tierno Galván —com ara la seva relació durant uns anys amb serveis d'intel·ligència nord-americans— i,

Tierno Galván, Narcís Serra i altres autoritats convidades a les festes de San Isidro del 1981.

L'alcalde de Madrid posant-se un barret fort, o bombí, el Carnaval del 1985.

a la vegada, aportí informació original per al lector català sobre el que el subtítol anuncia: “La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments democràtics”.

Del “Madrid se va” al “Madrid se ha ido” de Maragall

Tierno no va tenir gaire bona relació amb el primer alcalde democràtic de Barcelona, Narcís Serra. És significativa la fotografia feta a bord d'un autobús ple d'autoritats convidades a les festes de San Isidro del 1981 on es veu Tierno assegut sol a primera fila, amb un seient buit al costat, i Narcís Serra assegut a la fila de darrere seu. Però la falta de fluïdesa en la relació no va ser solament per qüestions de protocol, i el llibre n'enumera d'altres d'importants. “Per a ell, els altres alcaldes érem noiets a qui ens tocava treballar”, va dir Serra a Masllorens

en una conversa. Pasqual Maragall, en canvi, s'hi va entendre millor.

En la mateixa conversa de l'autor del llibre amb Narcís Serra, aquest últim li va dir que Tierno considerava “una idea esbojarrada” la iniciativa de Barcelona de demanar els Jocs Olímpics del 1992. I va afegir: “Madrid va preferir presentar la candidatura a Capital Europea de la Cultura”.

En les paraules de Pasqual Maragall que cita l'autor, “Barcelona (i, amb més dificultats encara, Sevilla) va pagar car el seu repte de 1992 davant de Madrid. La capital central es va engelosir a causa del formidable impuls registrat per Barcelona. Tot seguit va posar la directa dels seus projectes”. I ho va fer amb el suport clar de l'Estat als seus programes d'infraestructures públiques. Maragall va deixar escrit al seu llibre *Refent Barcelona*, publicat el gener del 1986 —en una casual coincidència temporal amb la mort de Tierno—, que a Madrid s'estaven invertint en aquells moments uns 170.000 milions [de pessetes] en sanejament, accessos, remodelació d'habitatges, enllaços ferroviaris i d'altres, “mentre que a Barcelona, tot sumat i comptada l'àrea metropolitana, estem aproximadament a la meitat”.

El llibre recorda el cèlebre article de Maragall publicat a *El País* el febrer del 2001, en plena majoria absoluta d'Aznar, titulat “Madrid se va”. Dos anys més tard, el juliol del 2003, un nou article de l'alcalde, i futur president de la Generalitat, es titulava ja, gràficament, “Madrid se ha ido”.

La rivalitat Madrid-Barcelona

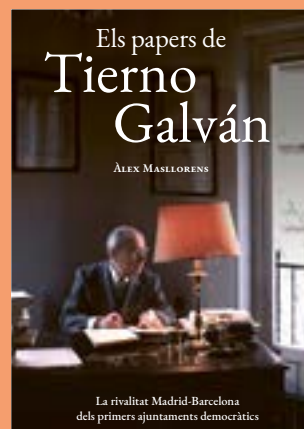
Insistent en el tracte diferent donat sempre per l'Estat central a Madrid i Barcelona, el llibre dedica alguns capítols a aquesta

qüestió, especialment en matèria d'infraestructures, una situació que no va canviar gaire quan va arribar la democràcia municipal el 1979. En una pàgina referida al cas concret del metro, Àlex Masllorens escriu:

“Un punt especialment conflictiu en què Madrid va rebre des del primer moment un tracte especial i Barcelona va resultar clarament discriminada va ser el del transport públic municipal.

La Llei 32/1979, de 8 de novembre, específica per resoldre un problema de Madrid, havia establert sense dissimulació que les inversions que es destinessin al ferrocarril metropolità de Madrid a partir de la vigència de la llei les pagaria l'Estat i que les que corresponguessin a la infraestructura també continuarien essent ateses per l'Estat. Això significava un greuge importantíssim per a Barcelona i, en menor mesura, per a Sevilla, que era l'altra ciutat que tenia un servei de metro, des de 1968.

Aquesta diferència en el tracte havia estat molt notable en el desenvolupament i el creixement del servei a la capital durant el franquisme i es va continuar fent visible en els anys següents. L'increment del nombre d'estacions i la millora general del servei han estat clarament asimètrics entre Madrid i Barcelona”.

Tierno considerava “una idea esbojarrada” la iniciativa de Barcelona de demanar els Jocs Olímpics del 1992.

***Els papers de Tierno Galván. La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments democràtics.* Àlex Masllorens**
Ajuntament de Barcelona, amb la col·laboració de la Fundació Catalunya Europa, 2024. 288 pàgines

Nexus: el poder és informació

Josep M. Ganyet — Vaig llegir *Sàpiens*, de Yuval Noah Harari, abans que es convertís en un fenomen editorial global i molt abans que l'autor esdevingués una figura de culte a Silicon Valley i a Davos. Aquesta confessió us pot semblar un intent de reivindicar aquell Harari primigeni (el de la maqueta), però serveix per il·lustrar com han evolucionat el seu impacte i la seva influència. Amb *Nexus*, Harari continua la tasca de connectar passat, present i futur en una trama que explora el poder de les estructures de govern i les xarxes d'informació que les sostenen.

Harari ens ofereix una perspectiva fascinant: els sistemes de govern que hem creat són, en essència, xarxes d'intercanvi d'informació. Des de les jerarquies més antigues fins a les democràcies modernes, les estructures polítiques no només organitzen i dirigeixen la societat, sinó que també recopilen, processen i redistribueixen informació entre diversos grups. Aquest flux constant d'informació és el que determina l'eficàcia i la sostenibilitat de qualsevol sistema de govern. A través d'exemples històrics, Harari ens mostra que el poder i l'autoritat no són tant una força imposada com una xarxa complexa d'interdependències on la informació circula i es controla.

Aquesta dinàmica és particularment rellevant en les democràcies, que Harari defineix com a xarxes descentralitzades d'informació. Aquí, nodes com el poder legislatiu, executiu,

judicial, la premsa i l'acadèmia es mantenen en equilibri, i es controlen mútuament a través de mecanismes d'autocorrecció. En canvi, els règims totalitaris concentren tota la informació en un sol node central, cosa que els fa inherentment ineficients. Segons Harari, la Xina, la Rússia tsarista, l'URSS de Stalin, el nazisme i fins i tot la Rússia de Putin exemplifiquen aquests sistemes centralitzats, on el control es manté a través de tres nodes fonamentals: l'Estat, el partit i la policia secreta.

IA i totalitarisme eficient

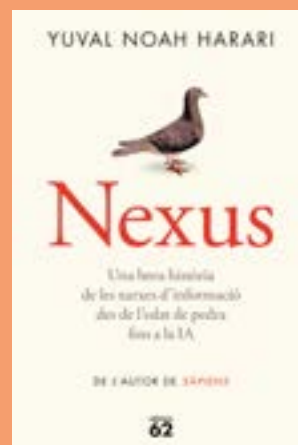
Harari adverteix, amb un punt de provocació, que, si bé els totalitarismes del segle xx no van aconseguir consolidar-se per manca de tecnologies que permetessin un control centralitzat eficient a gran escala, això podria canviar amb l'adveniment de la intel·ligència artificial (IA). La IA té la capacitat de processar i analitzar volums de dades que els humans no es poden ni imaginar i detectar-hi patrons amb una precisió sense precedents. Mentre que, en el passat, un excés de dades generava ineficiència, en un present dominat per la IA més dades signifiquen més possibilitats de trobar patrons. Això, segons Harari, podria obrir la porta a un totalitarisme eficient, especialment si una IA poderosa es posés en mans d'un líder irresponsable.

Tot i això, discrepo d'aquesta visió i crec que Harari atribueix a la IA una agència i intencionalitat que realment no té. Per més avançada que sigui, una IA no deixa de ser una

eina que depèn d'objectius establerts per humans. Sense una direcció clara, la IA no pot prendre decisions de manera independent; si no té una funció a maximitzar, és tan útil com un ordinador en mode d'estalvi de pantalla. Això no vol dir que el risc d'un abús de la IA no existeixi, però tampoc que sigui inevitable. Fa gairebé vuit dècades que mantenim el control sobre el risc nuclear i evitem que les armes biològiques caiguin en mans perilloses; hauríem de poder fer el mateix amb la IA.

L'habilitat de Harari per teixir connexions entre disciplines aparentment distants, com la història, la filosofia i la tecnologia, fa de *Nexus* una lectura entretinguda i enriquidora. Potser Harari no és el millor en cada una d'aquestes disciplines, però la seva capacitat narrativa i la seva expertesa com a divulgador són innegables. Així com ens va captivar amb *Sàpiens*, *Homo Deus* i *21 lliçons per al segle XXI*, Harari ens sedueix un cop més amb una proposta que ens obliga a repensar el nostre paper en una societat cada cop més interconnectada i tecnològica.

Tot i això, com a futuròleg, Harari és tan bo com vostè o com jo. Ja ho va dir Niels Bohr: fer prediccions és fotut, sobretot quan són sobre el futur.

Segons Harari, una IA poderosa podria obrir la porta a un totalitarisme eficient, especialment si es posés en mans d'un líder irresponsable.

***Nexus. Una breu història de les xarxes d'informació des de l'edat de pedra fins a la IA.* Yuval Noah Harari**

Edicions 62, 2024. 696 pàgines

Les meves derives per la ciutat és habitual que acabin en barris fronterers, perifèrics o una mica aïllats. És des d'aquests punts des d'on m'invento una ciutat que em faig a mida, una ciutat on els semàfors sempre indiquen el verd, el mar sempre queda a prop i no sé què és el vertigen.

Un paradís amenaçat per la cobdícia

Un dels fets històrics en què es fonamenta l'extraordinària exposició *Amazònies. El futur ancestral*, que es pot veure fins al 4 de maig al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), és el de la irrupció de la civilització en la selva amazònica. Entesa des de la perspectiva occidental, la civilització va establir a l'Amazònia una relació antagònica desconsiderada, si no anorreadora, amb els pobles autòctons, el resultat de la qual es percep al llarg de les instal·lacions i espais de què consta la mostra del CCCB. El primer pas el va donar l'expedició de Francisco de Orellana, iniciada el 1541.

Francisco de Orellana buscava el país de la canyella i, de passada, la il·lusòria ciutat d'El Dorado, curulla de riqueses. La civilització ja prometia. El Dorado, però, era en realitat tot el que envoltava els expedicionaris: arbres gegantins, aromes seductores, sons i silencis indescriptibles, papagais blaus, dofins roses, granotes vermelles, la paleta de colors de l'univers i una multiculturalitat humana en consonància. En efecte, la selva amazònica és el gresol d'una impressionant diversitat natural i cultural, on els pobladors, durant milers d'anys, van modelar un vincle amb l'entorn en què la recollecció, la caça o el conreu no anaven en detriment de la biodiversitat, més aviat al contrari. L'Amazònia era un gran jardí edènic i no una selva verge pràcticament deshabitada com interessadament es va fer creure, segons demostren les investigacions dutes a terme els darrers anys.

La natura integra tots els aspectes de la vida dels pobles amazònics, en un equilibri ecosistèmic que regeix la relació entre l'ésser humà i el cosmos. Aquesta relació és revelada i interpretada pel xaman a través de visions acolorides, embolcallades amb cànctics, atïades pel consum litúrgic d'al·lucinògens com l'ayahuasca, a resguard d'una edificació tradicional anomenada *maloca*, el lloc de la paraula. A l'apartat de l'exposició "El missatge de les arrels", es pot contemplar una maloca construïda *in situ* per un maloquer amb materials originals.

Amazònies. El futur ancestral

Fins al 4 de maig del 2025. Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

---

A l'esquerra, Rember Yahuarcani, *Aqueles altres mons* (díptic), acrílic sobre llenç, 2024. A dalt, Lalo de Almeida, *Protesta dels munduruku a Belo Monte*, 2013. A baix, Luiz Braga, *A Preferida*, 1985. Cortesia dels artistes.

L'apartat "Un arbre fet d'aigua" presenta un recull de les diferents Amazònies, que componen avui una realitat complexa, múltiple, com un arbre amb moltes branques "que va més enllà de la diversitat dels pobladors indígenes", en paraules del comissari de l'exposició, Claudi Carreras. A més de les llengües parlades pels amerindis amazònics, moltes en perill d'extinció, el recorregut mostra manifestacions culturals dels afrodescendents o dels colons que, d'una manera o d'una altra, han optat per la integració i la resistència davant d'un projecte econòmic i cultural uniformador. Crida l'atenció la instal·lació olfactiva, amb algunes aromes que evocuen diversos aspectes del món amazònic, i la instal·lació acústica, que reproduïx els paisatges sonors selvàtics.

Una selva en perill

L'equilibri modèlic entre l'ésser humà i la natura, establert pels pobles amazònics, ha estat vulnerat per l'avidesa extractiva de la colonització i del consumisme, per l'apetència sense fre dels recursos naturals entesos com a fonts inesgotables. Aquesta dinàmica devastadora queda reflectida en un bon recull d'imatges, documents històrics i entrevistes a l'apartat "*Bonanzas voraces*", un museu dels horrors ambientals en què no falta el colpidor i mut testimoni de mostres reals d'arbres amazònics calcinats.

L'Amazònia està en perill, desapareix, és destruïda sistemàticament per la cobdícia i, consegüentment, també és destruïda tota una xarxa de relacions ecològiques indispensables per a la vida. Aquest entreteixit vital es posa de manifest a l'obra d'Olinda Silvano i Cordelia Sánchez, en què s'estableix una poderosa connexió entre natura i art. Obres que són contribucions a la lluita contra la destrucció. L'ésser humà no és aliè a la trama natural, en forma part; així ho reflecteixen els murals del col·lectiu MAHKU, que representen els cants i les visions de les cerimònies amb ayahuasca, en què, com en un somni, es posen de manifest les costures de la unió de l'ésser humà amb el tot. El futur de l'Amazònia, el futur de la conservació de la biodiversitat i el futur del planeta depenen d'escoltar aquesta saviesa ancestral.

Sergi García, text

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, fotografies

L'Amazònia era un gran jardí edènic i no una selva verge pràcticament deshabitada, com interessadament es va fer creure.

Comissariat: Claudi Carreras. Assessorament d'experts locals: João Paulo Lima Barreto, Eliane Brum, Emilio Fiagama, Lillian Fraiji, Valério Gomes, Nelly Kuiru, Eduardo Góes Neves, Daiara Tukano, Rember Yahuarcani i Joseph Zárate.

---

elf

8

11

Montjuïc 1971 Jackie Stewart arriba Julià Guillamon davant del garatge de Tyrrell a la recta de

l'Estadi, s'atura lentament i, sense treure les mans del volant, tanca un moment els ulls. Quan els torna a obrir és al parc tancat, amb el terra moll, que sembla de vidre. “On és l'oncle Ken?” Ken Tyrrell és l'amo de l'equip, que l'espera sempre al box, amb la gorra i el full amb els temps, sobre un suport de fusta.

“I la Helen?” La Helen també li cronometra les voltes. Duu els cabells llargs, estirats, que li tapen els llavis rosats i el nassarró. “I en François? I els mecànics?” François Cevert és el company d'equip. És més jove que en Jackie, que li fa de germà gran. S'agafa amb les dues mans a la vora del *cockpit* i es posa dret sobre el seient del Tyrrell vermell. “Un Tyrrell vermell? I amb el número 8?” El seu cotxe era blau marí i portava l'11. Fa força per treure's el casc, com qui destapa una ampolla. S'arrenca la mitja de cotó que li cobreix el cap i es mira el casc, que és blanc, sense el tartà dels Stewart ni el petit adhesiu al front de la marca Elf. Al costat hi ha el cotxe d'en François, groc, també amb el 8. I més enllà, un altre Tyrrell, verd, amb el 17. Fica la mitja dins del casc i es descorda la granota. Agafa el casc per la corretja com qui agafa un cistell, s'ajup per mirar l'aleró de davant i veu que és de plàstic. Al parc tancat no hi ha el Matra-Simca de Beltoise. Ni el Lotus de Fittipaldi. Ni el Ferrari del seu rival Jacky Ickx, que demà també corren a Montjuïc. I en canvi hi ha un Chaparral blanc, un Sigma groc i un Mercedes Wankel de color carbassa: cotxes de diferents categories que no se sap com han vingut a parar aquí.

Potser el parc tancat de l'estadi de Montjuïc és una vall de Josafat dels pilots de cotxes. Una vegada amb la Helen van comptar quants amics i coneguts havien vist morir i els en van sortir cinquanta-set: companys d'equip, competidors, gent amb qui havien dinat o sopat alguna vegada. Potser quan els pilots es moren van a parar al parc tancat d'un circuit el dia que se celebra una cursa important. Però ell presumeix sempre que no ha deixat ni una gota de sang dins d'un cotxe. *Presumir* no

Julià Guillamon

Nascut a Barcelona el 1962. Ha publicat narrativa, crònica i assaig. És comissari d'exposicions. Escriu setmanalment a *La Vanguardia*.

© Miel Anjel Elustondo

és la paraula. No es pot presumir del que a d'altres els ha costat la vida. Les mans fines, el tacte delicat amb el volant, la traça per fer lliscar les rodes i embocar el morro cap a la sortida de la corba després que el cotxe fa un salt al canvi de rasant i cau a la pista de quatre rodes. Passa la mà pel pneumàtic ratllat del Tyrrell. Toca la rodona amb el número 8 i l'adhesiu d'Elf amb els dos paral·lelepípedes blau i rosa, que sembla que es vulguin desenganxar.

“Passaves sota el pont i un canvi de rasant feia saltar el cotxe. Aleshores venia un revolt d'esquerra molt complicat. En aquest punt anaves en segona. Després, tercera, quarta, fins a arribar a un altre revolt d'esquerra. Et preparaves per agafar el revolt de dreta, amb una frenada

molt forta. Després acceleraves bastant de pressa fins a arribar a un revolt d'esquerra que donava entrada a la part baixa del circuit. Un altre revolt d'esquerra. Acceleraves fins a posar la quarta velocitat, que mantenies amb un gir suau a la dreta. Cinquena.

Al volant dels cotxes, els pilots dels Tyrrell, el Chaparral, el Sigma i el Mercedes Wankel semblen espectres.

Baixaves a quarta, tercera. A continuació començava una recta bastant llarga i arrencava la pujada que duia fins al final del circuit. Era un tram de revolts molt ràpids que es feia amb quarta. Només en tenies cinc, de marxés, anaves molt de pressa i calia ser molt fi per no fer errades. Seguies en quarta velocitat. Passaves a cinquena en un revolt llarguíssim a l'esquerra, amb un grapat de forces G laterals. Arribaves al cim del circuit i ja eres a la línia d'arribada.”

És on ha aparegut fa un moment amb el Tyrrell vermell com si vingués d'un altre temps i, potser, d'un altre món.

Al volant dels cotxes, els pilots dels Tyrrell, el Chaparral, el Sigma i el Mercedes Wankel semblen espectres. Les granotes blaves o carbasses, sense el nom de cap marca ni cap brodat, les mans enrampades, enganxades al volant, com en el darrer sospir de la mort. Els cascs grocs o vermells, amb les viseres abaixades. Mirant de dret cap a pistes desaparegudes, revolts molt complicats, girs suaus, rectes llargues, pujades que duen al final. Cap moviment del cos, cap gest de les mans. “Clay!” Dalt d'un Ferrari B3 verd amb el número 11 hi ha Clay Regazzoni, amb una granota blava i un casc groc, en lloc del que duia sempre, amb els colors de la bandera suïssa, amb una petita creu blanca a la banda vermella de la part del mig. “Clay!” Fa anys que és mort. Un accident d'autopista. Anava amb cadira de rodes després de quedar-se sense frens en una cursa a Long Beach. Li ha semblat que movia una mica el cap com diuen que va fer Ayrton Senna quan ja era mort o gairebé mort després de topar al revolt de Tamburello. A l'aleró del davant del Ferrari, de color plata, li falta un tros de pintura. “Patrick!” Hi ha un Tyrrell de sis rodes vermell amb el número 3. Els adhesius d'Elf i una petita bandera britànica a cada costat. Patrick Depailler fa quaranta anys que va morir a Hockenheim. La granota blava, el casc groc, en lloc del que duia sempre, blau, blanc i vermell. Mira fixament al davant, amb les mans agafades al volant, i la granota li fa plecs

als colzes. Stewart li tusta el braç, però Depailler no es mou. Li apuja la visera i dins del casc no hi ha res.

Stewart s'ha posat ulleres de sol i una gorra de vellut. Duu la cabellera negra i unes grans polseres, el casc a la mà, la granota descordada. La roba ignífuga li fa calor i treu els braços de les mànigues. La part de dalt de la granota li queda penjant com si fos una pell morta. Passa enmig dels cotxes, que semblen tancats en un aparcament, i va cap a una gran porta de vidre que hi ha al fons. La fa lliscar amb totes dues mans i surt a un taulell de fusta. En una pista circular roda el Lancia Stratos d'Attilio Bettega. Però quan s'hi acosta per parlar amb Bettega han desat el cotxe dins d'una capseta.

A tot arreu hi ha caps amb cotxes i pilots immòbils. Sembla el magatzem de la velocitat, la biblioteca de la mort per accident. Al mig de la sala, en unes caps, hi ha rodes amb pneumàtics ratllats, que algú ha encastat, cínicament, en una barra amb una roda rentada. Piles de retrovisors, de radiadors, de llums, arcs de seguretat, pneumàtics, carrosseries embolicades amb cel·lofana. Una pila de motors elèctrics amb bobina de coure, imants i platines. En una altra caps hi ha un munt de pilots morts, tallats per la cintura, la visera abaixada, els braços enrampats, agafats a un volant invisible. “Què és aquesta broma macabra?” Veu una pila de fulls amb els noms de les marques, com si fossin calcomanies: Elf, Ferodo, Kleber, Agip, Goodyear. En un dels fulls hi descobreix el seu nom amb les mateixes lletres que portava escrites al costat del Tyrrell.

A prop de la porta, a terra, hi ha trossos de pista, lligats amb cordills. Diverses piles formen un grup, amb rectes i revolts barrejats, trams de doble tanca agafats amb una goma, peralts de plàstic. A sobre de cada grup, un tros de paper amb el nom d'un circuit on va guanyar fa anys: Nordschleife, Mosport Park, Clermont-Ferrand, Watkins Glen, Montjuic Park.

“No puc ser mort: encara tinc contracte amb els rellotges Rolex, amb la marca Ford i amb el banc d'Escòcia”, pensa Stewart mentre es va traient la granota, es descorda les sabates negres, es treu la samarreta ignífuga amb el coll girat, els pantalons ignífugs que són com calçotets de l'Oest, i queda amb un eslip de la marca Terrible. Travessa la botiga. Els cotxes heroics reduïts a mecanismes de joguina, els companys, tots morts. Penjats del sostre hi ha helicòpters, tota una vitrina amb miniatures d'avions, a una escala que puja, maquetes de trens i, en unes altres vitrines, locomotores i vagons de totes les èpoques, passos a nivell, estacions. Veu la maqueta d'un edifici amb el rètol Dumbarton Central Station. Dumbarton: la ciutat d'Escòcia on el pare era mecànic de cotxes. Una de les figures que s'esperen a l'andana és la Helen, amb una minifaldilla verda, gruixuda, d'hivern. I l'altra, Ken Tyrrell, amb una gavadina beix i una gorra de xeviot. “Anem, Jackie.” “Tu no et pots morir”, li diu a la Helen, abraçant-la. Arrenca a córrer, puja les escaletes i surt en calçotets al trànsit del carrer Pelai.

En record de la botiga Palau del carrer Pelai, 34.

El rellotge verd

Llibres Anagrama, 2024

La ciutat interrompuda

Llibres Anagrama, 2019

El barri de la Plata

L'Avenç i Ajuntament de Barcelona, 2018

I si em despisto en qualsevol de les meves derives, intento recordar que el mar em posa de bon humor. Encara no sé si és per l'horitzó i els panorames infinits que em suggereix o pel seu moviment, que em fa companyia.

Barcelona Metròpolis

Número 133

Gener 2025

Direcció

Milagros Pérez Oliva

Consell de redacció

Lluís Mauri Roldán, Sara Berbel Sánchez, Nacho Corredor Sola, Daniel Fernández Gutiérrez, Simona Levi, Lucía Lijtmaer Paskvan, David Lizoain Bennett, Pau Luque Sánchez, Enric Marín Otto, Leire Pajín Iraola, Álvaro Palau Arvizu, Milagros Pérez Oliva, Joan Pons Pinac, Lluïcia Ramis Laloux, Pilar Roca i Viola, Marina Subirats Martori, Xavier Vidal-Folch Balanzó, Carlos Zanón González i Imma Muñinos Cotaina

Coordinació editorial

Imma Muñinos Cotaina

Suport de coordinació

i plec de cultura

Gemma Martí Coma

Edició de textos

Gemma Martí i Mar Claramonte

(Edicions Clariana)

Col·laboradors

Maria Abellanet, Marta Aguilar, Lola Domènech, José Antonio Donaire, Jaume Fabre, Josep Maria Ganyet, Jesús G. Albalat, Sergi García, Francesc González Reverté, Julià Guillamon, Fabiola Mancinelli, Oriol Pàmies, Susana Pérez Soler, Gerard Pruna, Miquel Puig, Greg Richards, Albert Rigol, David Ruiz i Gemma Ventura

Il·lustracions

Irene Pérez

Portada

Irene Pérez

Fotografia

Júlia Arnau, Dani Codina, Ceci Fimia, Laura Guerrero, Joan Mateu Parra, Martí Petit, Joan Roca de Viñals i Blanca Viñas

Ajuntament de Barcelona, Biblioteca Pública Arús, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Dortoka Disseny, Imagen Fotógrafos, Palo Alto Barcelona / ABAA Arquitectura, Shutterstock

Infografies

Carles Javierre

Correcció i traducció

textos[hub]

Distribució

M. Àngels Alonso

Impressió

AGPOGRAF, S.A.

Dipòsit legal

B. 37.375/85

ISSN 2340-129X

Editor

Ajuntament de Barcelona

Consell d'Edicions i Publicacions

Xavier Marcé Carol, Gemma Arau Ceballos, Maria Buhigas San José, Ferran Burguillos Martínez, Núria Costa Galobart, Mireia Escobar Costa, Sonia Fuertes Ledesma, David Lizoain Bennett, Oriol Martí Sambola, Lluís Mauri Roldán, Àlex Montes Flotats, Jaume Muñoz Jofre, Joan Ramon Riera Alemany, Pilar Roca i Viola, Miquel Rodríguez Planas, Edgar Rovira Sebastià, Montserrat Surroca Comas i Anna Giralt Brunet

Directora de Comunicació

Pilar Roca i Viola

Directora de Serveis Editorials

Núria Costa Galobart

Direcció de Serveis Editorials

Passeig de la Zona Franca, 66

08038 Barcelona

Telèfon: 93 402 31 31

Els articles de col·laboració expressen l'opinió dels seus autors, no necessàriament compartida pels responsables de la revista. Els continguts escrits de Barcelona Metròpolis es troben disponibles al lloc web de la publicació sota una llicència Creative Commons de Reconeixement-No Comercial-Compartir Igual 2.5 Espanya.

Web

barcelona.cat/metropolis

X

@bcnmetropolis

Correu electrònic

bcnmetropolis@bcn.cat

Butlletí electrònic

Ompliu aquest formulari per rebre el butlletí de la revista: comunica.barcelona.cat/form/metropolis/ca

Dossier

Turisme, el perill de morir d'èxit

8 437013 699464

6 euros

46-55

Entrevista

José María Mena

“Les meves conviccions polítiques no han influït mai en les meves decisions professionals”
de Jesús G. Albalat

77-95

Plec de cultura

Debat. Xarxes socials. Aliades de la ciutadania o destructores de la democràcia?

Entrevista. Marta Orriols

Tendències. La intel·ligència artificial irromp en el món creatiu i cultural

Llibres. Els papers de Tierno Galván. La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments democràtics / Nexus. Una breu història de les xarxes d'informació des de l'edat de pedra fins a la IA

Exposicions. Amazònies. El futur ancestral

4-9

Greg Richards

Dinàmiques i reptes del turisme urbà

10-15

José Antonio Donaire

Estratègies urbanes per a un altre turisme

16-20

Fabiola Mancinelli

Nòmades digitals: el nou fenomen que impacta en les ciutats globals

22-26

Miquel Puig

Turisme a Barcelona: anem pel bon camí

56-64

Visions urbanes

Ciutat Vella davant del mirall

de Gerard Pruna

Intervenir en els preus dels lloguers: com ha impactat la llei d'habitatge a Barcelona
d'Albert Rigol

En castellano metropolis.barcelona/es

In English metropolis.barcelona/en

Pàgina web

www.metropolis.barcelona

28-33

Lola Domènech

Rescatar la Rambla per als barcelonins

34-38

Francesc González Reverté

Turisme i resposta emocional: qüestió de percepcions

40-44

Maria Abellanet

La formació i el coneixement com a eixos per a un turisme regeneratiu

66-69

En trànsit

Mandy Barker. La fotògrafa dels residus plàstics marins

de David Ruiz

70-74

Barcelona en dades

El soroll a la ciutat i el seu impacte en la salut

d'Oriol Pàmies i Carles Javierre

96-99

Relat

Julià Guillamon

Montjuïc 1971

Il·lustracions

Irene Pérez

Insert fotogràfic

Blanca Viñas

Ajuntament de Barcelona